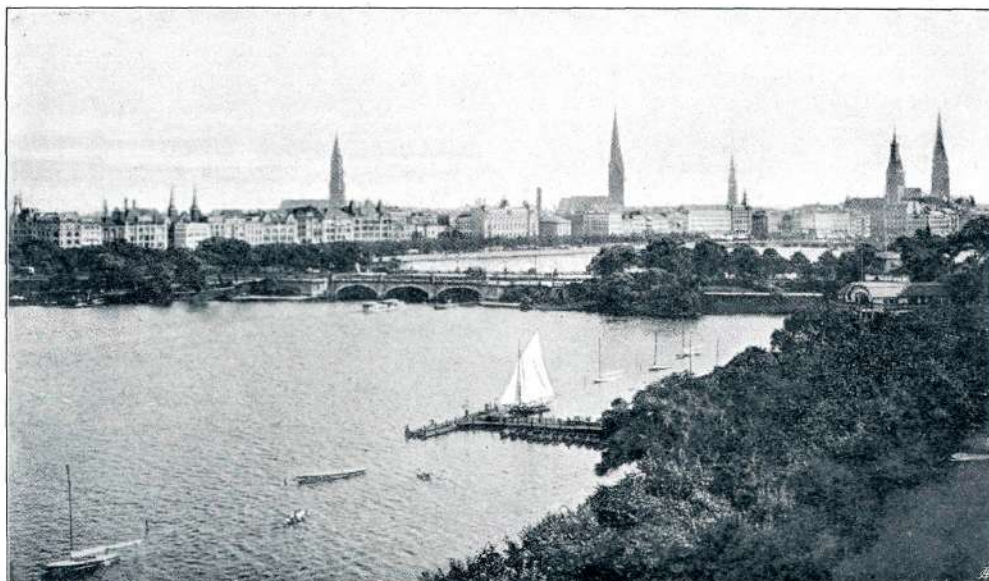




POGLED
NA HAMBURG



V deželi polnočnega solnca.

Potopisni spomini. — Napisal dr. Ivan Knific.

I.

Predigra.

Zunaj domovine, na obrežju sinje Donave, imam prijatelja, ki zelo rad potuje. Poleti kar ne vztrpi doma, in če ne potuje dalje, si ogleda vsaj košček romantičnih alpskih pokrajin. Pred par leti sem mu iz Alžira poslal razglednico. Ne vem, kaj me je zmotilo, da sem mu nanjo napisal pikro opazko: „Tukaj še nisi bil.“ To je bilo o Veliki noči. Tri mesece pozneje dobim razglednico, na kateri berem te-le besede: „Hamerfest 16. VII. 1907. Ob svitu polnočnega solnca ti pišem te vrstice. Vračamo se s Severnega rtiča. Krasni so norveški fjordi, čarobna je polarna noč.“ Ob robu pa sem bral opazko: „Kdo je dosegel rekord?“ Izplačal me je: do skrajnjega severa Evrope je dalje kot do Alžerije, skandinavska obala je mnogo zanimivejša, kot je obrežje severne Afrike.

Nekaj tednov pozneje sva se sešla. Da ste ga videli, s kakim navdušenjem mi je pripovedoval o Norvegiji, o njenih fjordih, vodopadih, lednikih, o divni morski vožnji, o svojih sopotnikih, o severnih jelenih, o Laponcih! Obličje pa se mu je svetilo, ko mi je govoril o bajnem solncu, ki v poletnem času razsvetljuje polarne kraje tudi ponoči. Zavidal sem ga; obenem pa mi je šinila v glavo misel: Čimprej si moram tudi jaz ogledati te kraje. Ko mi je raz-

ložil še nekatere podrobnosti glede ladje, stroškov, jezika in potne družbe, se poslovim od njega z besedami: „V par letih dobiš pa ti od mene razglednico iz Hamerfesta.“ Izpolnil sem obljubo; s Špicbergov sem mu poslal severnega medveda, naslikanega seveda, z opazko: „Od Severnega rtiča smo se vozili še 36 ur do semkajle. — Kdo je dosegel rekord?“

Radovednost in vedoželjnost sta me gnali proti severu. Pa še drug vzrok sem imel, da bi rad videl polarne kraje.

Svoj čas smo se učili v srednjih šolah, kako so po zemlji razdeljeni letni časi, kako se vrstita dan in noč v različnih pasovih našega planeta. Učili so nas, da je severni tečajnik tisti vzporednik, kjer solnce 21. junija ne zaide, temveč ostane ves dan nad obzorom; da v severnem mrzlem pasu poleti solnce sploh dalje časa ne zaide, pozimi pa istotoliko časa ne izide; da imajo torej prebivalci teh krajev o kresu vedno dan, o Božiču pa vedno noč. Stvar se mi je zdela prav čudna. Pripovedoval sem o tem sosedomu Martinu, s katerim sva skupaj hodila v domačo šolo, potem pa je ostal doma ter je obdeloval grudo. Ta pa mi reče zasmehljivo: „Ti že moraš verjeti, ker hodiš v šolo.“ — Ko sem se v višjih razredih seznanil z osnovnimi nauki zvezdoslovja, mi je postalo popolnoma jasno, da je tako in da mora tako biti. Zopet sem se spravil nad Martina,

dokazoval sem mu nadolgo in široko, konec vsega pa je bil, da je Martin proglasil svojo razsodbo: „To so same čenče. O polnoči nikjer solnce ne sveti.“

Pred nekaj leti sem sam imel priliko, da sem dijakom prvošolcem razlagal isto stvarino. S pomočjo telurija in z logičnim razmišljanjem sem jih privedel do tega, da so spoznali, da na severnem tečajniku enkrat v letu solnce ne zaide; čim dalje gremo odtod proti severu, tem daljši je poletni dan, tem daljša pa tudi zimska noč; na severnem tečaju šest mesecev solnce ne zaide, zato pa ostalih šest mesecev tudi ne izide. Ta zaključek je dijake presenetil; neverno so me gledali. Vprašam nekoga: „Verjameš to?“ V odgovor pa mi zmigne z ramami ter reče: „Ne vem.“ — Kako vse drugače pa bi me gledali sedaj, ko bi stopil prednje in bi rekel: „Res je tako; sam sem bil v tistih krajih, sam sem videl polnočno solnce.“ Izpreobrnil sem celo nevernega Martina. Čudil se je mojim besedam, potem pa je izpregovoril: „Tebi že verjamem, drugemu bi ne. Čudno je pa vendarle, da solnce ne zaide.“

Dalje časa sem že torej gojil misel, da običnem skrajni sever evropski. Ko pa se je lanski majnik poslavljaj od nas in so me tovariši začeli izpraševati: „Kam pa letos o počitnicah?“ tedaj jim možato odgovorim: „Na Severni rtič.“ Skoraj ustrašil sem se svojega odgovora. Izvlečem knjižico, v kateri sem imei zapisane svoje prihranke. Seštejem kapital z obrestmi vred; vsota je kazala decimalno število, ki ima v dekadičnem številnem sestavu štiri številke pred decimalno piko. Veselo priznam: „Izvrstno; prva ovira je premagana.“

II.

Izleti v severne kraje.

Ko bi bil kdo pred tridesetimi leti rekel: „Bil sem na Severnem rtiču, bil sem na Špicbergih,“ bi ga bili občudovali kot junaka. Dandanašnji potujejo tja gor turisti za zabavo in ne samo odrasli, temveč tudi — otroci. Vrh Severnega rtiča bahati Prusi pijo šampanjca, poleg špicberških lednikov Angleži igrajo svoj lawn-tennis, v polarnem morju ob svitu polnočnega solnca igra godba koračnice, lahkonoga mladina pa — pleše. Kako je prišlo do tega?

Že več desetletij praktični Angleži posečajo norveško obrežje. Albionovi sinovi so nam takorekoč iznova odkrili Norvegijo in njene krasote. Krasni fjordi, romantične doline, velikanski vodopadi, vrh tega pa izredno mirni in pošteni prebivalci ter sila zdravo podnebje, vse to je ganilo tudi brezčutnega John Bulla. Sezidal si je brez števila vil in hotelov, kamor hodi na letovišče. Povsod opažaš vpliv angleške omike. Če greš v hotel in v nemškem jeziku

nagovoriš natakario, ki v lični narodni noši streže gostom, če sedeš v dvokolesni voz, ki te popelje do kakega vodopada, in ogovarjaš voznika — vedno slišiš odgovor: „Do jou speak english?“

Norveško obrežje je posebno pri srcu nemškemu cesarju Viljemu II. Že 20 let se vozi tjakaj — na počitnice. Če več ne, ostane vsaj teden dni v norveških vodah. Bival je pa tamkaj tudi že nad mesec dni, posetil je tudi Severni rtič. Sam kakor tudi njegovi spremljevalci so oznanjali slavo norveških pokrajin. Zato so se Nemci začeli vedno bolj zanimati za te kraje.

Leta 1891. je parobrodna družba „Hamburg - Amerika“, ki ima svoj sedež v Hamburgu, priredila prvi izlet v Skandinavijo; obnesel se je izvrstno. Ker se je turistov oglašalo vedno več, je odločila za take izlete posebne parnike in jih je opremila kolikormoč udobno, da, razkošno. Tri mesece so parniki „Meteor“, „Blücher“ in „Oceana“ vedno na potu. Vsako leto nekako desetkrat odidejo iz Hamburga in obišejo najzanimivejše kraje ob norveški obali. „Meteor“ vozi do srede Skandinavije, do Trondjema; „Blücher“ gre enkrat do Severnega rtiča, enkrat do Špicbergov; „Oceana“ obiše dva-krat tudi Islandijo. Vsako zimo izda družba knjižico o nameravanih izletih. V tej knjižici natančno določi čas izleta; pri vsakem kraju, kjer se ladja ustavi, je povedano, kateri dan in katero uro ladja pride do dotičnega kraja in kdaj da odide; istotako je v knjižici naznanjeno število sobic in njih cena. Vsakdo si lahko po tem prospektu izbere izlet, ki najbolj prija njegovi vedoželjnosti, njegovim počitnicam in denarnim razmeram. Ker se na teh ladjah zelo udobno živi in cene niso pretirane, so ladje navadno napolnjene do zadnjega kotička. Seveda, kdor prej pride, prej melje: kdor se prej oglasi, si laglje izbira. Mnogo jih je, ki se oglasijo kesno, pa zato ne dobe sobice ali pa slabejšo in dražjo. — Imenujejo se te vožnje: izleti v severne kraje.

Slava teh zabavnih izletov se je razširila križem sveta. Od vseh strani vro turisti skupaj in se trgajo za kabine. Največ je seveda Nemcev, prav mnogo pa je tudi Amerikancev. Družba izvrstno postreže izletnikom, zase pa seveda dela reklamo in — dobiček. Belo-modra zastava „Hamburško - ameriške družbe“ je v norveških vodah dobro znana in priljubljena; izletniki, ki plovejo pod to zastavo, so Norvežanom dobrodošli gostje.

V najnovejšem času je začel tudi „Avstrijski Lloyd“ prirejati izlete v severne kraje. Njegova ladja „Thalia“, ki sicer plove po Sredozemskem morju, je lansko leto dvakrat prevozila pot med Hamburgom in Špicbergi. Tudi s tema izletoma so bili potniki prav zadovoljni. Vendar pa se s „Ham-

burško - ameriško družbo“ še ne more kosati; ladja je manjša in manj udobno opremljena.

Sicer pa vozijo ob norveškem obrežju tudi domači parniki, poštni in izletniški. Naval na te ladje je velik, ker je vožnja zelo poceni; zato so ti parniki večinoma prenapolnjeni, kar ni prijetno.

Nisem prijatelj velikih turistovskih družb; posameznik izgine v celoti; kakor ovčico ga vodijo semintja; ogledati si moraš, kar ti zapovedo, na osebne želje se ne morejo ozirati. Preveč ljubim prostost, zato rajši potujem sam. Ogledam si, kar si hočem; mudim se v istem kraju, dokler hočem; družbo dobim po poti, vedno novo, vedno zanimivo; če mi tovariš ne ugaja, se obrnem od njega. Vendar pa ima tudi skupno potovanje svoje koristi. Tri tedne smo bivali na isti ladji, skupaj smo jedli in se zabavali, skupaj smo se veselili in žalostili, spoznali smo drug drugega dodobra. Vsakdo je hvalil svojo domovino, vsakdo je razvijal svoje nazore, in dasi se ti nazori večinoma niso strinjali, vendar ti mnogo koristi, če veš, kako o isti stvari sodijo ljudje, ki živijo v drugačnih razmerah, govore drug jezik in spoznavajo drugo vero, če sploh spoznavajo katero. Zato je tako potovanje tudi zelo poučno. Da bi izletniki imeli več prostosti, je ladja na postajališčih čakala dalje časa, mi pa smo prirejali izlete po suhem, bodisi peš, bodisi z vozom, bodisi v družbi, bodisi vsak zase.

Začetkom junija sem poslal na glavno zastopstvo „Hamburško - ameriške družbe“ na Dunaju pismo, v katerem sem prosil prospekta. Poslali so mi ga ter pripomnili, če se hočem udeležiti izleta, naj se takoj zglašim in plačam tretjino vozne cene, da si zagotovim mesto. Pregledujem prospekt. Najbolj mi je ugajal ta-le izlet: 8. julija odide iz Hamburga brzoparnik „Blücher“, obišče važnejše kraje Norvegije, pristane ob Severnem rtiču, odpluje od tod do Špicbergov ter se 30. julija vrne v Hamburg. „Vse prav; le škoda, da se ravno 8. julija konča šolsko leto!“ Moj vzdih je bil namenjen šolskim oblastim. Dobil sem štiri dni dopusta, kar pouku ni prav nič škodilo, ker se itak zadnje dni šolskega leta malo doseže. S tem sem premagal drugo in zadnjo oviro.

Zglasil sem se iznova pri družbi; izbral sem si mesto, ki stane s hrano in postrežbo vred 600 mark; obenem sem poslal 200 mark kot zadatek, da si zagotovim mesto. V nekaj dneh sem dobil iz Hamburga naznanilo, da so mi na „Blücherju“ odkazali na „glavnem krovu“ sobico št. 533; da parnik odide 8. julija zjutraj; naj se sigurno zglašim v družbini pisarni dan poprej, da plačam še ostalih 400 mark in dobim vozni list. Tri tedne sem imel še časa. Kupil sem si neizogibnega Baedekerja, prelistal še par

drugih knjig, v večji kovčeg sem spravil nekaj perila in — zimsko obleko, v manjši kovčeg sem dejal drobnjav, ki se vedno rabi, in odrinil sem proti severu.

III.

Na poti v Hamburg.

Ko stopim v železnični voz, zagledam v njem dobrega prijatelja z Gorenjskega. „Kam pa tako pozno?“ me ogovori; bilo je namreč že po deseti uri zvečer. — „Po svetu.“ — „Daleč?“ — „Do Špicbergov.“ — „Kje pa je to?“ — „Onstran Celovca.“ — „Blizu Gornjega Štajerja? Pa še gorskih čevljev nimaš.“ — Moral sem se smejati. — „Mar misliš, da so Špicbergi gorovje? Ne veš, da so to otoki?“ — „Kje pa?“ — „Nad Skandinavijo.“ — Sedaj se je smejal pa on. — „Čigavi pa so ti otoki?“ — „Nikogar.“ — „Vedno lepše. Kakšen jezik se pa govori ondi?“ — „Nikakšen.“ — Smejala sva se oba; on, ker je menil, da se šalim z njim, jaz, ker sem občudoval njegovo nevednost v zemljepisju. Nadolgo sem mu moral razlagati, da so Špicbergi otoki v Ledenem morju, da nihče ne stanuje na njih, da se torej tamkaj ne govori nikak jezik. — „Pa boš zmrznil gori.“ — „Imam zimsko obleko s seboj.“ Moral sem mu jo pokazati, pa je še neverno zmajeval z glavo. Vedel je, da rad hodim po svetu, pa mi vendar ni verjel, da grem v polarne kraje. — „Pa srečno hodi, koderkoli že,“ mi reče pri slovesu.

Na Jesenicah sem prestopil v brzovlak, ki vozi iz Trsta naravnost v Berlin. Ker ni bilo gneče, sem se zleknil po klopi in zaspal, kakor da bi spal doma v postelji. Ko se je zdanilo, smo se mimo slavnoznanega Kremšmünstra vozili proti Lincu. V Budjejevicah sem se presedel na vlak, ki po zahodni Češki vozi proti Hebu. Prekoračili smo nemško mejo. Tema je že pokrivala zemljo, ko sem se ustavil v Lipskem. Tu sem počival en dan, da sem si ogledal znamenito mesto.

Stara Lipsija je baš praznovala poseben jubilej: petstoletnico svojega vseučilišča. Leta 1409. so namreč Nemci zapustili praško univerzo, ker so si domišljali, da jih Čehi potiskajo v stran, in so v Lipskem ustanovili novo znanstveno ognjišče. Mesto je veliko, ima nad 500.000 prebivalcev, zelo široke ulice, mnogo prometa in trgovine, lepe hiše in palače; kras vsega mesta je pa vendarle poslopje z napisom „Universitas litterarum Lipsiensis“. Nisem se mogel premagati; šel sem v neko dvorano k predavanju; bilo je zgodovinsko; profesor je obširno razlagal neko pomorsko bitko med Rimljani in Kartaginci. — Lipsko se imenuje „knjižno mesto“, ker se tamkaj natisne sila mnogo znanstvenih knjig. Ima do 900 knjigaren in 170 tiskaren.

Skoraj v sredini mesta stoji hiša z napisom „Auerbachova klet“. Lokal je znan iz Goethejevega „Fausta“; saj je v njem Mefisto pred visokošolci ugajal svoje čarovnije. Preden sem odšel iz mesta, sem obiskal to klet. Vsa je poslikana s prizori iz „Fausta“. Ob stenah visi več spominskih listov Goethejevih in njegove družine. Pravijo, da je mladi Goethe začasa svojih visokošolskih študij rad zahajal v ta lokal. Tudi jaz sem si privoščil steklenico ren-



HAMBURG: VODNA ULICA

skega vina. Posledica je bila, da sem se, prišedši na vlak, zopet zleknil po klopi elegantnega kupeja in pre-spal vso pot do Hamburga. Škode pravzaprav ni bilo nobene; severonemška ravan je zelo dolgočasna, mesta ob tej progi pa tudi nimajo nikakih znamenitosti.

Ko se zbudim, se je že zdanilo. Vozili smo se po veliki ravnini. Hiš izprva nisem zagledal mnogo; kmalu pa so začele rasti iz zemlje kakor gobe po dežju. Tovaren in skladišč je vedno več. Na desni in levi zagledam prekope; v njih počivajo visoko naloženi čolni in mali parniki. „Pa menda nismo

še v Hamburgu?“ si mislim. Pogledam krog sebe. Vsi potniki so imeli kovčke že pripravljene. Komaj sem imel časa, da sem si uredil obleko, že se vlak ustavi. Izprevodniki odpirajo vrata in kličejo: „Hamburg, glavni kolodvor!“ Postrešček mi odnese prtljago v bližnji hotel. Umijem se in osnažim, tudi na zajtrk ne pozabim, potem pa hajdi po mestu.

IV.

Hamburg. — HAPAG.

Kaj bi počel turist v tujem mestu brez „vodnika“? Izvlečem rdeče vezanega Baedekerja, poiščem floris mesta Hamburga ter iztikam po nabrežju Alsterdamm; tamkaj se namreč nahaja glavna pisarna „Hamburško-ameriške družbe“.

V Hamburgu se izliva v Labo rečica Alster. V mestu samem tvori dva velika ribnika, lahko bi ju imenovali tudi jezerci: Außen-Alster in Binnen-Alster. Na obrežju teh dveh jezerc so imenitni široki drevoredi; kraj njih stoje krasne palače hamburških bogatinov, pa tudi izredno elegantne restavracije in kavarne. Posebno lepo je obrežje Binnen-Alstra; na eni strani se imenuje Alsterdamm, na treh drugih pa Jungfernstieg, ki slovi po vsej Evropi. Kar je Dunajčanu Ring, kar je Berolincu „Unter den Linden“, to je Hamburžanu Jungfernstieg.

Velika palača „Hamburško-ameriške družbe“, sezidana iz rezanega kamna, ima nad vratni napis: „Mein Feld ist die Welt.“ (Moje polje je svet.) Ponosno je to družbeno geslo. Pa je družba tudi lahko ponosna; saj je dandanašnji največja parobrodna družba na vsem svetu. Ustanovila se je l. 1847. z imenom „Hamburg-Amerikanische Paketfahrt-Aktien-Gesellschaft“. Odtod izvira znana okrajšava družbenega imena HAPAG, kar je zlasti za brzojave zelo prikladno. Pri naročilih se včasih zelo mudi. Na brzjav zapišeš kratek naslov: „Hapag, Dunaj,“ „Hapag, Hamburg,“ brzjav gotovo dojde na glavno družbeno zastopstvo v dotičnem mestu. Tudi na družbenih zastavah in parnikih, na obleki in pokrivalu njenih uslužbencev čitaš okrajšavo Hapag.

Po širokih stopnicah stopim v notranje prostore. V veliki pisarni poiščem oddelek „Zabavni izleti“, izročim uradniku potrdilo o poslanih 200 markah in priložim še 400 mark. V nekaj trenutkih so mi izvršili vojni list. „Kdaj in kje stopim na parnik?“ vprašam uradnika. — „Blücher leži na Labi blizu morja,“ mi odgovori. „Jutri zjutraj ob devetih se odpeljeta z manjšim parnikom po Labi, ob enajstih ste že na Blücherju. Pridite torej med 8. in 9. uro v pristanišče Grasbrook; tamkaj bo že čakal parnik, ki vas prepelje. — „Grasbrook, kje pa je to?“ vpra-

šam v skrbah. — „V glavni luki zraven plinarne.“ — „Kje pa je plinarne?“ Uradnik je bil takih prizorov že vaje; nešteto krat pridejo potniki, ki Hamburga ne poznajo. Zato mi reče prijateljski: „Najmite si voznika in recite mu, naj vas popelje do plinarne, kjer stopajo potniki „Hamburško - ameriške družbe“ na ladje, in vse je v redu.“ Pameten nasvet; zahvalim se mu ter odidem, da si v naglici ogledam glavne mestne znamenitosti.

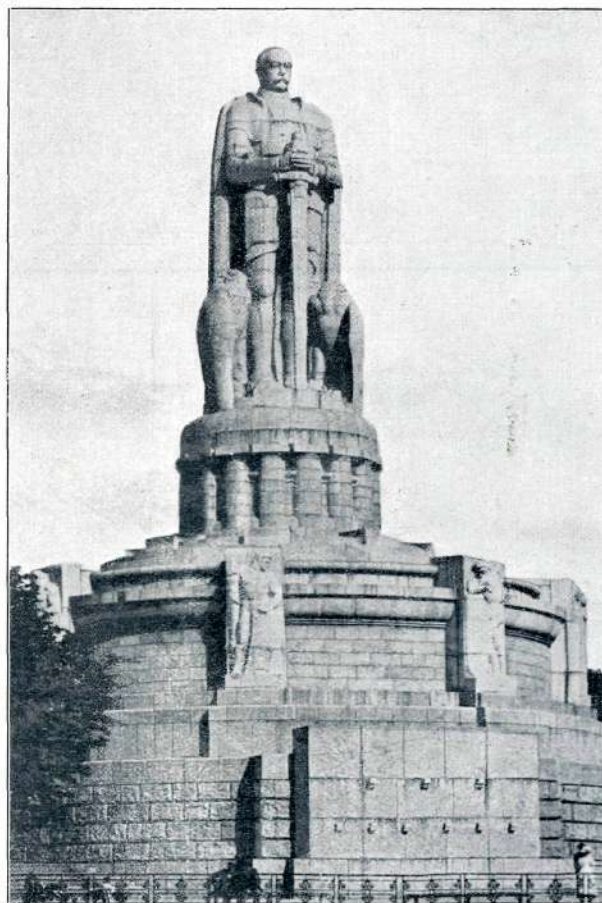
Hamburg — komu ni znano to ime? Preprost kmetič, ki zemljepisja prav malo zna, je to ime slišal že premnogokrat; saj se odtod navadno potniki vozijo v Ameriko. Mesto, ki leži popolnoma v ravnini, ima krog 800.000 prebivalcev, je torej za Berlinom največje mesto na Nemškem. Še bolj slovi Hamburg vsled tega, ker je izmed najimenitnejših svetovnih tržišč in pristanišč; samo London in New York ga baje prekosita glede prometa. Kakor sem bral, obišče to pristanišče na leto nad 16.000 morskih ladij (11.000 parnikov in 5000 jadrnic); razentega priplove po Labi iz srednje Nemčije do 23.000 manjših ladij. Žal, da mesto ne leži popolnoma ob morju, ampak ob reki Labi, ki je seveda v tem kraju zelo široka. Na globočino vode zelo vpliva morska plima in oseka. Ob času plime morejo tudi velike ladje priti do mesta; vendar pa rajši ostajajo ob izlivu Labe, kjer leži mesto Cuxhaven. Na manjših parnikih ali pa po železnici spravijo blago in ljudi do Hamburga.

Vkljub vsem neprilikam je pristanišče velikansko. Jambora ob jambori kipi proti nebu. Parnik šviga mimo parnika, jadrnica mimo jadrnice, čoln mimo čolna. Ob nabrežju pa neprestano delujejo „žerjavi“, s katerimi dvigajo blago iz ladij in ga nakladajo na železnične vozove, na druge ladje ali pa kar na obrežni nasip. Vsaka večja trgovina ima ob pristanišču svoje skladišče. Brez števila delavcev ima v tej luki svoj zaslužek. Da jim ni treba na hrano hoditi v mesto, so jim v pristanišču samem napravili velike obednice, v katerih za majhen denar dobivajo dobro jesti.

Pristanišče si lahko ogledaš tudi odbližu. Vsake pol ure odide poseben parnik, ki vozi po vseh glavnih delih pristanišča. Vodnik razlaga zanimivosti. Navadno si izbere tudi „morskega velikana“, mogočno ladjo, ki vozi v daljne kraje, ter jo razkazuje obiskovalcem. Tu vidiš — za majhno ceno — vso notranjo opravo: razkošni prvi razred, elegantni drugi, preprosti tretji; vidiš pa tudi znani „medkrov“, v katerem do 2000 izseljencev naenkrat hiti svoji namišljeni sreči naproti. Velik prostor je to; v njem ne vidiš ničesar nego žične mreže, drugo nad drugo; te mreže služijo izseljencem za postelje. Poleg tega prostora je tesna kuhinja, v kateri nič kaj prijetno

ne diši. Družbe si navadno mislijo: „Za izseljence je vse dobro, samo da nam plačajo prevoznino.“

Nekoč me je na „Blücherju“ vprašal sopotnik: „Kaj mislite, koliko stane taka-le ladja z vso opravo vred?“ Da ne bi rekel premalo, mu odgovorim: „Milijon mark.“ Prijatelj pa se mi nasmeje in pravi: „Vprašal sem kapitana, pa mi je rekel, da stane „Blücher“ okroglo osem milijonov mark ali deset milijonov kron avstrijskega denarja.“



HAMBURG: BISMARCKOV SPOMENIK

Kot posebnost nam je vodnik v hamburškem pristanišču kazal mogočno ladjo s tremi dimniki; naročil jo je „Severonemški Lloyd“ pod pogojem, da mora voziti 21 morskih milj na uro; ladja je stala devet milijonov mark; določene hitrosti ni dosegla; pri preizkušnji je vozila samo 19 milj na uro; Lloyd je ni sprejel, tvrdka je ne more prodati. (Morska milja = 1852 m; 21 takih milj = 39 km.)

Lastnica pristanišča je mesto Hamburg. HAPAG ima v njem svoj poseben oddelek; najemščine plača na leto 1,350.000 mark. Če se ta vsota zdi komu prevelika, naj pomisli, da ima družba na leto 200 mi-

lijonov mark prometa (dohodkov in stroškov). Uslužbencev ima 22.000. Glavni ravnatelj ima letne plače 100.000 mark. Družba ima svojega brodovja: 164 velikih morskih parnikov in 223 manjših parnikov, skupaj 387 ladij. Na teh ladjah se vozi na leto do 500.000 potnikov. Največji parnik je „Kaiserin Auguste Viktoria“, najhitrejši pa „Deutschland“, ki prevozi povprečno 23 do 24 morskih milj (= 44 km) na uro. Njegovi stroji imajo 35.600 konjskih sil. Ta parnik je sploh najmočnejša, najhitrejša in najlepša ladja na svetu. Veljal je 12 milijonov mark. — Naštel sem te številke, da prijazni čitatelji spoznajo, kako velikanski promet vlada v današnjih časih na morju, če ima HAPAG že sama toliko brodovja.

Če stopaš po hamburških ulicah, vidiš vsakovrstne tujce. Afriški črnci z volnatimi lasmi in debelimi ustnicami se ti postavljajo kot največji kavalirji; nosijo skrbno zlikano obleko in perilo, cilindri na glavi, dragoceno palico v roki. Doma si pa predstavljamo zamorce kot ljudožrce! Vročekrvni mulati iz Zahodne Indije, rjavi kreoli iz Južne Amerike, žolti Kitajci in Japonci v svoji narodni noši, sloki Indijci iz jutrovnih dežel: to so prikazni, ki jih redno srečavaš na ulici. Hamburžan se tujcev zelo veseli; saj mu dajo obilo zaslužka in dobička. Letovišča izvemši, je Hamburg najdražje mesto v Nemčiji; tako so mi splošno zatrjevali sopotniki, to sem izkusil i sam.

Ponosno mesto Hamburg je mala ljudovlada sredi nemškega cesarstva. Vso moč imata v rokah senat in „meščanstvo“ (= občinski odbor). Senat sestoji iz 18 moč, ki obdrže svojo čast do smrti. Polovica senatorjev mora biti juristov, polovica pa trgovcev. Meščani volijo 160 zastopnikov v občinski odbor; ta odbor in stari senat volita, kadar je potreba, nove senatorje. Kdor te volitve ne bi hotel sprejeti, izgubi v Hamburgu vse meščanske pravice in vse časti. Senat iz svoje srede vsako leto voli dva župana. — V nemški državni zbor voli mesto tri poslance; vsi trije so socialni demokratje, med njimi znani Bebel.

Veličastna je hamburška mestna hiša, središče mestne uprave in političnega življenja. Stavba je nova ter ima krasne dvorane za senatorje in ob-

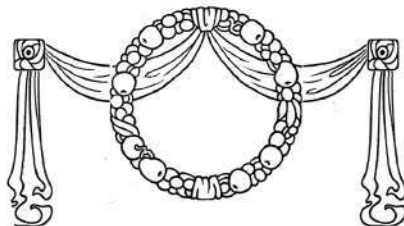
činske odbornike kakor tudi za razne urade. Kaj takega more imeti le mesto, ki je tako bogato in imenitno, kakor je Hamburg. Poslopje z opravo vred je stalo deset in pol milijona mark.

Izmed mestnih posebnosti omenjam samo Bismarckov spomenik. Na desnem bregu Labe stoji na nekoliko vzvišenem prostoru veličastna zgradba, 36 m visoka, iz samega granita. Na širokem in visokem podstavu stoji 15 m visoka postava v viteški opravi. V rokah drži 10 m dolg meč. Nepokrita glava kancelarjeva je visoka skoraj 2 m. Ob strani ga stražita dva orla. Bismarckov kip sam tehta 625.000 kg.

Bismarcka Nemci obožavajo. Tudi možje, ki sicer niso prijatelji Prusov in sovražijo njih sistem, so mi z nekakim spoštovanjem govorili o tem velikem Nemcu. Saj moramo, radi ali neradi, tudi mi priznati, da je bil Bismarck — v zmislu Prusije — velik državnik. Zedinjena Nemčija je njegovo delo. Da se Nemci tako zavedajo svoje moči in nepremagljivosti, tega je v prvi vrsti kriv „železni kancelar“; on je seveda tudi kriv pruske nestrpnosti in oholosti. Bodi temu že kakorkoli: Če zapuščas Nemčijo pri Hamburgu, če stopaš pri istem mestu na nemška tla, vedno te Bismarckov kip spominja nemške samozavesti.

Zgodovinskih posebnosti pogrešaš v Hamburgu. Mesto ima zunanost kakor vsa druga večja mesta: široke in ravne ulice, bogate trgovine, nekaj muzejev, mnogo šol itd. Posebno veliko ima zabavišč: gledališč, varietejev, koncertnih dvoran. Zelo lep je botanični vrt, še zanimivejši je zoologični park. Lepših živalskih zbirk pač nima nobeno mesto. Kdor je bil v Hamburgu, pa si ni ogledal zverinjaka, ta je izgrešil največjo znamenitost.

Kjer je mnogo bogastva, je tudi mnogo revščine. Pravijo, da ima policija veliko opravka z brezposelnimi ljudmi, ki se v Hamburgu zbirajo od vseh vetrov, ki ne razlikujejo med mojim in tvojim, ki sovražijo dnevno luč in se ponoči zbirajo po številnih beznicah. Dasi baje v Nemčiji vlada najvzornejši red, bi vendar ne bilo varno sredi noči iztikati po nekaterih mestnih delih. (Dalje.)



V deželi polnočnega solnca.

Potopisni spomini. — Napisal dr. Ivan Knific.

(Dalje.)

V.

Slovo od celine.

Sivi oblaki so se podili po nebu, ko sem 8. julija zgodaj v jutro korakal proti katoliški cerkvi sv. Ansgarja. Hamburg je povečini protestantsko mesto. Katolikov je samo 30.000, torej štiri odstotke vsega prebivalstva. V cerkvenem oziru prištevamo mesto med „misijonske kraje“. Vendar pa je v Hamburgu in v predmestjih pet katoliških cerkvâ, majhnih sicer, pa še dosti čednih. Poleg cerkve je povsod katoliška šola — na Pruskem in v sosednjih malih državicah imajo namreč strogo verske šole — in navadno tudi ženski samostan. Najstarejša, pa tudi najpreprostejša teh hamburških cerkvâ je posvečena sv. Ansgarju, apostolu severne Evrope in prvemu škofu hamburškemu († 865).

Opravim svoja duhovska opravila ter se priporočim božji previdnosti. Nesreče na morju sicer niso pogostne, so pa tem strašnejše. Dan poprej sem bral v časopisih, da je pri Južni Ameriki velik parnik zadel ob pečine, skrite pod vodo. Nesreča se je pripetila zgodaj v jutro, ko so še vsi potniki spali po kabinah. Voda je vdrla v ladjo, prav mnogo potnikov je utonilo.

Domov prišedši spravim svoj kolar v notranje prostore večjega kovčega. Naj se nihče nad tem ne pohujšuje! Izkušnja je pokazala, da sem ravnal previdno. Kraji na severu Evrope so luteranski. Tudi izletniki so se povečini prištevati protestantom ali pa — židom, toda le po imenu, kajti večji del, bi trdil, da niso imeli nikakega verskega naziranja. Kdor pa ve, kako zagrizeni in nestrpni so taki ljudje nasproti katoliški veri, ta ve tudi, da je duhovski kolar „židom v zasmeh, nevernikom pa zaničevanje“.

Na isti ladji se je vozil preprost evangelski pastor, tiha in mirna duša. Razposajenci, mladi in stari, so mu drobili take, da se mi je smilil.

Kot „lajik“ sem se seznanil s premnogimi potniki. Skoraj vsakdo pa me je izpraševal: „Ste oženjeni?“ — „Ne.“ — „Zakaj ne?“ — „Zelo rad potujem,“ sem odgovarjal, „da si razširim obzorje, da tem uspešneje poučujem v šoli. Dohodkov pa nimam tolikšnih, da bi mogel potovati z družino. Sicer pa,“ sem redno pristavljaj, „za ženitev ni človek nikoli

prestar.“ — „Res je tako,“ mi je pritrdil vsakdo. Le neki moj najboljši znanec s tem odgovorom še ni bil zadovoljen; večkrat me je dražil: „Srce ste pa gotovo že oddali!“

Po zajtrku si najmem voznika, ki me je potegnil do pristanišča. Posebnost, ki je dotlej še nisem videl, sem opazil pri hamburških izvožčkih, namreč taksa-meter. To je nekaka ura, ki ti kaže, koliko si vozniku dolžan. Kolesje te ure je v zvezi z osjo sprednjih dveh kočijinih koles. Ko prevoziš 400 metrov, preskoči kazalec za 10 pfenigov. Voznik naj vozi hitro ali počasi, pri isti razdalji kaže ura vedno isto vsoto. Ko sva se midva odpeljala, je ura kazala na 80 pfenigov; to je najmanjša taksa. Ko sva se ustavila, sem čital na uri 1 marko 70 pfenigov.

V daljavi zagledam velikanski kotel iz sive pločevine, okrog njega pa še višji oder iz železa. „Plinarna,“ si mislim, „kmalu smo na mestu.“ V istem hipu pridrdra iz sosednje ulice kočija; na sedežu sedita dva gospoda, voznik ima na kozlu cele sklade kovčegov. „Sopotniki!“ mi šine v glavo. Pogledam krog sebe. Pred mano drčita že dve kočiji z neizogibnimi kovčegi, za mano pa elegantna ekvipaža. „Kako da ta gospôda nima prtljage? Gotovo jo je poslala že naprej.“ V par minutah je proti plinarni drdrala cela vrsta kočij, odondod pa so se nekatere že vračale.

V pristanišču smo. Pred seboj zagledam veliko hišo. Na prvih vratih čitam napis: „Pisarna Hamburško-ameriške družbe“, na sosednjih pa: „Oddaja prtljage“. Nekoliko dalje ugledam velikanski napis: „Čakalnica“. Kočija se ustavi, voznik mi postavi kovčega pred čakalnico. Takoj ju prime družbin uslužbenec. Prekoračiva čakalnico in že stojiva pred manjšim parnikom. Poleg mostiča stoji uradnik. Pokažem mu vozni list, vprašam, če se kmalu odpeljemo do „Blücherja“ in, ko dobim na vsa vprašanja točen in dovoljen odgovor, si izberem prostorček na sprednjem koncu parnika. Prtljago mi je zanesel sluga do velike grmade, kjer je ležal kovčeg na kovčegu.

Naslonim se na ograjo ter opazujem ljudi, ki so prihajali na parnik. Navadno so prihajali v parih: dva prijatelja, gospod in gospa, dve dami itd. Nekaj je bilo družin: skrbna roditelja z odraslimi sinovi in

hčerami. Kaj pa je to? Gredo otroci tudi z nami? Zelo živ deček, star nekako 8 let, skače krog nekoliko starejše sestrice. Visoka dama vodi pod pazduho 12 let staro hčerko; ponosno stopata; ko prideta na krov, se priklanjata in smehljata na vse strani. Privrši večja družba gospodičev in gospodičen; naglo stopajo, da ne zamude, dasi manjka še pol ure do odhoda. To vam je žgolenje in vrvenje! Govore angleški; nosljajo; po črnih laseh, zakrivljenem nosu, po predrznem obnašanju jih prepoznaš kot — ameriške žide. V naglici bi skoraj podrli starega gospoda, ki, skrbno zaviti v dolgo suknjo, počasi koraka proti mostičku. „Gospod vladni svetnik, greste tudi z nami?“ ga ogovarjajo, ko stopi na parnik. Dobro rejen mož se prikaže; previdno stopa, da vsled svoje teže ne polomi kake deske. Pozneje smo ga občudovali pri mizi; jedel je kot za stavo; velike množine jedil so izginjale za njegovim ovratnikom; pridno jih je zalival s tekočinami; sicer je pa skoraj ves čas prespal in predremal na krovu.

Parnik se kmalu napolni; nastala je skoraj gneča. Ob 9. uri zapiska parni stroj, znamenje odhoda. Kar pridrvi še ena turistinja. „Le urno, gospodična!“ jo nagovarjajo uslužbenci. In kakšna je! Zagorel obraz, razmršeni lasje; pisana obleka: kakor ciganka! Vsled svojega posebnega obnašanja je v kratkem dobila priimek „divja mačka“.

Na bregu stoji nekaj oseb, ki so spremile svoje sorodnike in prijatelje do parnika.

„Kmalu kaj piši, da vemo, kako se ti godi,“ opozarja skrbna soproga svojo zakonsko polovico. „Mnogo razglednic mi pošlji, Rudi,“ prosi sestra elegantnega gospodiča.

Iznova zapiska parni stroj; odstranijo most, izpopolnijo ograjo; odvežejo vrvi, s katerimi je parnik priklenjen na močnih stebrih. Pomičemo se od brega. Uradniki in uslužbenci, sorodniki in znanci, ki so ostali na suhem, nam kličejo: „Srečno pot!“ in mahajo z robci v slovo. Razdalja med nami in njimi postaja večja in večja, komaj še razločimo njih glasove; kmalu vidimo na bregu le še majhne postave, z belimi robci v rokah; pri nekem ovinku nam tudi te izginejo izpred oči.

Plovemo po Labi proti morju. Ogledujemo si obrežje na obeh straneh. Na desni občudujemo velikanskega Bismarcka in lepa, visoka poslopja; na levi vozimo mimo velike ladjedelnice in brezštevilnih parnikov in jadrnic. „Altona!“ zakliče gospod poleg mene. Saj res; smo že zunaj Hamburga, vozimo že ob holsteinskem obrežju; Schleswig-Holstein pa je pruska pokrajina. Mesto Altona se tišči Hamburga. Ne veš, kdaj zapuščaš prosto mesto hamburško in stopaš na prusko ozemlje; eno mesto brez

presledka prehaja v drugo. Le dva močna, železna stebra stojita kraj ulice; na eni strani nosita napis: Hamburg, na drugi pa: Altona.

Spomnil sem se na znani Heinejev izrek:

Zu Hamburg sah ich Altona.
Ist auch eine schöne Gegend.

Kakor so Heinejeve pesmi večinoma zasmehljive, se tudi v teh besedah židovski pesnik norčuje iz imenovanih mest, češ da sta zelo dolgočasni. V Hamburgu je Heine živel dalje časa. Ker mu ondotno življenje ni ugajalo, se je preselil v lahkochivni Pariz. Nekaj posebnega je to, da nobeno nemško mesto noče Heineju postaviti spomenika. Sestavil se je odbor, ki je zbral več kot preveč denarja za tak spomenik. Ponujal je že marsikateremu mestu, da mu brezplačno postavi Heinejev kip, pa nobeno mesto ga noče sprejeti. Tudi Hamburg je odklonil ponudbo, najbrže zato, ker se Heine v svojih pesmih norčuje iz hamburškega življenja.

Na levem bregu Labe ne vidimo ničesar več. Na desnem bregu vodi ob reki široka cesta, po kateri drči električna železnica. Nizki griči, deloma obrasli z drevjem, segajo do vode. Med drevjem pa se blesti belo zidovje premnogih vil, last bogatih Hamburžanov. Največja taka kolonija, najznamenitejše hamburško letovišče, se imenuje Blankenese, zelo čeden kraj. Na vrhu griča zagledamo velik hotel, krog njega se širijo prav lepi parki. Ne manjka tudi razglednega stolpa. Pravijo, da je odtod krasen razgled; vidi se daleč po ravnini, do morja na zahodni, do Hamburga na vzhodni strani. Ob pobočju griča je sezidanih nebroj gosposkih hišic.

Blankenese je pa tudi zadnji zanimivi kraj ob Labi. Odtod dalje vidiš na obeh straneh samo pusto ravnino. Redke so hiše ob obrežju, še redkejše vasi. V daljavi ne vidiš nobenega griča; semtertja moli kak zvonik proti nebu. Bilo bi torej na Labi prav dolgočasno, da je ne oživljajo neštevilne ladje in čolni, ki vozijo po njej. Vsak hip smo jih srečovali. Z večjih ladij so nam mahali v pozdrav, na čolnih pa smo radovedno opazovali brodnike in vozno blago.

Nekam čudno je človeku pri srcu, ko zapušča suho zemljo in se izroča morskim valovom na milost in nemilost. „Kdo ve, kaj bomo doživeli v prihodnjih treh tednih? Se bom li živ, zdrav in zadovoljen vračal po Labi, ko si ogledam skandinavsko obrežje, Severni rtič in Špicberge? Kako mi bo dolgčas celih 22 dni, ko ne poznam žive duše!“ Take in enake misli so mi blodile po glavi. Naenkrat pa mi nehote uide spomin čez hribe in doline, v drago domovino. Od znanca do znanca mi šviga, pri srcu pa mi je postalo nekam milo, tožno...

VI.

Sopotniki. — Po Labi do Blücherja.

Da se raztresem, pričnem ogledovati sopotnike. Vsak večji parnik natisne imenik svojih potnikov ter ga razdeli. Tako knjižico smo dobili v roke šele štiri dni po odhodu iz Hamburga. Da ima parnik svojo tiskarno, ni nič posebnega. V majhni celici imajo preprost tiskarski stroj, s katerim natisnejo vsak dan jedilni list, opoldan in zvečer. Na daljših vožnjah izhaja na velikih ladjah celo časopis: „Prekmorski List“. Da se ladjino občinstvo zabava, si izmišljujejo potniki humoristične rovice in oglase, da dražijo drug drugega. V pristaniščih nakupijo dnevnikov; posnetek važnejših novic priobčijo v listu. Na prostem morju ujame brezžični brzjav — brez takega brzjava ni nobena večja ladja — važno poročilo; takoj izide v časopisu. „Prekmorski List“ je torej prav zabaven in poučen.

Gospoda, ki sta sedela poleg mene, sta govorila jako malo, in to v jeziku, ki mi je bil popolnoma tuj. Čitala sta časopise kakor za stavo; za okolico se nista dosti menila. Pozneje sem izvedel iz imenika, da sta Nizozemca; prvi je bil župan, drugi pa advokat v manjšem holandskem mestu. Sopotnik na levici je držal v roki fotografični aparat; že na Labi je ujel nekaj momentnih slik za svojo zbirko. Ko sem šel po krovu parkrat gor in dol, sem zapazil, da ima precejšen del potnikov take aparate s seboj; vsako količakaj važno stvar so fotografirali.

Pogovori niso bili še nič kaj živahni; preveč smo si bili tuji. Zbrale so se posebne gruče: znanci iste narodnosti in iste dežele. Dame so seveda čeb-ljale; saj so ženski jeziki kakor mlinska kolesa, ki se vedno vrte. Otroci, ki so se vozili na sever, pa so že na malem parniku vpili, skakali, plezali in vse pretaknili, kakor bi bili v domači hiši. Najpridnejši turisti so držali v rokah razglednice ter pisali naslove in pozdrave.

Koliko nas je, nisem mogel prešteti. Znano pa mi je bilo, da se na teh ladjah vozi krog 350 izletnikov. Bolj me je zanimala njih narodnost. Najglasnejši so bili seveda Nemci; zavedali so se, da tvorijo nadpolovično večino. Berolin je poslal častno zastopstvo. Mnogo Nemcev je došlo tudi iz Amerike. Visokorasle dame in gladko obriti gospodje govore angleški. Njih domovina je Severna Amerika. Če jih poslušáš, čuješ vedno in vedno zategnjeni „yes“, „well“ ali pa „all right“. Ti Yankeeji so veliki separatisti; drže vam skupaj kot železna veriga, za drugorodce se ne zmenijo. Da bi se naučil še kakega jezika razen angleškega, za to je „Uncle Sam“ preponosen. Tvorijo pa ti prekmorski gostje nad tretjino vseh potnikov.

V nekem kotu so sedele tri osebe: oče, sin in hči, oblečene v žalno obleko. Še opazil bi jih ne bil, da nisem mimogrede ujel par — laških besedi. Pozneje sem izvedel, da jim je umrla mati, oziroma soproga.

S sinom, ki je govoril krasno laščino, sem se površno seznanil. — Črnkast gospod se je v mali družbi jako živahno razgovarjal; ko pridem bliže, čujem, da govori francoski. Iz imenika sem povzel, da je bil — senator Henricot. — Sredi parnika je stalo sedem oseb: 2 dami in 5 gospodov. Govorili so dokaj glasno — madžarski.

Romanske narode sta zastopala še 2 Španca, o katerih vam pozneje povem kaj zanimivega, in 1 Rumunec. Slovanov nas je bilo najmanj: 3 Poljaki in 1 Slovenec.

Pogledam na uro; par minut je še manjkalo do enajstih. „Ob enajstih ste že na Blücherju,“ so mi dejali prejšnji dan v pisarni, o Blücherju pa ni ne duha, ne sluha. Mislim, da se je drugim potnikom godilo istotako, zakaj izvlekli so daljnoglede in zrl po Labi navzdol. Kukala so romala iz rok v roke; pa vedno smo razočarani morali priznati: „Blücherja ni.“

Megla nam je zastirala pogled. Nebo je bilo vse jutro oblačno; zdajpazdaj se je ulila kratka ploha. Nad parnikom so razvili rjuhe, da smo bili vsaj nekoliko varni pred dežjem.

„Kje je Blücher?“ je gospoda nervozno izpraševala uslužbence, ko je ura kazala četrto na dvanajst. Ti pa so hladnokrvno odgovarjali: „Pri Bruns-hausnu. V par minutah smo tamkaj.“ „Divja mačka“ je zlezla na prednji rob parnika in uprla v daljavo svoje sokolje oči. Kar naenkrat zakliče: „Blücher, Blücher!“ ter začne ploskati z rokami. Kakor električna iskra so prešle te besede vse navzoče. V megli zapazimo ne posebno daleč od sebe veliko temno stvar na Labi. V nekaj minutah že razločimo dva mogočna dimnika, iz katerih se vali črn dim proti nebu. Tudi na Blücherju so nas opazili. Strel nam zadoni v pozdrav, nato še eden in še eden. Melodični zvoki nam udarijo na ušesa; Blücherjeva godba je igrala koračnico. Vsuli smo se k prtljagi. Na večje kovčege so privezali listke, na katerih je bilo napisano ime lastnikovo in številka kabine. Blücherjevi uslužbenci so jih dostavili turistom v stanovanje. Pograbili smo samo ročno prtljago.

V velikem loku obkroži mali parnik Blücherja in se mu pritisne ob bok, kakor se sinček stisne k orjaškemu očetu. Na Blücherjevem krovu stoji kapitan in nam z roko maha v pozdrav. Poleg njega stoje ladjini častniki v zlatoobrobjeni obleki, z dolgo sabljo ob strani. Za njimi se je utaborila množica ladjinih strežnikov v modri obleki, na kateri se bli-

skajo svetli rumeni gumbi; nosijo snežnobeke ovratnice in istotake rokavice. „Stewardi“ jim pravijo in s tem imenom se moramo sprijazniti tudi mi. Če rečem, da jih je sto, se nisem zmotil preveč. Ob kraju pa stoje navadni mornarji, ladjini hlapci, mašinsti itd. Pograbijo debele vrvi, jih vržejo na mali parnik in priklenejo pritlikavca k velikanu. Dva-dolga mostova spuste do nas, enega za potnike, drugega za prtljago. Tam gori pa, na „izprehajalnem krovu“, stoji deseterica mož ter piska in gode, kakor da nas vabijo na ženitnino. Tudi ladjo so nam ozaljšali kakor za svatbo. Na prednji jambori plapolla mogočna, belo-modra družbina zastava. Od vrha obeh glavnih jambor do prednjega, oziroma zadnjega konca ladje so razpeli dolge vrvi; na njih vise bujnopisane zastavice raznih držav in raznih pokrajin.

VII.

Blücher.

Kako nepočakani so nekateri ljudje! Komaj so zvezali parnika po mostu, že se vsuje nanj vse polno turistov. Prava gneča nastane. Mislil sem si: „Le prerivajte se! Meni se ne mudi; Blücher mi itak ne uide.“

Ogledoval sem Blücherja. Prav orjak je; dolg je 160 m, širok pa 20 m. Ves je okovan z železom. Pobarvan je s črno barvo. Na zadnjem koncu ladje vidiš na steni rdeče vodoravne črte; kraj njih vidiš dvojno vrsto števil: arabska in rimska. Izprva nisem vedel, kaj pomenijo ta števila. Prileten gospod, ki se je že mnogokrat vozil po morju, mi je razlagal tako-le: „Rimske številke poleg črt pomenijo, koliko metrov parnika je pod vodo. Arabska števila kažejo isto globočino v angleških čevljih.“ Na Blücherju sem čital redno: 8 m ali 26 čevljev. (1 angl. čevlj = 0,305 m).

Nekaj mi še ni šlo v glavo: Zakaj globočine ne povedo samo na metre, ampak tudi na čevlje? Mentor pripomni: „Angleži in Amerikanci še vedno merijo na čevlje.“ So čudni ti Amerikanci. Večkrat me je izpraševal neki New-Yorčan: „Kaj menite, koliko je ta in ta vodopad visok?“ Če sem mu rekel: „400 m, 600 m“, je vedno preračunal, koliko znaša to v angleških čevljih; to višočino je primerjal z newyorškimi palačami ali pa z niagarskim slapom, in šele tedaj mu je postalo jasno, kako visok je dotični vodopad. Včasih sva stala pri toplomeru. Kazal je n. pr. 10° Celzija. Zopet me je prosil: „Preračunite mi, koliko je to po Fahrenheitu!“ In šele, ko sem dejal: „Fahrenheitov toplomer bi kazal 50°,“ je vedel, pri čem da je.

Kako visok je Blücher? Od morske gladine do roba ladje, do „krova“, je nekako 5 m, od roba



BELOKRANJSKA SVATBA

ladje do „gornjega solnčnega krova“ pa tudi še 6—7 m. Ko bi torej ladja stala na suhem, bi se dvigal „gornji solnčni krov“ skoraj 20 m nad zemeljskim površjem; še više bi moleli v zrak mogočni dimniki in visoke jambore.

Morebiti ne veš, dragi moj, kako so parniki razdeljeni v nadstropja.

Ko stopiš na ladjo in greš po stopnicah navzdol, prideš v nadstropje, ki se imenuje „gornji krov“; v tem nadstropju so obednice, kuhinje in največ kabin. Če stopiva še eno nadstropje niže, prideva v „glavni krov“. Na enem koncu tega krova je nekaj celic za potnike II. razreda, na drugem koncu prebivajo stewardi, sredi ladje pa je v tem nadstropju prostor za izseljence ali „medkrov“. Blücher ima medkrov tako velik, da more v njem nastaniti do 1700 izseljencev. — Vsako nadstropje je dobra 2 m visoko. Tlak glavnega krova ima torej isto višino kot morska gladina.

V onem delu ladje, ki je pod vodo, so najrazličnejše shrambe; v njih hranijo po oddelkih: vozno blago, premog za kurjavo, jedila za kuhinjo itd. Veliki prostori so napolnjeni s pitno vodo. V posebnem oddelku stojijo stroji za električno razsvetljavo. V spodnjih prostorih so velikanski parni stroji, ki vrte ladjine vijake. Blücherjevi parni stroji imajo gonilno moč 9500 konjskih sil.

Na sredi ima ladja še dolg in visok nastavek v tri nadstropja. Ko prideš na ladjo ali „na krov“, stopiš skozi odprta vrata v „salonski krov“. Ob vsaki strani dolgih hodnikov so prav lepe kabine za potnike I. razreda in za ladjine uradnike. V tem nadstropju so „družabne sobe“, dvorane za petje in godbo, ladjine pisarne itd. Če se potrudiš po stopnicah nekoliko više, prideš na „izprehajalni krov“; na obeh straneh tega krova so namreč dolgi in široki hodniki, po katerih se potniki izprehajajo; ob hodnikih so zelo elegantne kabine, ki so obenem najdražje kabine na ladji. Stopiva še eno nadstropje više, do „solnčnega krova“. Kabin ni več; zanima naju samo moderna telovadnica in postaja brezžičnega brzojava. Izprehajati se po tem krovu ne moreva; na njem vidiva samo večje in manjše čolne, privezane na močnih vrveh. Te čolne dvignejo s škripci, spravijo jih čez ladjin rob in spuste v morje. V zadregi zapaziva stopnice, ki vodijo še više, na „gornji solnčni krov“. Ni velik ta štirivoglati krov. Meri samo kakih 6 m na dolžino in istotoliko na širino. Da kam ne padeš, te varuje železna ograja. Če si truden, sedeš na preprost stol, kakršnih je mnogo razpostavljenih po krovu. Odtod imaš obsežen razgled. Ob slabem vremenu pa ne boš hodil semkaj gor, ker bi ti dež in veter preveč nagajala in te spravila v slabo voljo.

Blücher vozi navadno med Hamburgom in New-Yorkom; le poleti ga dva meseca rabijo za izlete v polarne kraje. Plove s hitrostjo 30 km na uro; vozi torej po vodi tako hitro kot poštni vlak po suhem.

Zanimalo me je, kako natančno meri ladja pot, ki jo prevozi. Na zadnjem koncu ladje je pritrjena nekaka ura. Od te priprave se spušča do morja vrv iz močne žice. Zopet sem prosil mentorja, naj mi razjasni to pripravo. Razlagal mi je: „Na koncu vrvi je pritrjen močen vijak. Ko ladja plove po morju, vleče vijak za seboj. Vijak se v vodi vrti, hitro ali počasi, kakor vozi ladja. Z vijakom vred se vrti vrv. Drugi konec vrvi goni kolesje te-le ure. Ura nam kaže, kolikokrat sta se vrv in vijak zavrtela, iz tega pa mornarji izračunijo, kako dolgo pot so prevozili.“

Še neke druge stvari nisem razumel. Čital sem namreč, da znaša prostornina Blücherjeva 12.334 register-ton. Zopet me je poučil mentor: „Preden kako ladjo izpuste v morje, izmerijo njeno prostornino v kubičnih metrih. Predvsem izmerijo prostore pod vodo, glavni in gornji krov. Nato izmerijo še vse sobe na salonskem, izprehajalnem in solnčnem krovu. Tako izračunijo prostornino v kubičnih metrih. Ta bi iznašala pri Blücherju okroglih 35.000 kubičnih metrov. Nagajali pa so Angleži, ki se branijo metra in rajši računajo na angleške čevlje. Angleži in po njih zgledu Amerikanci izračunijo prostornino ladij na kubične čevlje in imenujejo 100 kubičnih čevljev „register-tono“. Taka tona ima 2·83 kubičnih metrov. Če izračunimo prostornino v kubičnih metrih, moramo dotično število še deliti z 2·83, da izvemo prostornino v register-tonah, kakor je to dandanašnji običajno.“

HAPAG ima 12 ladij, ki so še večje kot Blücher. Največja njena ladja „Kaiserin Auguste Viktoria“ ima 24.581 register-ton; njena prostornina znaša torej okroglo 70.000 kubičnih metrov!

Bral sem, da ima Blücher 252 uslužbencev: 174 uradnikov in stewardov, 78 nižjih mašinistov, mornarskih vajencev itd. Lepo številce! — Parnik je star komaj 9 let; prvič so ga izpustili v morje 23. novembra 1901. —

Četrto ure sem čakal, da so že skoraj vsi potniki odšli čez mostič. Zgrabim kovčega in možato stopam po mostu navzgor. Godba je ravno kar pričela nov komad. Gospodu, ki je stopal za menoj, je bila melodija znana; glasno zakroži pesem: „Muß i denn, muß i denn zum Städtele hinaus?“ (Moram-li, moram-li iz mesteca vun?) Ko stopamo na ladjo, nas prijazno pozdravljajo kapitan in častniki. Steward priskoči in mi odvzame prtljago. „Št. 533 na glavnem krovu!“ mu zakličem in že izgineva na dolgem hodniku salonskega krova.

Kdor prvikrat stopi na tako ladjo, meni, da je zašel v labirint: hodniki vsepovsod, stopnice navzgor in navzdol. Nekateri potniki, ki se ne morejo orientirati, blodijo kakor brez uma od krova do krova, od stopnic do stopnic.

Ko prehodiva polovico hodnika, zavije steward po glavnem stopnišču navzdol. V gornjem krovu me vede na drugo stran ladje. Pri vratih, ki bi jih sicer komaj opazil, me pelje po stopnicah še nižje, v glavni krov, zavije krog vogla in stala sva pred št. 533.

V kabini je že gorela električna luč. Odprem vrata in zagledam notri moža, krog 30 let starrega. „Ste moj tovariš?“ me nagovori. V kabinah

prebivata navadno po dva potnika, ponekod tudi trije ali štirje. Kabine za posamezne osebe so mnogo dražje. Predstavim se mu in tudi on mi pove svoje ime: „Alfred Kühne, trgovec iz Šarlotenburga pri Berlinu. Upam, da se bova dobro razumela.“ Ni bil siten, tudi ne ošaben, dasi se je zavedal, da je Prus in — petičen človek.

„Prošnjo imam do Vas,“ nadaljuje. „Prinesel sem s seboj mnogo prtljage, pa bi rad čimprej svoje stvari spravil v red. Morete li počakati s svojimi stvarmi eno uro, da se uredim?“ — „Kolikor časa hočete,“ mu rečem, vržem kovčega na posteljo ter odidem na krov, da vidim, kako odjadramo proti sinjemu morju. (Dalje.)



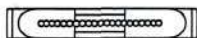
Burja.

Zložil Vekoslav Remec.

Bežijo, bežijo oblaki v višini
kot sivi sestradani, divji volčje,
in burja pod njimi tuleč po ravnini
beži čez osamljeno, mrtvo polje.

In vrbe ječijo nad ozko stezico,
ki plaha in skrita ob vodi hiti
v daljavo, kjer sivo, samotno vasico
objemajo zimske molčeče ravni...

Od tam, iz daljave, iz burje tuleče
se trga nedeljsko zvonjenje zvonov
in kliče in kliče srce tak preseče
kot misli, spomini, vabeči domov.



Nespokornik.

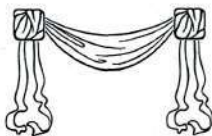
Zložil Anton Medved.

Ne znam oči zavijati
in hrbta ne kriviti,
zato ne morem prijati
gospodi plemeniti.

Za blesk imena slavnega
sladak se ne potegam,
maliku mnenja javnega
zvestobe ne prisegam.

Ljudi, ki sebe zdevajo
vsem drugim za merilo,
ki vse sami umevajo,
ne sodim baš premilo.

In to se mi prišteva v greh,
pokora mi oznanja,
a mene večkrat sili smeh
namesto jok kesanja.



V deželi polnočnega solnca.

Potopisni spomini. — Napisal dr. Ivan Knific.

(Dalje.)

VIII.

V obednico.

Ko se vračam na krov, zaidem v veliko dvorano. Dolge mize stoje v njej, poleg njih pa z rdečim žametom prevlečeni stoli. Vsak sedež ima svojo številko. Ob steni opazim nekaj omar z namizno posodo, krožniki in kozarci. Nikakega dvoma ni, da je to — naša obednica.

Pri neki mizi sedi debelušen možanec, „gospod nadsteward“. Na mizi je razgrnil velik papir, razdeljen v pravokotna polja, kamor zapisuje imena potnikov. Okoli njega se gnete precejšnja gruča dam in gospodov. „Kje želite sedeti?“ vpraša zdaj tega, zdaj onega. Prijatelji in znanci sedajo skupaj. Posebno natančni so v tem oziru Amerikanci. Tuje družbe ne marajo; zato si že takrat, ko naročajo kabine, izbirajo tudi sedeže v obednici. Saj je stvar sama zares vredna, da se dobro premisli. Tri tedne bomo sedeli pri isti mizi, v isti družbi, in to trikrat na dan, vsakokrat približno eno uro. Potniki pa so različnega značaja in imajo različne navade. Nekateri se drži pusto, kakor da bi vedno vladal štiri-desetdanski post; besedice ni spraviti iz njega. Drugi hoče vedno sam govoriti, le njegovi nazori so pravi, njegova ožja domovina je prva na svetu, vse drugo ni vredno, da bi se o tem razgovarjali. Tretji je v jedi silno izbirljen; na skupnem krožniku vse premeče, izbira si najlepše kose, od posebnih jedil, zlasti od sladoleda, jemlje tolike množine, da drugim ostane premalo; vrhutega pa zabavlja, da je juha plehka, da je meso žilavo, da je pečenka komaj napol pečena. Damam nikdar ne dvoriš dovolj. Otroci tudi pri mizi nikoli ne mirujejo. Starčku se trese roka, da razliva jedila in mu kapa od ust. Važno je torej, kam sedeš pri mizi.

Slednjič se tudi jaz prerijem do nadstewarda in mu podam svoj vozni list. „Kje želite sedeti?“ — „Mi je vseeno.“ — „Imate znanca na ladji?“ — „Ne. Angleški ne znam, zato prosim mesta med nemški govorečimi potniki.“ — „Kakor Vam drago.“ Malo premišljuje, nato zapiše nekam moje ime, meni pa vroči listek s št. 88. Poiščem si ta sedež; ob steni poleg vhoda stoji naša miza, moj sedež je tretji.

Blücher ima dve obednici: za višjo in nižjo gospodo, ali bolje rečeno, za bogatine prve in druge

vrste. Oni, ki so plačali 1000 ali več mark voznine, so obedovali v prednjem delu ladje, mi pa, ki nismo dosegli 1000 mark, smo se zabavali v ladjinem koncu. Prva obednica je seveda elegantneje opremljena, pa tudi naša obednica je bila podobna jedilnicam v najboljših restavracijah. V isti obednici ne delajo nikakega razločka med potniki; tisti, ki je plačal 950 mark voznine, je dobival isto hrano kakor potnik, čigar kabina je stala samo 500 mark. Morebiti so imeli v prvi obednici še izbornejšo hrano; vendar smo bili tudi mi z njo prav zadovoljni. V prvi obednici so bili zbrani aristokrati, denarni mogotci in dolarske princeze, pri nas pa je bilo vse bolj domače, demokratično.

Ko sem iznova prišel na krov, so še vedno prenašali prtljago z malega na veliki parnik. Vpregli so ladjinega žerjava. S pomočjo močnih verig in vrvi je dvigal težke kovčege in jih spuščal v nenasitno ladjino žrelo. Tamkaj so že čakali delavci, ki so jih zavlekli v poseben oddelek, v prostor za prtljago. Neverjetno je skoraj, koliko obleke vlačijo nekateri potniki s seboj. Posebno dame imajo nebroj toalet. Drugače so oblečene zjutraj, drugače pri kosilu, drugače pri večerji, drugače v damskem in godbenem salonu, drugače na krovu, drugače na plesu, drugače na izletih. Gospoda hoče tudi na potovanju uživati vso udobnost, ki jo ima doma.

Cesar Viljem II., ki ljubi na potovanju preprostost, je nekdanj obiskal nemško turistovsko ladjo ob norveški obali in se mudil na njej dalj časa. Dame so vedno menjavale obleko in so nosile tako izbrane toalete, da je cesar vznemoljen pripomnil: „Kdo bi si mislil, da se v tako majhnih kabinah hranijo tolike toalete!“

Dolgočasno ropotanje žerjavovih verig ter vpitje delavcev je slednjič prenehalo. Mali parnik so odvezali od Blücherja. Parnikovi uslužbenci nam še enkrat voščijo srečno pot, nato pa počasi odrinejo po Labi navzgor, domov v Hamburg. Iznova zarožljajo verige; dvigajo sidro, ki je privezano na močnem železju. Parne piščali brlzigajo; Blücher se pripravlja na odhod.

V istem hipu se oglasi trobenta. Nekdo hodi po ladji in trobi od krova do krova, od hodnika do hodnika, od prednjega konca do zadnjega in nazaj. Vprašam nekoga, kaj pomeni trobetanje. „Ste pač

novinec,“ mi odgovori. „Ta mož se imenuje že od nekdaj ‚Trompeter von Freßlingen‘. Vabi nas k ‚lunchu‘, ki se prične čez četrto ure.“ — Da se bliža čas kosila, sem tudi sam čutil; saj se mi je že davno oglašal želodec in ura je poldan že tudi odbila. Novo mi je bilo, da nas s trobento kličejo k obedu, novo pa tudi, da se kosilo imenuje „lunch“ (izg. lenč), kar pomeni pravzaprav „predjužnik“ ali „malica“. Čudno! Na kmetih imajo zjutraj kosilo, opoldan južino, na večer večerjo; v mestih je zjutraj zajtrk, opoldan kosilo, na večer večerja; na Angleškem in v Ameriki pa imajo zjutraj zajtrk, opoldan predjužnik (lunch), na večer kosilo (dinner).

Okrog Blücherja zašumi voda, vijaki so se pričeli vrteti, orjak se obrača, parni stroji sopihajo, vsa ladja se trese. Še par trenutkov in Blücher zdrči po Labi proti sinjemu morju, proti Kuxhavnu. Okolica na spodnji Labi nima nikake zanimivosti, bregovi so nizki, sama ravnina kroginkrog. Kakor nalašč je začelo tudi pršeti.

Zopet se oglasi trobenta, znamenje, da se točno ob eni prične lunch. Stopim torej po stopnicah navzdol — v obednico.

IX.

Kosilo. — Naše omizje.

H kosilu in k večerji smo prihajali točno. Takoj, ko trobentač odtrobi, prično stewardi nositi jedila na mizo. Če prideš prepozno, dobiš po stewardovi milosti prva jedila, ali pa ne.

Ko vstopim, je bila obednica že skoraj polna. Poiščem svoj sedež. Moja soseda sta že pri mizi. Predstavim se desnemu; odgovori mi — francoski. Ta jezik mi je sicer prav všeč, le govoriti ga ne znam, razen par stavkov. Zato mu odgovorim: „Obžalujem, da znam premalo francoščine, da bi se mogel razgovarjati.“ S tem je bil najin pogovor za nekaj dni končan. Obrnem se k levemu sosеду ter se mu predstavim. Zamrmra nekaj; odgovor diši sicer po nemščini, pa taki, da je nisem razumel. Ostali družbi se priklonim, želim: „Dober tek!“ pograbil žlico in srkam juho, ki mi jo je steward nalil na krožnik. Dobra volja me je minila. Začutil sem, da sem tujec na ladji. Pa še prosil sem nadstewarda, naj me posadi med nemški govoreče potnike! Kam sem zašel? Desni sosled nemščine ne razume, levi morebiti komaj za silo. In v taki družbi bom moral preživeti cele tri tedne!

Zamislil sem se v juho; bila je špargljeva, zelo okusna. Da omečim levega soseda, mu po končanem delu pripomnim: „Juha je izvrstna.“ „Sehr jut,“ mi prikima in zopet utihne za dalj časa. Hvala Bogu, da zna sosled nemški! Izgovarja sicer besede nekam

tuje, po besedi „jut“ (= gut) pa spoznam, da po-snema Pruse.

Moja opazka je izpodbudila druge potnike, da so se pričeli razgovarjati o jedi. „Hrana na hamburških parnikih je sploh izvrstna, taka kot v hotelih prve vrste,“ se z nasprotni strani oglasi gospod, ki se mu je nazunaj poznalo, da je že mnogo dobrih jedil spravil pod streho. „Pijača tudi ni napačna,“ mu sekundira sosled, ki je ravnokar izpraznil kozarec monakovskega piva. „Kakšno pijačo imate?“ vpraša stewarda gospod, ki je sedel na koncu mize. „Oprostite,“ mu odgovori le-ta, „jaz nosim samo jedila. Steward za pijačo pride takoj.“ Ozrem se na strežnike v obednici. Pri vsaki mizi sta servirala dva stewarda; miz je bilo v naši obednici 10, pri vsaki mizi pa 12—16 gostov. Pijačo so oskrbovali posebni strežniki. Par stewardov je stalo pri omarah za krožnike in namizno orodje; po dvorani pa sta stopala dva višja uslužbenca v zlatoobrobjeni uniformi; skrbela sta za red in z zvončkom dajala znamenje, kdaj se prinese nova jed na mizo.

„Pijačo plačate posebej,“ razlaga nekdo izmed našega omizja. „Pivo dobite ali črno monakovsky ali pa svetlo plzensko; imajo pa tudi angleško porter-pivo. Tukaj-le imate seznamek ladjine vinske zaloge. Če Vam ugaja kislo vino, pijte mozelsko; rensko vino je slajše, pa težje za želodec. Razentega imajo v zalogi mnogo francoskih vrst.“ Priteče steward za pijačo; kdor hoče, dobi listek, na katerega napiše, kaj in koliko želi piti. „Prosim, da vsakdo napiše tudi številko svoje kabine in podpiše svoje cenjeno ime,“ razlaga strežnik. Pobere vse listke in jih natančno pregleda; kdor se ne podpiše, ne dobi pijače. Vse te listke so dobro shranili. Koncem potovanja pa je vsak potnik dobil skrbno zapečaten pismo; v njem je našel vse listke z lastnoročnim podpisom; listkom so priložili račun, ki naj ga potnik blagovoli poravnati pri nadstewardu. — Nikogar niso silili k pijači; bodi abstinent ali alkoholik, to je stewardom vseeno. V zalogi so imeli še razne mineralne vode; tudi te so krožile po obednici.

Zvonček se oglasi. Prinese nam velike morske rake, garnirane. To vam je slaščica! Nihče se jih ni branil. Moj sosled vis-à-vis je izpraznil vse kotičke v rakovi lupini. — Zahotelo se mi je pijače. „Kozarec plzenskega!“ naročim stewardu. V svoji preprostosti sem menil, da podpiram češko obrt; šele pozneje so me sopotniki poučili, da to pivo varijo v Hamburgu, samo znamka je „plzenska“. Kozarec piva, kaj bo to. Nagneš in piva ni več; kozarec drži samo četrto litra. Svojo denarnico si obremenil za 25 pfenigov; vrček bi torej stal pol marke ali 60 vinarjev. Malo drago je sicer, pa nič ne de; saj imamo denar in do Špicbergov se ne vozimo vsako leto.

Zvonček zapoje iznova; prineso nam „roastbeef“ s prikuhami. Ni napačno. Da je meso v notranjščini še napol sirovo, naj te ne moti; tako meso ljubijo Angleži, in kar njim tekne, bo šlo tudi tebi v slast. Le žeja se po taki jedi prične oglašati...

„Pečene jerebice!“ nam razlaga steward, ko nam servira četrto jed. „Želite kompot ali salato?“ nas izprašuje njegov tovariš, ki nam donša prikuhe. „Prosim še kos rženega kruha,“ se oglasi gospod na drugem koncu mize. Saj res, kruh smo že tudi pospravili do zadnje drobtine.

Želodec se nam je potolažil. Ko bi še ne imel dovolj, ti strežnik prinese zrezek, telečji ali svinjski kotelet, jajčjo omeleto, mrzlo pečenko, praško gnjat ali kaj drugega, gorkega ali mrzlega; potrpi samo par minut, da ti kuhar dotično jed pripravi.

Servirajo nam velik krožnik sladoleda, pomešanega z raznimi sadeži. To je višek vsakega obeda. Komaj priroma sladoled do srede mize, že mora strežnik po novega; mnogi pa se še ježe, da so dobili premalo.

Za sladoledom nam prineso sadje: jabolka, hruške, pomaranče, orehe, lešnike, sveže in suho grozdje itd. Prvih 10 dni smo uničili velike množine banan. Tega sadja dobiš po Hamburgu in obmorskih mestih sploh silno veliko. Banana, ki je na videz podobna kumari, je sladka in prav okusna. Če si želodec še tako obremenil, nobena vreča ni tako polna, da ne bi šlo še zrno vanjo: par banan boš vedno še použil.

Čašice priromajo na mizo; posoda s črno kavo kroži iz rok v roke. Opoldan si le privošči turške črnine; je izvrstna, pristna moka-kava iz Arabije. Zvečer se je pa zdrži, premočna je; spati ne bi mogel.

Tak obed se imenuje na Blücherju „predjužnik“. Marsikdo si misli: „Gorje želodcem, ki vse to prebavijo!“ Le počasi, prijatelj; kdor ne pozna razmer, sodi krivično. Da si bil sam na morju, bi govoril drugače. Morski zrak ima namreč to lastnost, da silno pospešuje prebavljanje. Česar na suhem ne použiješ za nikako ceno, se ti zdi na morju — premalo. Ko te koncem kosila vpraša steward: „Želite še kaj gorkega?“ boš morebiti sam rekel: „Prosim dunajski zrezek.“ Dasi smo trikrat na dan uničevali velike množine jedil, smo bili pred prihodnjim obedom iznova — pošteno lačni.

Izpočetka vsakdo svoje sosede ogleduje nekam nezaupno. Na ladjah tudi ni navade, da bi se gostje po vseh pravilih olike predstavljali drug drugemu. Vse se vrši bolj po — ameriškansko. Če sede poleg tebe Amerikanec, te ne bo nadolgo in široko izpra-

ševal, kdo si, odkod si, kaj si, — za take stvari se pristni državljani slavnih „United States of America“ ne zmeni, — ampak pričel bo jesti, in ko se je odteščal, te vpraša kot starega znanca: „How do you do?“ (Kako se Vam godi?) Potem govori o morju, o vremenu, o izletu, o ameriškanskih šegah in navadah, o kupčiji in obrti, o newyorških zgradbah, o pacifiških železnicah; izkratka: zabava in Amerika sta edini predmet njegovih razgovorov.



MOLEČI MOHAMEDANEC IZ BOSNE

Sredi kosila vstane gospod, ki je sedel koncem naše mize, vzame v roke kos papirja in pravi: „Da se nam ne bo treba posebej predstavljati, prosim, da vsakdo na ta-le papir zapiše svoje ime, stan in bivališče.“ Papir je krožil od soseda do soseda; vsakdo se je vpisal nanj. Še enkrat je papir romal iz rok v roke; proučevali smo drug drugega.

Vzamem v roke zapisnik in čitam imena: dr. Schönfeld, zagovornik in sodni svetnik, Berolin;

Manning, posestnik, Auckland, Nova Zelandija; moja malenkost; Rosendo Sera, profesor, Barcelona; dr. Llagostera, zdravnik, Barcelona; dr. Zeiner, vojaški zdravnik, Novi Sad, Ogrsko; dr. Hein, vojaški zdravnik, Budimpešta. Na nasprotni strani pa so sedeli: Lindner, tovarnar, Halle (Prusko); Roehning, tovarnar, Halle; dr. Ernst Burmester, profesor na tehnični šoli, Saško; dr. Herbert Burmester, učitelj na nemški šoli v Kahiri (Egipt). Trije sedeži so bili prazni.

Naše omizje je imelo to posebnost, da nismo imeli v svoji sredi nobene dame. Zato so bili naši razgovori tem prostejši, odkritejši. Že izpočetka smo pa razglasili kot pravilo: „Nihče ne sme žaliti, nihče ničesar zameriti.“ Na tej podlagi smo se sčasoma prav dobro zabavali; trde besede smo smatrali za šalo.

Ko smo se spoznali, so postali razgovori takoj živahnejši. Še celo Manning, ki je dotlej vedno molčal, se je pričel zanimati za svoje sosede. To priliko porabim, da ga vprašam: „Mister Manning, Vi ste torej iz Avstralije?“ — „Da, iz Nove Zelandije.“ — „Pa tako dobro govorite nemški.“ — „Sem rojen Prus. Že 50 let sem z doma, zato mi nemščina nič kaj gladko ne teče.“ Vsi smo se ozrli vanj. Mož je bil majhne, pa čvrste postave, gladko obrit, čedno opravljen; le roke je imel hrapave, znamenje, da je v svojem življenju mnogo delal z rokami. „Pravite, da ste že 50 let z doma,“ se oglasi dr. Schönfeld; „koliko ste pa stari?“ Mož se nasmehe in pravi: „Na, koliko me cenite?“ — „Petdeset do šestdeset let.“ — „Spomladi sem jih dopolnil oseminšestdeset.“ Prav dobro se mu je zdelo, da smo ga imeli za mlajšega, kot je bil v resnici.

Tako smo se spoznavali. Preden smo vstali od mize, so tudi že vsi vedeli, da sem jaz Slovenec in da je Ljubljana glavno mesto kranjske dežele.

X.

Kuxhaven. — Kabina.

Po kosilu stopim na krov. Hu, kakšno vreme! Dežuje, kakor bi se bil oblak utrgal. Samo toliko pogledam krog sebe, da vidim, da smo še na Labi, potem pa hajdi v — kadilnico. Ne kadim sicer, pa saj kadilnica ni samo za tobakarje. V njej se tudi igra in čita. Blücher ima dve kadilnici, — „smoking-room“ jim pravijo Angleži, — veliko in malo. Prva je na izprehajalnem krovu, sredi ladje; druga je v tisti višini v zadnjem delu parnika; tudi krog nje se lahko izprehajaš.

Večino mizic so že zasedli pristni tobakarji in igralci. Nekaj parov se izkuša pri šahu, drugi pa drže v rokah karte in igrajo skat, igro, ki je na ladjah

najbolj razširjena. Nekateri turisti so strastni skatisti; preigravo dneve in noči, zaigrajo izlete, odigrajo takrat, ko jih ob povratku izlože v Hamburgu. Kadilnica je obenem pivnica; poleg nje se toči pivo, vino in likerji. Poseben steward donša vrčke monakovskega piva, ki potnikom najbolj prija.

Na daljši mizi leži več ilustriranih časopisov, poleg njih pa zapisnik Blücherjeve knjižnice. Marsikdo bi menil, da na ladjah ne čitajo ničesar; ravno nasprotno je res. Nekatero dame, pa tudi marsikak zastopnik močnejšega spola sedi na krovu in čita skoraj ves dan in pozno v noč, ker je na krovu svetlo do pozne ure, v polarnih krajih pa itak poleti ni nikdar teme. Vzamem v roke zapisnik knjig; tiskan je in prav obširen. Kaže mi, da se dobi v knjižnici največ romanov, nemških in angleških, zadnjih skoraj več kot prvih. Tudi potopisov je mnogo pa nekaj glasbenih del; drugačnih znanstvenih knjig ne zaslediš.

Vzamem v roke zadnjo številko nekega turističnega lista, sedem v kot na mehke blazine, čitam nekaj časa, pa kmalu sladko zadremjem. Telo si mora odpočiti od silnega truda, ki ga je prestalo v obednici.

Ko se zbudim, ni bilo mnogo potnikov v kadilnici; odšli so na krov gledat mesto Kuxhaven. Zavijem se v plašč, vzamem s seboj dežnik in stopim na plano. Laba prehaja v morje; njeno ustje je zelo široko. Na zahodni strani, kjer se odpira pogled na široko morje, leži пристanišče Kuxhaven, last hamburške ljudovlade. Ladje, ki ne morejo po Labi navzgor, ostanejo v Kuxhavnu. Mesto samo je majhno. Kraj njega stoji velikanski svetilnik, ki ponoči kaže ladjam pot do Labe. Ob Labinem ustju je morje še plitvo. Rdeči čebri, privezani na morskem dnu, plavajo na vodi. V večjih razdaljah so pritrjene tudi „svetilne ladje“, veliki čolni, na katerih ponoči gore barvane luči, da ladje vedo, kod morajo voziti, da ne zadenejo na plitvine. Čuj, zvonček se oglašja na vodi. Ne daleč od sebe zapazimo rdeč sod, na njem je pritrjen zvonec. Voda vedno buta ob sod, zvonec vedno zvoní. Kaj pomeni to? „Nevarna plitvina,“ nam razlaga nekdo. „Da ladja v črni temi ali pa ob hudi megli ne zavozi na njo, jo neprestano svari zvonec.“

Iz Kuxhavna prihaja majhen parnik; vozi naravnost proti Blücherju. Orjak se ustavi in počaka malička. Kaj se bosta neki pomenila? „Poštni parnik,“ pripomni Blücherjev pomorščak. Saj res, naša ladja vozi tudi pošto. Ob glavnem stopnišču je poštni urad; poštar ima določene uradne ure; razglednice in pisma pa spuščamo v velik nabiralnik prav tik stopnic. Po vrvi spuste z Blücherja precejšen zavoj: prva poročila dragim znancom v domovini.

Celina izginja boljbolj; morje nas sprejme v svoje naročje. Morebiti meni, da smo zaspani; prične nas gugati in zibati. Valovi pljuskajo ob ladjin bok. Niso veliki, toda bojimo se, da nas na širnem morju ne zgrabijo njih večji bratci. Del Severnega morja, v katerega smo zavozili, je navadno nekoliko nemiren; zato potniki, ki morske vode niso vajeni, s strahom in trepetom zro v bodočnost. Razgleda nimamo nikakega; dež in megla nam zakrivata morsko obrežje proti vzhodu. Kuxhaven s svojim svetilnikom postaja manjši in manjši. Tudi ladij ne vidimo mnogo, dasi bi jih ob lepem vremenu videli vsepovsod.

Spomnim se, da moram v kabini urediti še svoje stvari. Stopim torej v ladjino osrčje, prižgem električno žarnico in se spravim na delo.

Predvsem kritično premotrim svoj novi dom. Celica ni velika; dva metra je dolga, tri široka, visoka dva in pol. Kako varčno izrabljajo vsak prostorček! Ob steni zagledam dve postelji, drugo nad drugo; gornja je moja, spodnja tovariševa. Snežno-belo perilo, gorka odeja, visoke pernice, poleg postelje pa zastori. Ob vratih stoji lestva, po kateri bom plezal v posteljo in iz postelje. — Vratom nasproti stoji umivalnik. Njegov gornji del ima za vratca široko ogledalo. Za vratci so predali, v katere vtakneš krtačo in krtačice, milo, parfum in kar imaš še sploh s seboj, da se lepotičiš. Srednji del ima vratca, ki se odpirajo navzdol; to je pisalna miza; mnogo razglednic sem napisal na njej. Posezi nekoliko globlje proti steni, odprl si umivalno skledo. Pipa v steni te vabi, da si natočiš vode. Spodnji del umivalnika tvori nočno omarico. — Ob tretji steni zagledaš naslonjač, ki je pa prekratek, da bi raztegnil po njem svoje ude. Nad njim so obešala za obleko in pokrivala. V kotu stoji omarica za obleko, katera je pa za dva potnika vsekako premajhna.

Pod stropom zapazim široko polico. Na polici so nekake vrečice, zvezane z močnimi vrvicami. Potipljem; v vrečicah je pluta, kakor se rabi za zamaške. Rešilni pasovi, mi šine v glavo. Kadar se bomo potapljali, si jih privežemo krog telesa, da se vzdržimo nad vodo. Stari pomorščaki so nas dražili: „Ne bojte se; kadar se človek potaplja, ne čuti veliko.“ — Poleg pasov sta na polici dve posodi iz pločevine. To so zloglasni „bljuvalniki“ za čas morske bolezni. Usmiljeni steward ti posodo pritrdi ob postelji. Olikanejši turisti darujejo morskim bogovom naravnost, kar čez ladjino ograjo. Malo neprijetno je, če pride mimo kak znanec in te sočutno vpraša: „Si morebiti kaj izgubil? Ti je kaka stvar padla v morje?“ — Ocean je največji demokrat; bodi petičen ali reven, učen ali preprost, morje ne dela med potniki nikakega razločka.

Iz kovčegov hitro pospravim najpotrebnejše, ostalo pa potisnem pod naslonjač, kjer je bilo še malo praznega. Veliki prostor pod spodnjo posteljo je napolnil tovariš tako, kakor da je priredil malo razstavo obrtnih izdelkov. Velik, z železjem obit kovčeg zavzema največ prostora. To so kovčegi, v katere spravljajo turisti neizmerno predmetov. Imajo natančno zmerjene in urejene predale, za vrsto hlač, ki morajo biti vedno zlikane, za razne plašče, suknje, telovnike, perilo, čevlje, lepotiche itd. Poleg kovčega počiva usnjata škatla za elegantni klobuk. Pet parov čevljev stoji v vojaški vrsti; črni so in rjavi. Da se usnje ne zgrbanči, vidim v dveh ali treh parih kopita s prožnimi peresi. Sramežljivo stoje ob strani pisane nočne opanke. Ob steni počiva stojalo za fotografski aparat, medtem ko štiriohlata skrinjica in grmada steklenih plošč v kotu naslonjača čaka na svojega gospodarja. Na obešalih in v omari je že vse polno obleke; komaj še najdem prostora za svojo revščino.

Ko si ogledam še bližnjo okolico svojega stanovanja, spoznam, da so tudi za kraje, ki so v hiši najpotrebnejši, dobro preskrbeli. Nad nekimi vratmi čitam napis: kopališče. Na vratih se je nahajal papir in na njem že več imen. Zadnji se je vpisal moj tovariš. S krepkimi potezami tudi jaz narišem svoje ime.

XI.

Prvi večer na morju.

Zopet smo sedeli v obednici; ob sedmih je „dinner“ ali „glavni obed“, cilj in konec nekaterih potnikov. Vzamem v roke tiskani jedilni list in čitam: „Gosja jetra z omako. Želvina juha. Kuhan oslic (riba) s krompirjem in omako. Telečja pečenka, grahova prikuha. Kopuni, zelnata salata, kompot. Čokoladin sladoled, pekarije. Sir. Sadje. Kava. Na željo tudi: roastbeef.“ Jedilni list so tiskali v nemščini in angleščini.

Na zadnji strani tega lista berem: „Godbeni program. 1. Marche italienne, Rosseau. 2. Ouverture iz opere „Zampa“, Herold itd.“ Godci so pričeli ravnokar. Trije so; prvi igra na klavir, druga dva na gosli. Vsak večer so nam godli med celim obedom.

Razgovori so bili že dokaj živahni. Prvo besedo pri svoji mizi smo prepustili sodnemu svetniku dr. Schönfeldu. Tvarine mu ni zmanjkalo nikoli. Menim, da je že prvi večer priznal, da mu je ime David in da so njegovi predniki pod goro Sinaj stali ne daleč od zlatega teleta. Tovarnar Lindner je obširno popisoval, kako huda mu je predla, ko so preteklo leto štrajkali njegovi delavci; besede: „rdeča sodrga, nenasitni požeruhi“ so sipale iz njegovih ust. Tovariš Roehning, skrbni občinski oče istega mesta Halle,

mu je prikladal. Manning je našteval, koliko volov je vsako leto izpital in prodal v Auckland. Brata Burmestra se nista vtikala v razgovor; bila sta sploh redkobesedna. Španca sta imela svoje razgovore, ki jih nihče ni razumel; ogrska zdravnika sta samevala.

In jaz? Kot pedagog sem čital svoj čas vzgojslovna dela slavnega Försterja. Zelo so mi ugajale besede, ki jih je zapisal svetovnoznani profesor in ki se glase: „Ljudje najrajši vedno sami govorijo. Pripravi torej goste do tega, da govorijo o svoji družini ali pa o tem, kar jih najbolj zanima, kar so doživeli. Vedno se kaj naučiš, bodisi kaj vednostnega, bodisi kaj iz življenja in za življenje; če drugega ne, spoznaš ljudi bolj in bolj. Poslušaj ljudi z odkritosrčnim zanimanjem... Pusti, da drugi govorijo in pripovedujejo, ne govori vedno sam. Ljudje, ki z zanimanjem poslušajo, so najdružabnejši.“ (Lebensführung, str. 76 sl.) Ravnal sem se po tem pravilu in družba me je rada sprejela v svojo sredo. Dostikrat sem pa tudi sam prišel do besede. Če je bilo treba razložiti kaj srednješolskega, so se obrnili name; pa tudi v Orientu ni bil nihče toliko znan kakor jaz.

Čudno se mi je zdelo, da je vsa družba pri večerji oblečena tako elegantno. Gospodje nosijo črno obleko, nizko izrezan telovnik, svetlobelo zlikano srajco, črno ovratnico, boljšo suknjo, oziroma frak; skrbno so se počesali, parfimirali. Dame so prišle v svilnatih oblačilih, v „veliki toaleti“. Obrnil sem se do svojega mentorja, dr. Schönfelda. Pojasnil mi je: „Na ladjah je navada, da prihajajo h glavnemu obedu v salonski noši.“ Prihodnji večer sem se že prilagodil splošni navadi. Sobni tovariš Kühne je vsak večer porabil nad pol ure za toaleto.

Po dokončanem obedu pričnem po malomestni navadi zlagati servieto. Pristopi steward in mi pravi: „Ne trudite se, saj gre itak v perilo!“ Pri mizi je

porabil vsak potnik na dan tri serviete; vsak dan so torej ladjini stewardi pobasali v vreče in za Hamburg prihranili nad 1000 serviet, kar znaša v 22 dneh nad 22.000! Tudi z namiznim orodjem niso štedili. Pri vsaki jedi dobiš novo žlico, nove vilice in nož. V kuhinji so imeli strežniki strahovito posla, da so osnažili vse to.

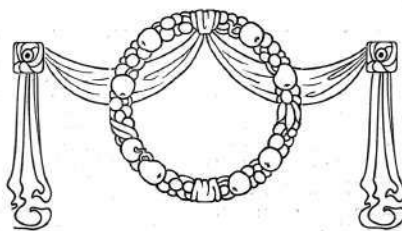
Po večerji igra na krovu eno uro ladjina godba, od 9. do 10. ure. Ob deževnem vremenu nismo mogli na krov. Zato so se nas usmilili godci in so nam v obednici piskali do devetih. Prav po domače smo se razvijali. Dali smo si prinesli monakovskega piva. Godci so svirali narodne pesmi in znane melodije, potniki-pevci pa so prepevali. Še zdaj mi je v spominu, kako veselo je zakrožil Lindner: „Ich hab' amal a Räuscherl g'habt.“ (Imel sem nekdanj ga pod kapo.) Saj res, Lindner je bil tisti, ki je prepeval, ko smo stopali na ladjo, veseljak od nog do glave.

Ob devetih pogase luči v obednici. Preselili smo se v kadilnico. Skatisti, ki so zgodaj vstali od večerje, so bili že v najhujšem ognju. Čitaš, kibiciraš, srkaš rjavo tekočino: čas preide, da ne veš, kdaj. Ob desetih ponoči donša strežnik na velikih krožnikih maslene kruhke, oblečene s slanino, gnatjo ali pa s sirom. Morda misli, da smo premalo žejni. „Navada je taka,“ se izgovarja.

Končno stopim še na krov. Dež je prenehal, črni oblaki se pode po nebu. Valovi pljuskaajo ob ladjo. Vse je tiho; le iz obeh kadilnic se čujejo pridušeni glasovi. Gori po „kapitanovem mostu“ stopa ladjin častnik kot črna senca; to je glavar straže. Počasi, pravilno in zamolklo bije srce morskakega velikana; dalje in dalje hiti proti severu.

Zapustim krov in družbo ter se podam v svojo kabino. Nikdar se mi ni vtisnilo v spomin toliko in tako raznobarvnih slik, kakor baš prvi dan potovanja na sever.

(Dalje.)





SÖRFJORDEN HARDANGER (NORVEŠKA)

V deželi polnočnega solnca.

Potopisni spomini. — Napisal dr. Ivan Knific.

(Dalje.)

XII.

Jutro na morju.

V jutro me zbudi močno trkanje. Vzdrmam se iz trdnega spanja in v polsnu premišljujem, kje da sem. Počasi se domislim, da se nahajam v kabini morskega parnika in da plovemo proti severu. Kdo neki trka? Primem za ključ električne žarnice in ga zavrtim. „Še ponoči človek nima miru!“ godrnja pod menoj tovariš, ki je prejšnji večer še kesneje legel k počitku nego jaz. „Kdo je?“ Vrata se odpro in prikaže se kuštrava glava — kopalščenega stewarda. „Gospod Kühne, kopelj je pripravljena; v četrte ure ste na vrsti Vi, g. doktor.“ Po teh besedah izgine. Tovariš skoči iz postelje, se ogrne v širok plašč, kakor Rimljan v svojo toga, in odide. „Tako zgodaj se bomo kopali?“ si mislim ter sežem po uri. Skoraj ne bi verjel: sedem je že odbila. Pozneje sem izvedel, da se je gospoda pričela kopati že ob petih. Nekaj potnikov se je kopalo vsako jutro. Večinoma si je vsakdo po kopelji privoščil še eno ali dve uri počitka.

Po lestvi zlezem na tla in se pripravim za kopelj. To vam je prijetno, navsezgodaj brozgati po gorki vodi! Ko se umijem, spustim še nase mrzel poliv. Kako poživi in okrepi taka kopelj ude, ki so na dolgi poti v železničnih vozovih že skoraj odreveneli! Kakor se je poživilo telo, tako si je odpočil

pa tudi duh, ki se veseli, da bo zopet zbiral nove vtise in užival lepoto dosedaj še nepoznatih krajev. Opravim se, želim tovarišu, ki je še enkrat legel k počitku, dobro jutro in se podam na krov.

Pot me vodi skozi obednico. Stewardi so ravno kar pogrnili mize za zajtrk, ki se prične ob osmih, neha pa ob desetih, to se pravi: kdor pride v tem času v obednico, mu prinese zajtrk. Sosed Manning je že sedel na svojem sedežu in stewardu nekaj naročal. Ta dan je bil že dokaj zgovoren; tudi razumel sem ga laglje kot prejšnji dan.

„Belo kavo, prosim,“ naročim po malomestni navadi. „In potem?“ vpraša steward; „blagovolite izbrati po jedilnem listu.“ Vzamem ga v roke. Natisnili so celo stran, kaj vse morem dobiti za zajtrk. Naštel sem 40 jedil, in da ne bo kdo mislil, da pretiravam, prepisem ta jedilni list cenjenim čitateljem v pouk in zabavo, obljubljam pa zaeno, da jih ne bom več toliko nadlegoval z gastronomičnimi razpravami. Glasil se je tako-le: „Sadje. Kava, čaj, kakao, čokolada. Rižev močnik, koruzni žganci, ajdov ponevnjak, cvrtje z marmelado ali brusnicami, jabolčni ali krompirjev ponevnjak z rdečimi borovnicami. Jajca, vsakovrstno prirejena. Gnjat, slanina z jajci. Navadna omeleta; omeleta, nadelana s sadjem, tomati, šparglji, zelenjavo, gnjatjo ali slanino. Mrzle ribe, slaniki. Pečen morski jezik. Telečja jetra, beefsteak, rumpsteak, filesteak, zrezek, kotelet iz jag-

njetine. Mrzla pečenka, narezano meso, klobase. Sir.“ Nekaj izrazov ne morem predstaviti, ker dotične jedi v naših krajih niso v navadi. Izmed jedil si izbereš, karkoli hočeš, kolikor hočeš in kolikorkrat hočeš. Na mizi se ti seveda (po nemški navadi) ponuja velik krožnik sirovega masla, skleda medu, razne pomake in kompoti. — Kdor potuje na sever, mora prinesiti s seboj zdrav želodec.

Ko se pošteno odtešcam, odidem na plano.

Jutranje ure na morju so nekaj posebnega. Sveži, čisti morski zrak krepi telo in razveseljuje duha. Dasi je bilo nebo še zastrto z oblaki, dasi se morje še ni pomirilo docela, smo vendar vrel na krov, kakor vro čebele iz ulnjaka ob jasnem solničnem dnevu. Po izprehajalnem krovu je šetalo že nekaj Amerikancev, na solničnem krovu je stalo par radovednežev z daljnogledi. Zastonj so napenjali oči, zastonj se ozirali na vse strani, suhe zemlje ni videti nikoder. Nepregledna morska gladina se širi pred nami. V daljavi zagledamo par jadrnic, od skandinavskega obrežja pa nam hiti naproti večji parnik. Solnce se sramežljivo skriva za oblake. Mrzel veter nam piše v obraz. Pričelo me je zebsti; zato sem stopil v kabino in oblekel toplejšo, zimsko obleko, ki je vso pot nisem več slekel.

Okrog vogla prišeta visokorasla, sloka postava, zavita v dolg zimski plašč: dr. Schönfeld. „Ste dobro spali, g. sodni svetnik?“ ga nagovorim. „Nocoj še prav slabo,“ mi odvrne; „upam, da bo kmalu boljše.“ Pripovedoval mi je, da je preobložen z delom, da boleha na živcih, da že več tednov ne more spati. „Prav zato grem tudi na sever, da na morju ozdravim.“ Razlagal mi je, kako blagodejno vpliva morski zrak na živce; pomiri jih in utrdi. Pozneje sem izvedel tudi od drugih turistov, da so šli na morje, ne samo da se zabavajo in uče, ampak posebno še zato, da ozdravijo. V morskem zraku ni prahu, ne nalezljivih bacilov, pač pa mnogo ozona in bromovih soli, kar menda zelo koristno vpliva na človeško telo. Morje se imenuje največje zdravilišče. Mnogi zdravniki pošiljajo svoje bolnike na morsko obrežje, ali pa jim kar naravnost ukazujejo, da se vozijo dalj časa po širnem morju. Zato n. pr. cesar Viljem II. vsako leto par tednov preživi na morju. Ta način zdravljenja se v medicini imenuje: talasoterapija.

V ladjini knjižnici sem našel razpravo: „Zdravilna moč morja.“ Pisatelj najbrže pretirava; dokazuje namreč, da morski zrak ozdravlja živčne bolezni, srčno hibo, trganje po udih, debelušnost, sladkorno bolezen, brezkrvnost, bledico, želodčne bolezni in bogve, kaj še. Sam na sebi sem izkusil tole: Ves čas, kar smo bili na morju, sem bil izredno dobrega zdravja. Nahod, ki sem ga prinesel s seboj

na ladjo, je izginil takoj prvi dan. Vsi organi so izvrševali svojo službo brez pogrška. Isto so mi zatrjevali sopotniki.

Vedno več gospode prihaja na krov. Vsem sije radost z obraza. Nekateri dirjajo po krovu, ker so od doma vajeni obilne hoje; drugi si izbirajo stole naslonjače in jih prenašajo na mesto, ki se jim zdi za počitek najprikladnejše. Nič kaj lepi in moderni niso ti naslonjači; zbiti so iz lesa, postavijo se bolj ali manj pošev in se dajo raztegniti tako, da niso prekratki niti najdaljšemu dolginu. Dasi so navidez silno nerodni, so vendar zelo uporabni. Zlasti ob času, ko razposajeno morje zahteva neizprosni žrtev, se bolnik vleže na stol skoraj vodoravno, da tem laglje kljubuje razjarjenemu Neptunu; želodec, kakor pravijo, v vodoravni legi najmanj nagaja. Ob lepem vremenu pa tudi ni prijetnejšega kot sedeti v naslonjaču in čitati zanimivo knjigo in brbljati s prijateljem o vsakdanjih stvareh. V sreči in v nesreči se zatekamo k naslonjaču, kot zvestemu prijatelju. Zato si pa tisti, ki so morja že vajeni, takoj ko pridejo na ladjo, izbero najpripravnejše mesto in najpripravnejši naslonjač, ga okrase s svojo vizitko in ga še posebej zavarujejo pri „krovnem stewardu“, da jim ga kdo ne prevzame. Iz obednice se takoj zateko v svoj Tuskulum, se ogrejejo s toplim plaščem, čez noge si raztegnejo ogrinjačo, krovni steward jih zavije vanjo kot otročička v zibelko, v roke zameje kak roman ali pa dremljejo. Nekaj divnega je tak „dolce far niente“.

Ob desetih, ko smo bili menda že vsi Blücherjevci na krovu, prikorakajo ladjini godci, razpostavijo stojala in prično gosti, trobiti, pihati in udarjati na godala, da je šlo skozi ušesa. Rahločutnim glasbenikom, ki so bili vajeni najfinejših akordov, tako muziciranje ni bilo ravno povelji; nam pa, ki še nismo sodelovali na umetniških odrih, se je zdela godba rajskolepa. Obe stranki sta se slednjič zedinili in izrekli končno sodbo: „Dobro so se izvežbali, četudi niso še svetovni umetniki.“ Nemcem iz „cesarstva“ je izredno ugajalo, da so pri tem prvem javnem nastopu najprej zagodli njihovo pesem: „Heil Dir im Siegeskranz“.

Eno uro je trajal vsak dan jutranji koncert. Ko so godci odšli, so prinesli stewardi na krov preproste mize. Turisti se gnetejo krog njih. Kaj neki pomeni ta naval? Pristopim bliže in vidim, da kuharji dele toplo juho. Tudi jaz si privoščim čašo čiste juhe, da ne omagam do kosila. Postrežljivi steward mi vsili še svežega peciva.

Amerikanec se mora vedno in povesod zabavati. S kredo so narisali na tla štirivoglata polja, vanje so napisali številke in pričeli igrati neko angleško igro (shuffleboard). Dve vrsti krožnikov so imeli:

rdeče in zelene; s palicami so jih porivali na zarisana polja. To se vam je škodoželjno zasmejala ena stranka, če se je njenemu članu posrečilo, nasprotniku izbiti krožnik iz dobre pozicije, na drugi strani pa je nastal vik in krik, dvigali so pesti in žugali, da se strahovito maščujejo. — Zgled starejših je izpodbudil mladino. Iz nekega kota so izvlekli močan drog, ga postavili pokonci in iz daljave metali nanj obroče. Kdor je nabral na palici največ obročev, ta je zmagal. Ker je igra zanimiva, so jo včasih igrali tudi odrasli.

Eno uro je še manjkalo do kosila. Da izrabim vsako minuto, nakupim pri poštarju nekaj razglednic — sliko parnikovo — ter se podam v godbeni salon. Tam stoje mizice s pisalnimi potrebščinami. Neka dama je sicer razbijala po klavirju; imam pa tako utrjene živce, da me niti to ni spravilo iz ravnotežja. Poleg črnila najdem škatlo s pisemskim papirjem in ovitki; na obeh so naslikali parnik in tiskali napis: „Na krovu brzoparnika Blücherja.“ Ker smejo potniki te pisemske potrebščine prosto uporabljati, napišem svojim dragim v domovini drobno pisemce ter jim sporočim, da sem živ, zdrav in najboljše volje prispel na Norveško. Pismo namreč oddam, kakor hitro stopimo na suho.

Trobentač kliče h kosilu. V istem hipu se raznese novica, da so na severovzhodu opazili suho zemljo. Napnem svoj vid in res zagledam prav tenko temno črto: Skandinavijo.

XIII.

Norveški otoki in fjordi. — Hardanger.

Ko se po kosilu vrnem na krov, je temna lisa že narasla. Zemljepisci so pravili, da leži v tej smeri norveško mesto Stavanger, ki ga ne posejimo. Da nismo daleč od suhe zemlje, nam izpričujejo galebi, prijazne in ljubke živalce, podobne golobom. Glasno kričeč letajo krog ladje. Iz kuhinje so izmetali cel jerbas jedilnih ostankov, ki plavajo vrh vode; galebi se zaganjajo vanje in jih slastno požirajo.

Ležem v naslonjač, se dobro zavijem in ogrnem ter pričnem čitati Baedekerja, odstavek o fjordu Hardanger, v katerega zavezimo v par urah. Rahel vetrič pihlja krog mene, nebo se je deloma že zvedrilo, solnce nas ogreva s svojimi ne preveč toplimi žarki. Nisem še prečital prve strani, že se mi izgube misli v daljavi, roke klonejo, glava se nagne nazaj in Baedeker si poišče prostora na tleh. Ko se zbudim, z radostjo opazujem, kako kimajo sopotniki.

Uro pozneje smo dospeli do obrežja. Strme pečine se dvigajo iz morja, valovi butajo obnje, da prše pene naokrog. Obala je čudovito izprana in razjedena; nobenega drevja in rastlinstva ne opa-

zimo; o mestih in vaseh ni govora. Toda obupati nikar; uro kasneje smo sodili o Norveški že drugače.

Ob štirih popoldne so stewardi zopet postavljali mize po krovu, nanje pa polagali velike, svetle kovinske posode. Na sosednji mizici so nagromadili čaše in posode s sladkorjem, poleg teh pa je ležal kup žličic. Zopet nastane gneča krog mizic. Vsakdo si vzame čašo in dene vanjo sladkorja, steward pa mu jo napolni s kavo ali čajem, kar je komu povolji, enkrat, dvakrat ali pa še večkrat. Nasloniš se na ograjo, sreblješ sladko tekočino in prigrizuješ testenine. Pa reci še kdo, da življenje na ladji ni prijetno!

Če pogledaš na zemljevid, se prepričaš, da je Skandinavija na zahodnem obrežju zelo členovita. Ima premnogo dolgih, ozkih in ukrivljenih zalivov. Ti zalivi so norveška posebnost, to so svetovnoznani fjordi. Če se voziš po fjordu, dvomiš, se-li voziš po reki, po gorskem jezeru ali po morju. Fjord nas spominja na reko, ker je zelo dolg, ukrivljen in ponekod ožji kot struga večje reke; tudi ima stranske zalive, nekake veje, ki so podobni dotokom. Gorskemu jezeru je sličen, ker ima strme bregove in ga od vseh strani obdajajo nebotični vrhovi, ki so vrhutega pokriti s snegom in ledniki; tudi je voda temnozelená kot pri alpskih jezerih. Da je pa fjord zares samo morski zaliv, se prepričamo, če pokusimo vodo: slana je kot morje sploh; na obrežju se voda dviga in pada vsled plime in oseke ravnotako kot na obalah Atlantiškega oceana.

Pred vsakim fjordom se je v morju utaborilo nebroj otokov in otočičev. Zemljevid nam kaže, da je sploh na zahodni strani Skandinavije silno veliko tega drobiža. 1100 jih je baje obljudenih, trikrat, štirikrat toliko pa nenaseljenih, ker so pre-majhni in nerodovitni ali pa imajo prestrmo obrežje. Najnevarnejši so tisti, ki se skrivajo pod vodo; ladja se razbije, če zavozi nanje. Zato so zelo natančno preiskali, kako globoko je morje na zahodni norveški obali, da vedo pomorščaki, kod smejo voziti in kod ne. Iz daljave se nam zdi večja skupina otokov kot en sam otok. Šele, ko pridemo bliže, zapazimo ozke prelive med posameznimi otoki. Ob takih prelivih so na obrežju sezidali belo pobarvan stolp, svetilnik, da vedo ladje, kateri preliv so varni in kateri pogubni. Včasih smo vozili daleč od celine; sredi morja je stal na strmi pečini svetilnik in ponoči je žarela v njem barvasta luč. Ni dvoma, da so ti otoki samo podaljšek celine, ker so iz iste tvarine kot le-ta, iz granita.

Dasi ti otoki mornarjem niso všeč, ker morajo mimo njih voziti zelo previdno, so pa vendar močna bramba in zaščita celini in fjordom. Morski valovi se ne morejo s toliko silo zaganjati ob celinsko

obrežje, v fjordih pa sploh nimajo več nikake moči. Vožnja po teh zalivih je torej zelo prijetna; če valovi na širnem morju še tako divjajo, fjordi o viharju ne vedo ničesar.

Bral sem ljubko pravljico, kako so nastali ti otoki. Ko je Gospod Bog stvarjal Skandinavijo, je najprej iz velikih jerbasov pobral gore in jih posadil na zemljo; nato pa je obrnil jerbas in iztresel iz njega drobtine, kakor skrbna gospodinja obrne kosarico in strese zadnje rozine na potico; iz teh drobtin so nastali otoki. — Druga, sorodna pravljica pripoveduje: Ko je Bog ustvaril svet, je njegova lepota tako razkačila satana, da je pograbil velikansko skalo in jo treščil na zemljo, da bi jo razrušil. Skala pa je padla v morje; tisoč in tisoč drobcev je odletelo od nje. Gospod Bog je vzel zadnjo peščico prsti ter jo prav na rahlo potresel po skali in drobcih. Skala je Skandinavija, drobci so njeni otoki.

V polnem številu smo se zbrali na krovu, ko je Blücher zavozil v preliv med prvim, dokaj velikim otokom in celino. Da mi ne uide kaka znamenitost, sem zlezal na gornji solnčni krov in gledal na obe plati. Bregovi so obrasli z zelenjem, celo z drevjem. Prikažejo se prve hišice. Kako so mične in ljubke! Zde se nam kot gosposke vile, nasejane po brdu. Čedno so jih pobelili ali pa pobarvali s sivkasto in zelenkasto barvo. Živina se pase po travnikih, domačini kopljejo v bregu. Ko nas ugledajo, prenehajo z delom in nam mahajo v pozdrav. Deca kriči, govedo pa žvenklja s pločnatimi zvonci.

Hišic je vedno več, dokler se ne prikaže mestce Kopervik. Tu pa se Blücher naenkrat ustavi. Kaj mu je neki? Uganko smo kmalu razvozlali. Iz mesteca odrine čoln naravnost proti Blücherju. Ko se ustavi, spuste naši mornarji do njega vrvčasto lestvo. Kakor veverici priplezata po njej dva moža, oblečena v nepremočno obleko, kakor jo nosijo ribiči. „Pilota, pilota!“ se raznese med potniki. Predpisi velevaljo, da morata vsako tujo ladjo voditi po norveških vodah dva izurjena mornarja domačina. Pilota jamčita, da bosta vodila ladjo po varnih zalivih in prelivih; seveda morata vse otoke in plitvine natančno poznati. Pilotnine sta dobila, če se ne motim, 1200 norveških kron ali 1600 K našega denarja.

Mnogo posla so imeli med tem časom naši salonski fotografi. Mestce, posamezne hiše, ribiški čolni in male jadrnice, vse je romalo v njihove aparate.

„Kaj menite, iz česa so zidane te hišice, iz opeke ali iz kamna?“ je izkušen turist izpraševal svoje tovariše. Večina je glasovala za kamen, češ da je v teh krajih prav poceni. „Kaj še?“ se oglasi modrijan. „Hiše so — lesene; nazunaj so jih

skrbno pobarvali; zato se nam zdi, da so zidane.“ Imel je popolnoma prav. Vsa poslopja na Norveškem so lesena, tudi najboljši turistovski hoteli, menda zato, ker so take hiše pozimi gorkejšje. Le v največjih mestih, kakor v Kristijaniji in Bergenu, je večina hiš zidanih.

Blücher vozi med otoki dalje in dalje, mi pa občudujemo kraje, kakršnih še nismo videli. Ti otoki so spomladi zelo imenitni. Semkaj prihajajo iz južne Norveške ribiči, da love slanike; nalove jih menda silno veliko.



LAATEFOS ODDA, HARDANGER

V dveh urah prijadramo do pravega fjorda. „Čarobnokrasi Hardanger“ (det underdejlige H.) mu pravijo. Kako tiho in mirno je v tem zatišju! Tod ne divjajo mrzli vetrovi, prebivalcev ne razburja bobnenje in grmenje morskih valov. Kakor z nožem reže Blücher vodo pred seboj, za seboj pa pušča dolgo sled, valove, ki se širijo kakor kraka ostrega kota na obe strani, ki pa splahnejo, preden dospo do suhe zemlje. Ob kraju temno zelenega fjorda se dvigajo mogočne gore, 1000—2000 m visoke. Na vznožju gora se razprostirajo travniki, par njivic, sadni vrtovi, čedne vasice. Nad njimi zagledamo široke gozdove, v katerih rastejo po največ breze in

bori. Toda drevesa kmalu omagajo, zmanjkuje jim tal in toplote. Prilezli smo komaj 500 m visoko in že ne vidimo nikakega drevesa več. Grmičevje in mahovje tudi kmalu izgine; gole in puste pečine kipe proti nebu. Vrhovi so pokriti z večnim snegom in ledom; nanje še ni stopila človeška noga in ne bo stopila nikoli. Izpod snega in ledu pa izvirajo studenci, ki drve raz strmo pobočje proti fjordu, ali pa se v velikem loku zaganjajo čez pečine, da se njih srebropena voda razprši na tisoč in tisoč drobcev. Vodopade jih imenujejo smrtniki. Tako visokih in mogočnih vodopadov nima nobena dežela, kot jih ima Norveška.

Prizori se menjavajo. Ponekod je fjord ozek, nato se razširi in razcepi; ponekod so bregovi zelo strmi, drugod so gore nekoliko odstopile. Marljivi Norvežan je skrbno obdelal vsako ped zemlje, ki mu jo prepušča narava. Občudovali smo podjetnost domačinov. Po naših srednjeevropskih nazorih je skoraj nemogoče, da bi tako majhen kosček rodovitne zemlje redil večjo družino; in glej, cela vasica je zrasla na borni grudi. Še cerkvico so si napravili, da jih zvon vabi na delo in kliče k počitku. Gotovo so zelo skromni ti ljudje, malenkostne njih potrebe. Čolni, privezani ob bregu, nam svedočijo, da se pečajo z ribištvom, meketajoče koze, bleketajoče ovce in mukajoče govedo nam dokazuje, da je Norvežan tudi umen živinorejec.

Marsikdo bi rad vedel, kako dolgi so fjordi. Največji trije so: Hardanger, Sogne in trondjemski. Prvi je dolg nekako 140 km, trondjemski 200 km, Sogne, ki je najdaljši, pa do 220 km.

Trobenta se oglasi, kliče nas k večerji. Ta dan urno pospravimo, kar nam prineso, potem pa hajdi zopet na krov. Blücher ne plove prehitro, zato si mirno ogledujemo slike, ki nam jih ponuja Hardanger.

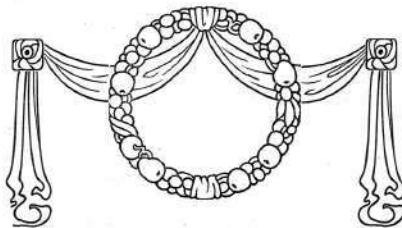
Ob devetih nastopi ladjina godba; prične se večerni koncert, ki traja do desetih. Vse utihne, ko igrajo godci otožno norveško narodno himno, od brega sem pa se začuje radosten plosk in krik.

Čudno se nam je zdelo, da je ob tej pozni uri še tako svetlo. Ob devetih nam je še sijalo solnce, četrtr ure kasneje se nam je sicer skrilo za gorami, vedeli smo pa, da ob desetih še ne zatone v morju. Toda kaj bi se čudili! Saj smo dosegli že 60 stopinj severne širine. Na Norveškem, ki se ponosno imenuje „dežela polnočnega solnca“, imajo poleti na jugu zelo kratke noči, na severu pa ob tem letnem času noči sploh ne poznajo.

Godba je igrala zadnje komade, ko se pri večji vasi Uttne fjord razcepi v dva manjša zaliva. Tisti, ki meri na jug, se imenuje Sörfjord (= Južni fjord) in je mnogo romantičnejši kot oni, ki meri na vzhod. Dasi je ura kazala že deset, sem vendar še prav razločno ob dnevni svetlobi čital v Baedekerju drobno tiskane besede: „Sörfjord je dolg 40 km, pri vasi Uttne širok 2 km, se zožuje boljbolj, dokler na južnem koncu ni širok več kot par 100 m... Milo podnebje blagodejno vpliva na rastlinstvo. Črešenj in jablan je vse polno... Razmerno veliko je človeških naselbin.“ Ko smo zavili vanj, je solnce z zadnjimi žarki poljubljalo gorske vrhove pred nami. Čaroben pogled! Spodaj ob vodi sadno drevje v najlepšem cvetju, visoko nad njim pa večni sneg in led, ki ga zlati zahajajoče solnce.

Vozili smo se še poldrugo uro. Mračilo se je čezdalje bolj. V fjordu je popolnoma tiho in mirno. Semtertja zapljuska valček ob rilcu ladje, ki plove po vodi kot črna nočna pošast. Vsi smo utihnili, tako nas je prevzela krasota jasne norveške noči. Na desni in levi se svetlikajo luči; marljivi domačini se spravljajo k počitku. Preden se parnik ustavi, izprožijo ladjin top; zamolklo odmeva od gorskih pečin. To je Blücherjev pozdrav Norvegiji. Slednjič se ustavimo. Debela veriga zarožlja, spuščajo mačka. Vse je tiho naokrog. Deset minut od nas, na koncu fjorda, gori še nekaj luči; vasica Odda je to, naša prva postaja na norveški zemlji. V zvoniku vaške cerkve bije ura; dvanajst udarcev naštejemo; čas je, da gremo k počitku, prvikrat — v deželi polnočnega solnca.

(Dalje.)



V deželi polnočnega solnca.

Potopisni spomini. — Napisal dr. Ivan Knific.

(Dalje.)

XIV.

Odde.



lasno trobentanje me zbudi iz sladkega spanja.
Razločno čujem prijetno melodijo:

Andante.



Vprašam tovariša pod seboj, kaj da pomeni trobentanje. „Vstati bo treba,“ mi odgovori in skoči iz postelje. „Bude nas, da se pravočasno pripravimo na izlet.“ Kesneje sem izvedel, da se besedilo budnice glasi nekako tako-le:

Zbudite se, spavači vi,
bodite stari al mladi,
že dolgo čuje kapitan,
želi vam srečen, dober dan.

Rad bi sicer počival še kako uro, toda zavest, da gremo na suho, me spravi pokonci. Napovedali so nam izlet k slapovom Latefos v dveh oddelkih. Mene so priklopili k drugi ekspediciji, ki odide šele po kosilu.

V obednici se je zbrala že skoraj vsa gospoda k zajtrku, ki se je ta dan pričel ob poldnevih. „Krasno vreme bomo imeli,“ modruje tovarnar Lindner. „Bil sem na krovu. Nebo je jasno kot ribje oko, zrak svež, gore brez oblaka.“ Brata Burmestra sta se prelevila v hribolazca; oblekla sta turistovsko obleko in močne gorske čevlje, vzela v roke okovane gorjače, še nahrbtnik sta si naprtila. Občudovali smo njuno podjetnost. „Dopoldne greva k ledniku Buarbrae, popoldne pa tudi peš k slapovom Latefos.“

Na krovu vse mrgoli kot na mravljišču, če zlobna roka poseže vanj s palico. Gospoda teka sem in tja, drvi po stopnicah gor in dol ter po desetkrat izprašuje uslužbenca, kdaj da odrinemo. S solnčnega krova

dvignejo in spuste v morje štiri velike čolne. Prvega goni parni stroj. K temu „motorskemu čolnu“ so privezali tri tovariše, drugega za drugim. Stroj že sope in hrope, ko izpuste ladjine stopnice do morske gladine. Huda gneča nastane. Pol ure so že stali nepočakljivci ob ograji in čakali, da se jih usmilijo. Vsakdo hoče biti med prvimi. Pomorščaki pa mire, svare in prigovarjajo, da pridemo vsi na vrsto, da ne zamudimo ničesar, da se čolni vrnejo v desetih minutah, da ostanemo pri Odde do večera, da imamo torej časa več kot dovolj. Prvi trije čolni se napolnijo; v vsakem sedi, deloma tudi stoji do 40 oseb. Parni stroj zabrlizga, motor vleče za seboj z debelimi vrvmi privezane čolne. Ladjina godba svira na krovu koračnice, s čolnov se čuje veselo vriskanje. Kaj bi ne bili veseli, saj stopamo večinoma prvokrat na norveška tla! Četrť ure pozneje se odpelje druga karavana, in še četrť ure kesneje odrinemo najskromnejši, najpotrpežljivejši. Mirno plavajo brodovi po temnozeleni morski gladini; preden se zavemo, smo že pri obrežju. Kopa vaške dece nas radovedno ogleduje, ko stopamo po lesenem mostiču na suho. Še par korakov in dospeli smo na „glavni trg“ vasice Odde.

Kaj sedaj? Oni, ki so se odločili za dopoldanski izlet, so zasedli dvokolesne in štirikolesne kočije ter oddrdrali; mi drugi pa smo se namenili, da si dopoldne ogledamo vas in njeno okolico.

Vasi Odde nē najdeš na zemljevidu, je pre-majhna. Pred dvajsetimi leti so Angleži pričeli zahajati semkaj, ker jim je ugajala romantična okolica. V sicer majhnem kraju so sezidali več ponosnih hotelov. Najimnitnejša sta „Grand hotel“ in „hotel Hardanger“. Imata po 100 sob, pa pravijo, da poleti še zmanjka prenočišč. Za skromnejše turiste je zgrajenih nekaj manjših hotelov. Pred vasjo sta se razen Blücherja ukrcala še dva parnika, norveški poštni parnik in pa angleška ladja „Midnightsun“ (= Polnočno solnce); oba sta pripeljala tudi mnogo izletnikov. Norveška pokrajina, od vasi Odde proti jugovzhodu, se imenuje Telemarken in slovi po svojih naravnih krasotah. Od Kristjanije vodi skozi Telemarken lepa cesta, ki se končuje pri Odde. Po tej cesti v poletnem času kar mrgoli turistov. Zato je Odde sicer preprosta vas, pa važno turistovsko izhodišče.

Hiše, ki so vse lesene, so zgrajene v eno nadstropje. V pritličju je skoraj povsod trgovina. Premeteni domačini znajo vabiti in mamiti tujce. V izložbenih oknih so razstavili najfinejše domače izdelke iz lesa in kovine. Ponujajo jelenovo rogovje, kožuhovino, vezenine, popolno žensko narodno nošo za otroke in odrasle. Seveda ne manjka pokrajinskih slik, fotografij, razglednic in podobnih stvari. Za pregrajo stoji prijazno se smehljajoča prodajalka, visoke rasti, somernega života. Črno krilo in svilnati, svetlordeči, zelenoobšiti modrček sta bolj mestnega kot kmetskega kroja. S čipkami obrobljeni predpasnik, snežnobeli rokavi, s pisanimi koralami prešiti pas, kako ji vse to pristoji! Beli lasje se ji vsipljejo po ramenih. To je narodna noša Norvežank ob hardangerskem fjordu.

Na česti čakajo vozniki in se ponujajo izletnikom. Vsiljivi pa niso; če zamahneš z roko ali odkimaš z glavo, te puste pri miru.

Poleg ceste stoji dokaj velika cerkev. Dasi protestantske molitvenice ob delavnikih niso odprte, so vendar njena vrata odprta nastežaj. Vaščani vabijo tujce, da tudi kaj prispevajo za njih svetišče. Če pozabiš, vreči kaj drobiža na pripravljeni krožnik, ti cerkvenec, ki stoji ob vratih, zarožlja s pušico, češ, plačaj vstopnino. O luteranskih cerkvah se popolnoma strinjam z besedami, ki jih je zapisal učeni konvertit Ruvill: „Katoličana obide, če stopi v protestantsko cerkev, neko mučno čuvstvo. Vse je golo, pusto, brez zmisla in pomena, da, mrtvo. Živega središča ni. Je kakor cerkev, a ni, ker tega, kar je poglobitno (evharistije namreč), nima. Oltar je prazen. Zato napravlja vse okrasje nekak mrliški vtis.“ (Čas 1910, str. 101.) Glavna stvar v teh cerkvah je prižnica. Po klopih je vse polno biblij in pesmaric. V Odde imajo v cerkvi dve veliki železni peči, ki sta pozimi neobhodno potrebni, in pa električno razsvetljavo. Poleg cerkve je majhno pokopališče, ki je pa silno zanemarjeno; grobovi so večinoma brez spominkov, obrasli z visoko travo.

Neka posebnost vasi Odde je velika tovarna za kalcijev karbid, nenavadna prikazen v sicer tako romantičnem kraju. Iz visokih dimnikov se dviga črni dim, stroji ropočejo, vmes pa se čuje vpitje paznikov. Vse to moti idilični mir, ki vlada v fjordu in v sosedni dolinici. Priznati pa moramo, da pri tovarni domačini mnogo zaslužijo, in govore, da se vaščanom dobro godi. Ob cesti je na obeh straneh zraslo nebroj preprostih delavskih hišic.

Konec vasi dohitim starega Manninga. Zaveval se je v njive in travnike. „Glejte no, kako borni so ti ljudje!“ mi pravi. „Njivica, da bi jo z rjuho pokril. Krompir je ravnokar prišel cvesti; ječmenček je še tako pritlikav in zelen, da bržčas ne doraste

in ne dozori. Seno je še nekaj vredno. Kdo bi si mislil, da zraste tod tako visoka trava!“ Pašnike so pred par dnevi pokosili; mrvo suše in spravljajo v kope. „Ste videli sadno drevje? V juliju šele cvete; kdaj neki obrodi? In pa kako majhna so drevesa! Češenj in hrušk imajo dovolj, jablan nisem mnogo zasledil.“ S prstom mi je pokazal na gozdno drevje: „Same breze, nizko grmovje in brinje. Od česa neki žive ti Norvežani, ko nimajo niti polja, niti pravih gozdov?“ Prišel je slavospev Novi Zelandiji...

Počasi korakava dalje. Srečavajo naju otroci, ki nama prijazno voščijo: „God morgen!“ Tudi odrasli pozdravljajo, znamenje, da se Norvežan tujca veseli. Cesta se prične dvigati v klanec. Sredi klanca sedeva na klopico kraj ceste in zreva na Odde. Lep razgled! Visoke gore nas obdajajo kroginkrog, v dolino pa šumi in drvi poleg naju potok, da se čuje daleč na-



NORVEŠKA DEKLETA

okrog. Celi Sörfjord se razprostira pred nami. Zlato sonce obseva vso okolico.

Vrneva se v vas. Starina je imel dobre oči. „Ste videli rdeče omarice poleg hiš? Napisali so nanje: ‚Brand-Alarm‘. Če nastane v hiši ogenj, telefonirajo županu in ognjegascem. Požar v takile vasi mora biti nekaj strašnega, ko so vse hiše lesene.“ Ogledavala sva napise; kdor zna nemški, razume marsikaj. Tu čitava: fiskehandel (trgovina z ribami), ondi: skomager (čevljar), skraedder (krojač), hattemager (klobučar). Ko sem bil že dalj časa v deželi, sem vzel v roke norveški časopis, in glejte, razumel sem vsaj zmisel dnevnih novic. Le razgovarjati se z Norvežanom ni mogoče, nikakor ga ne umemo.

Stopim v neki „paperhandel“ (trgovina s papirjem), da si kupim razglednic in poštnih znamk. Četudi ne znam norveški, dobil sem vsega, kar sem potreboval. Račun mi je prodajalka sicer pravila kolikor moč glasno in razločno: „Fem kroner, firti öre,“ (pet kron, štirideset örov) vendar je nisem razumel,

dokler mi računa ni napisala. — Norveškega denarja se kmalu navadimo. Enota je „krona“, ki je vredna po naše 1 K 30 h. Krona ima 100 „örov“. Vse tri „nordske“ države, Dansko, Švedsko in Norveško, imajo enotno valuto. Denar ene države velja v vsaki drugi. Norvežani so pošteni ljudje; ponarejenega denarja se ni bati, istotako tudi ne, da bi nas kdo ogoljufal pri denarju.

Ko sva si ogledala vse ulice, vse izložbe, parkrat prešla potok, iztikala okrog tovarne, ko sva tudi ob fjordu napravila še majhen izlet, je ura kazala šele enajst. „Greste z mano v restavracijo?“ me povabi Manning. Stopiva v jako lično sobo, okrašeno s slikami in jelenjim rogovjem. Starec si naroči — kozarček žganja. „Snabs?“ ponavlja natararica, se smeje in maje z glavo, da žganih pijač ne prodajajo. Pristopi krčmar in v slabi angleščini poučuje tovariša, da je norveška vlada zelo stroga glede alkohola. Po kolodvorih, na parnikih in v gostilnah ne smejo točiti žganja; — „akvavit“ ga imenujejo Norvežani; — alkohol se dobi samo po nekaterih trgovinah, pa tudi tamkaj ne dajo žganih pijač vsakemu v roke. V starih časih je bilo v deželi mnogo pijancev; zato je vlada izdala tako stroge naredbe. Naročiva si steklenico piva, ki se tod imenuje „olje“. Četudi so na etiketo napisali „plzensko olje“, je vendar tako plehko in brez okusa, da ga piješ le, če si hudo žejen in druge pijače ni dobiti.

Napišem nekaj razglednic ter pritisnem nanje znamke. „Norge, 10 öre“, je tiskano na njih. Norveška se namreč doma imenuje „Norge“, jezik pa „norsk“, medtem ko Švedi svojo domovino nazivljejo „Sverige“, materinščino pa „svensk“ jezik. Sredi vasi stoji preprosta hiša: poštni in brzojavni urad. Tamkaj oddam svoja poročila. V uradu dobim dr. Schönfelda. „Brzojavil sem soprogi,“ mi pripoveduje. „Da ne bo radi mene v skrbeh, sem ji pri odhodu obljubil, da ji brzojavim iz vsakega pristanišča.“

Ko smo se v čolnu vračali na ladjo, sem se čudil, da nosijo skoraj vsi potniki mornarske čepice. Vprašam torej Schönfelda, ki se je tudi postavljal z njo, kje bi dobil tako pokrivalo. „Kapo dobite zastoj. Oglasite se pri prvem nadstewardu; ima jih še mnogo v zalogi.“ Naščujem še Manninga. Komaj stopiva na ladjo, že jo ubereva k uradniku; prav nič se nama ni ustavljal. Za tri tedne sem spravil klobuk ter nosil le čepico. Temnomodre barve je; spredaj ima prišito znamenje Hamburško-ameriške družbe: belomodro zastavo s črkami HAPAG. Sčasoma smo vsi brez izjeme nosili taka pokrivala, kakor da smo udje ene družine. Priročna je taka čepica; za solnce ni prevroča in tudi veter, ki skoraj vedno gospodari na morju, je ne more odnesti.

XV.

Izlet k slapovom. — „Selfmademan.“

Pri kosilu so nam pripovedovali, da je bil prvi oddelek z izletom silno zadovoljen. Hvalili so čisti, sveži zrak, lepo cesto in zložne kočije; zlasti niso mogli prehvaliti naravnih krasot, ki so jih uživali. „Vas bo pa solnce preveč grelo in prašna cesta vam bo nagajala,“ je pripomnil Lindner.

Zgodaj smo vstali od mize; ob dveh smo bili že na obrežju. „Potni maršal“ nam je preskrbel vozove, ki so nas čakali. Po Norveškem rabijo turisti ponajveč dvokolesne kočije, ki jih imenujejo „stol-



DONATOV KOMET IZ LETA 1858

kjäre“ (= Stuhlkarren). Med visokima kolesoma sta se utaborila dva potnika. Za njunim hrbtom sedi na malem sedežu voznik; vajeti drži med rokama svojih varovancev. Taka kočija teče prav gladko, ker so kolesa visoka in je teža primeroma majhna. Spomnil sem se, kako sva se svoje dni s tovarišem Tonejem ponosno vozila po Londonu v dvokolesnici, ki se v tem svetovnem mestu ob Temzi imenuje „cab“ (izg. keb) in je stolkjari zelo podobna. Z Manningom sva sedla v tak voz in oddrdrali smo skozi Odde. Imenitnejša gospoda je zasedla štirikolesne kočije, ki se na Norveškem zovejo „vogn“ (= Wagen).

Četrte ure za vasjo Odde je dokaj visok, toda položen klanec. Da so tla količkaj napeta, skoči voznik s sedeža in polahkoma korači poleg stol-

kjäre. Zelo dobro se mu zdi, če tudi potniki izstopijo. Kako usmiljeni so Norvežani do svojih živali! Ko ti konjiček počasi stopica svojo pot, hočeš zgrabiti za vajete in živalco opomniti, naj pospeši korake. Tedaj pa se ustavi voznik, ki vajetov ne da iz rok, in če jih da, godrnja. Nikakor ti pa ne izroči biča; če ga sploh ima, ga konj ne okusi nikoli. Ob cesti je mnogo preprostih korit, v katera priteka studenčnica. Skoraj ob vsakem koritu se kobilica ustavi in okrepeča. Tako vozarjenje nam sicer ni dovolj; vendar pa so nam vse te visoke, koščene, belolase postave, ki tako skrbе za svoje male, toda gibčne in krepke živali. Le z jezikom je težava. Norvežan ne razume nemščine; kvečjemu se je naučil par angleških stavkov. Če mu rečeš, naj požene konjiča, se ti oglasi: „Ja vel!“ ne požene ga pa vendar ne. Če ga vprašaš, kako se imenuje kak slap ali kaka gora, kaj pomeni norveški napis na spomeniku, kako daleč je do tega in tega kraja, vedno ti kima in odgovarja: „Ja vel.“

Vrhu klanca se nam odpre veličasten pogled. Pred seboj zagledamo 6 km dolgo, pa ozko jezero. Na obeh straneh ga obkrožajo nad 1000 m visoke gore. Na vzhodni strani jezera vodi cesta, ki je ponekod kar iz skale izsekana; na nekem kraju moramo celo skozi skalen predor. Na zahodni strani se dviguje gorska grmada, na vrhu pokrita z velikanskimi ledniki; zemljevid jo imenuje „Folgefond“. Ta grmada ima neznatno zaseko, ki je pa velika dovolj, da se je spustil po njej navzdol lednik Buarbrae. Komaj 300 m nad morjem leži njegov spodnji rob. Čudno se nam zdi, da vidimo sredi poletja tako nizko velike množine ledu. Nekaj Blücherjevih gostov ga je obiskalo.

Prijetna je vožnja ob jezeru. Solnce se zrcali v kristalnočisti vodi, da vse blešči in nam jemlje pogled. Nekaj čolnov se ziblje po jezerski gladini. Zdi se nam, da smo sredi Alp, v Švici kje ali pa ob Bohinjskem jezeru. Koncem jezera nas pozdravljata dva mogočna slapova, Kjöndalsfos na levi, Hildalsfos na desni. (Fos = slap, vodopad) Ledniki in slapovi so naši stalni spremljevalci križem Norvegije. Dasi smo jih videli brezštevilna, naveličali se jih nismo nikoli. Gorsko pobočje je navadno prav strmo; zato šumi in bobni voda, ki izvira izpod lednikov. Zdi se nam kot bela zavesa, ki se pričinja do 1000 m visoko in se proti dnu širi čimdalje bolj, ali pa kot velikanski rep konja belca, če voda v mogočni paraboli pada čez visoko pečino.

Dve vasi zagledamo. Koče so prav borne, prebivalci siromašni. Na travnikih se pase govedo. Polja ne vidimo. S hribov so na visokih kolih napeljali močne vrvi od železne žice. Pokažem jih vozniku. „Ja vel,“ mi odgovori, ko ga vprašam, kaj

da pomeni ta naprava. S težavo je spravil Manning iz njega, da po teh vrveh spuščajo v dolino seno in les.

Dolina se zoži. Visoki hribi jo obdajajo, deloma obrasli z drevjem. Največ je brez, borov in smrek. Po dolini drvi potok; v strugi leže veliki, izprani kosi granita. Dolga vrsta kočij se vije po tej divji, romantični soteski. Srečava nas mnogo voz, v katerih turisti iz goratih notranjih krajev hite proti morju. Med skalami, z mahom prepreženimi, raste praprotni; pod nizkim zelenjem poleg pota skrivajo zrele jagode svoje rdeče glavice. Potok pa šumlja, vrši, bobni, teče počasneje ali pa skače v malih kaskadah čez prod, kakor je prosti sin proste narave ravno pri volji.

Sredi teh naravnih lepôt nas zbudi iz sanjarstva krepak: Memento mori! Kjer je cesta prav ozka, se stolkjara naenkrat ustavi. Voznik pokaže z bičem na bronasto ploščo, ki je pritrjena v skalnati steni. Preberem napis. Pripoveduje nam, da se je l. 1897. na tem kraju ponesrečil mornarski poročnik pl. Hahnke, častnik cesarske jahte „Hohenzollern“. Na kolesu se je vračal od slapov. Bilo mu je vroče; z robcem si je obrisal čelo; robec mu je zdrsnil na oči, da ni videl poti pred seboj. Zasukal je kolo na napačno stran in padel v potok. Voda je sicer na tem kraju plitva, priletel pa je bržčas z glavo ob kamen in se ubil. Daleč od domovine, v najlepših letih, v tako divni okolici ga je zasegla roka neizprosne usode. Nihče ni bil priča tega dogodka. Ko so poročnika pogrešili, so ga iskali dva meseca po vodi. Kolo je obležalo med kamni, truplo pa je potok odnesel daleč v dolino. Človek res ne ve, kje ga čaka smrt. Cesar Viljem in poročnikovi tovariši so vzdali to ploščo.

Iz daljave začujemo grmenje in bobnenje. Vprašam voznika, kaj to pomeni? „Latefos!“ mi odgovori in z roko pokaže predse. Zavijemo krog vogla in glej, stojimo neposredno pred slapovima. (Glej sliko v 4. števil. str. 181.) Na mostičku nas zajme gosti dež, ki ga narejata vodopada. Mnogo slapov smo videli na tem potovanju; nekateri so nas zanimali, ker so tako visoki, drugi, ker imajo toliko množino vode; nobeden pa nam ni tako trajno ostal v spominu, kakor Latefos. Dva hudournika pritekata z gora in valita ogromno množino vode po navpični grapi navzdol. Kakor titana udarjata na pečino pred seboj, se odbijata od nje, padata med strašnim grmenjem v globčino, kjer se združita, umirita in kot potok šumita skozi sotesko. Levi, večji slap, ki je krog 300 m visok, imenujejo Latefos, desni, nekoliko manjši, pa Skarsfos. Milijoni in milijoni rosnih kapljic tvorijo umetno meglo; solnčni žarki, ki sijejo skozi njo, povzročajo lepo pisano mavrico.

Narava se pa s tema slapovima še ni zadovoljila. Na nasprotni strani doline, kakih 200 m po

cesti naprej, zagledamo istotako visok slap Espe-landfos. Ni tako divji kot onadva. Mirno teče po skoraj navpičnem pobočju. Vode ima mnogo manj, zato jo je pa razgrnil po steni naširoko. Dozdeva se nam kakor velikansko srebrno zagrinjalo.

Na vseh koncih in krajih so stali fotografi s svojimi trinožniki; nebroj plošč so porabili za slapove in okolico.

Na vzvišenem prostoru, odkoder si ogledujemo hkrati vse tri slapove, stoji preprosta restavracija. Del hiše so porabili za prodajalno, kjer se navadno vse tare turistov; dobivajo se v njej lepi domači izdelki, zlasti pa razglednice. Skoraj vsakdo stopi tudi v krčmo ter si naroči kozarec piva, kavo ali kaj drugega. Posebno so ponujali rdeče jagode z mlekom in smetano (jordbaer med floede), norveško domačo jed. Pokusil sem jo in šla mi je v slast.

Po kratkem počitku smo odrinili proti domu. Opomnili so nas, da ob sedmih odpluje Blücher. Pičli dve uri smo rabili za 15 km dolgo pot.

Na povratku mi je Manning razlagal svoje zanimivo življenje. Porodil se je v večji pruski vasi kot sin preprostega kmeta. V mladosti je zelo rad čital, posebno še povesti iz tujih delov sveta. Tako berilo ga je vsega prevzelo. Kmeisko delo ga itak ni veselilo. Ubežal je z doma, ko je bil star 18 let. Podal se je v Hamburg, kjer je dobil službo na neki ladji. Vozil se je križem sveta. Ogledal si je vso Ameriko, pa tudi Prednjo in Južno Azijo. Po dveh letih se je morja naveličal; mornarsko delo se mu je zdelo pretežavno.

„Z ladjo smo prišli do Nove Zelandije. Usidrali smo se v Aucklandu. Čul sem, da so v bližini mesta rudniki, kjer kopljejo zlato rudo. V gozdu sem si poiskal varen brlog. V temni noči sem pobegnil z ladje. Lovili so me z biriči in psi po vsej okolici; jaz pa sem čepel v zavetju, kamor sem si že prej nanosil živeža. Ko je ladja odplula, sem prilezel iz skrivališča, se zglasil v rudniku ter pridno delal nekaj let. Ko sem prislužil dovolj denarja, sem si kupil večje posestvo; zemlja je bila tedaj še silno poceni.“

Oženil se je in obdeloval polje. Da bi prej obogatel, si je izmislil tole: Nakupil je volov, jih zredil in pitance prodajal aucklandskim mesarjem. Imel je srečo; premoženje mu je rastlo, da sam ni vedel, kdaj in kako. Pred leti mu je umrla žena. Sinovom in hčeram je dal bogate dote ter jih poženil in pomožil. Na stara leta si hoče odpočiti. Prodal je posestvo in ves denar — krog 600.000 mark — naložil po bankah. Obresti dobiva na leto do 30.000 mark.

Po 50 letih bi bil rad še enkrat videl svoj rojstni kraj. Podal se je na pot. Ogledal si je angleško Indijo, Egipt, Italijo in Švico. Prišel je domov. Spoznal ga ni nihče. Kar zijali so vanj, ko je v vaški krčmi rojakom razlagal svoje zgodbe. Sorodniki so mu pomrli; edina sestra mu še živi v Berlinu. Svojo nekdanjo izvoljenko je našel kot staro, izmučeno ženo na njivi, ko je plela korenje. Podaril ji je 100 mark. Reva od veselja ni vedela, kako bi se mu zahvalila; toliko denarja še nikdar ni imela. Vse je izmrlo in se postaralo krog njega; le on sam je še čil in krepak. —

Z zanimanjem sem poslušal živahnega moža. Čudil sem se njegovi podjetnosti, čudil njegovi vedoželjnosti. Zelo rad je čital. Tudi v Avstraliji se je zanimal za vse, kar se godi v Evropi, zlasti še v njegovi ožji domovini. Natančno je bil poučen o vsej evropski politiki.

„Self made man“ imenujejo Angleži moža, ki si je z lastnim trudom in z lastno močjo pomogel do velikega premoženja ali pa do visokega dostojanstva. Vsa čast možu, ki si je z žulji svojih rok pridobil toliko bogastva! —

Pred določenim časom smo se zbrali na krovu. Med zadnjimi sta dospela brata Burmestra. Izpolnila sta dano besedo: prišla sta do lednika Buarbrae in tudi slapove sta si ogledala; peš sta prehodila vso pot. Vsi smo ju hvalili, samo Lindner je pripomnil, da mu hribi ne prija, ter da si najrajši ogleduje „gore odspodaj, cerkve odzunaj, krčme odznotraj.“ Od srca smo se pa smejali trem potnikom, ki so se odpeljali zjutraj s prvim čolnom, zavili v „Grand hotel“, tamkaj ves dan — igrali skat in se z zadnjim čolnom, ko je Blücher že klical na odhod, vrnili na krov.

Ob sedmih zabrlizga parna piščal, Blücher se okrene in zdrči po Sörfjordu. Obed so nam ta dan predstavili na osmo uro, da smo si še enkrat ogledali najkrasnejši del hardangerskega fjorda ter se poslovili od njega, najbrž za vedno. Ko nam je po večerji svirala godba, smo se vozili že po širokem Hardangerju. Po deseti uri se je pričelo mračiti. Noč je razgrinjala čez fjord svoja črna krila, na obrežju so se prikazovale in izginjale luči, na nebu so svetlikale zvezde, na temnih gorah so se nam brezštevilni potoki in potočki zdeli kot bele proge najsvetlejšega marmorja, Blücher pa je plul mirno in tiho svojo pot. Naslonil sem se na ograjo in zrl v čarobno noč.

Vsi pa smo že sladko spali, ko je Blücher iz Hardangerja mimo otokov závozil v širni ocean.

(Dalje.)



V deželi polnočnega solnca.

Potopisni spomini. — Napisal dr. Ivan Knific.

(Dalje.)

XVI.

Mimo Aalesunda.

Kako izpremenljivo je vreme ob norveških obalah! Prvi dan: nebo jasno, solnce pripeka; drugi dan: dež lije neprestano; tretji dan: megla, da bi jo rezal z nožem. Vzrok so seveda norveške gore, kojih vrhovi so tudi ob poletni vročini pokriti s snegom in ledom. Če par dni sije solnce, se raztope množine snega, nastala voda izhlapeva, hlapi se zgoščujejo, nastane megla ali pa dež. — Ko sem v jutro 11. julija prilezel na krov, se nisem kaj razveselil. Gosta megla mi je zastirala pogled. Videl nisem ničesar, ne obrežja, ne otokov, ne solnca; zdelo se mi je, da smo daleč od suhe zemlje. Zato je pa Blücher na širnem morju rezal valove, da se mi je smejalo srce.

Pri zajtrku so nam delili drobno, lično knjižico: z aznamek potnikov. Ker sem imel mnogo časa, sem jo proučil dodobra. Izračunil sem, da nas je potnikov 321, možakov 187, žensk 134. Z ozirom na domovino je došlo potnikov: iz nemškega cesarstva 146, med njimi 21 Berlincev; Amerikancev in Angležev smo imeli 110; Avstrijcev nas je bilo 25, ogrskih državljanov pa 12; 4 potniki so došli iz Belgije, 4 z Nizozemskega, 2 s Francoskega, 3 iz Švice, 4 iz Italije, 2 s Španskega, 1 z Rumunskega, 6 iz Rusije, 1 iz Egipta, 1 iz Avstralije. Neprijetno me je dirnilo, ko sem bral imeni prvih dveh potnikov: mister in mistress Abendschein. Toda človek se vsemu privadi. Čital sem med drugimi: Izidor Chon, Aron in Selma Goldfarb, Izak Herz, Natan Hirsch, Sara Morgenstern, David Silberstein. Po imenih, obnašanju in zunanosti sem cenil število Abrahamovih potomcev na 50; menim, da se nisem kaj zmotil.

Stanu mnogo potnikov ni napovedalo. Največ je bilo pač bogatinov, katerih edino opravilo je, da začetkom meseca strižejo kupone. Pri onih pa, ki so napovedali, kaj da so, sem čital: Trgovec, tovarnar, advokat, profesor, zdravnik, stotnik, časniki, zasebnik. Z bogastvom so se mnogi ponašali. „Veste, kaj pomeni družbena okrajšava HAPAG?“ so se izpraševali. „Dražijo nas: Haben alle Passagiere auch Geld? (Imate vsi potniki denar?)“ „Da, imamo ga,“ so bahato odgovarjali, „sicer bi ne šli na sever.“

Seveda je ob takih razgovorih tudi meni rastel greben, pa so me kmalu ponižali. Opazil sem, da vsakdo z nekakim zanimanjem opazuje verižico, ki jo nosim poleg ure. Stvar sem razodel Manningu. Ta mi reši uganko: „Vaša verižica je srebrna.“ Saj res; vsi so nosili zlate verižice, le moja je srebrna. Iz previdnosti sem odslej zapenjal suknjo.

Tudi par plemičev smo imeli v svoji sredi, med njimi nekega barona Heemstra z Nizozemskega. Bil je vsiljiv človek, ki je komaj lomil nemščino. Po zunanosti je bil prav zanemarjen; nekdanj sem opazil, da nosi raztrgane čevlje. Manning mi je dejal, da nosi take čevlje najbrž iz zdravstvenih ozirov, da se noga tem bolje prezrači. Schönfeld me je poučil, da je na Nizozemskem mnogo grofov in baronov, ki so od prednikov podedovali samo plemstvo, premoženje pa so prepustili nižjim slojem. Neki Amerikanec mi je razlagal, da prideži v Ameriko veliko obubožanih plemičev; v „novem svetu“ prevzamejo službe, ki se jih v Evropi sramujejo. Mnogo je v Ameriki natakarev in strežajev, ki bi jih morali v Evropi zvati grofe in barone. Amerikanci so se otresli zastarelih srednjeveških ustanov: Nihče ne dobi v Zedinjenih državah domovinske pravice, dokler se ne odreče plemstvu.

Tri potnike je opazil vsakdo; podobni so si bili na las, dva metra visoke, izredno sloke postave. Takoj se je razneslo med potniki: „Ti trije bratje so avstrijski knezi Liechtenstein.“ Posadili so jih pri mizi na prvo mesto, sicer se pa niso kaj menili zanje. Na Blücherju je prevladovalo mnenje: Denar je sveta vlada. V najdražjih in najlepših kabinah so stanovali ameriški denarni mogotci; da so plačali najemščine 2000 do 2600 mark za osebo, je bila zanje malenkost. —

Pri kosilu nas je počastil kapitan Behrens, prijazen možiček, ki se je vedno držal na smeh. Navadno je obedoval med aristokrati, semtertja je došel tudi k nam. Lasje so mu že siveli, let je imel nad šestdeset. Šalil se je rad, žalil nikogar. Če se je oblačilo in so vprašali: „Gospod kapitan, bo-li deževalo?“ je odgovoril prav mirno: „Če vreme ostane, kakršno je, ne bo dežja.“ Pravil je, kako nadležni so potniki, ki se vozijo v Ameriko; vedno ga izprašujejo, da jim komaj odgovarja. Najnavadnejša vprašanja so: „Kolikokrat ste se že vozili čez

ocean? Se spominjate mojega sorodnika, ki se je pred toliko in toliko leti na Vaši ladji peljal v Ameriko? Kaj je najboljšo sredstvo zoper morsko bolezen? Ste se že kdaj ponesrečili?" Na to vprašanje je nekdanji radovednežem pripovedoval strahovito zgodbo: Blücher je zadel ob skalo, voda je vdrla v notranje prostore. „In kaj se je zgodilo potem?“ so silili vanj. „Nič,“ jim je odgovoril, „utonili smo.“ Premnogokrat ga izprašujejo: „Do katere celine je odtod najbližje?“ Ko je neki dan devetnajstkrat odgovoril na to vprašanje, je dvajseti odgovoril: „Do dna morja.“ Šaljivega poveljnika smo imeli vsi radi.

Ko se po kosilu vrnem na krov, se začudim; pluli smo med otoki. Lesene kočice stojijo na obrežju, ribiški čolni in male jadrnice se zibljejo na morsk gladini. „Kmalu dospemo v Aalesund,“ mi pripoveduje sopotnik. In res, krog tretje ure popoldan zagledamo pred seboj čedno mesto. Blücher vozi prav počasi, da tem laglje napasemo svojo radovednost. Imeli pa so mornarji še drug vzrok, da so brzdale dirjajočega velikana: voda je tod plitva. Spuščali so v morje svinčnico, da so merili globino.

Mesto Aalesund ima krog 12.000 prebivalcev. Razprostira se na dveh otokih, ki sta med seboj zvezana po mogočnem železnem mostu. Z vsake strani so sezidali v morje dolg in širok nasip; tako so si ustvarili prostorno pristanišče, v katerem ugle damo večje število domačih parnikov in jadrnic. Po nasipih stoji velika množica ljudstva; največ je seveda otrok; z robci nam mahajo v pozdrav ter kriče na vse grlo: Hura! Tudi Blücher izproži parkrat svoj top. Obrnem se do dr. Schönfelda ter ga vprašam, kaj da pomeni ta nenavadni pozdrav. „Ne veste,“ mi pravi, „da je mesto Aalesund pogorelo 23. januarja 1904? Ko gospodari v teh krajih strupen mraz, je silovit požar upepelil celo mesto. Prebivalci so komaj rešili življenje, vse drugo jim je zgorelo; požar je uničil ladje in ribiške čolne. Ko je brzojav razglasil to žalostno novico, je cesar Viljem Aalesundcem nemudoma odposlal več ladij z veliko zalogo živeža in obleke. Hamburško-ameriška družba je takoj opremila večji parnik, je poslala mnogo zdravnikov in usmiljenk, kakor tudi živeža, da je z vsem potrebnim oskrbela 4000 meščanov. Tudi Severonemški Lloyd je požrtvovalno podpiral pogorele. Zato so še danes, po petih letih, meščani za nas tako navdušeni, da ne plove tod mimo nemška ladja, ki bi je burno ne pozdravljali.“

Nove hiše so sezidali večinoma iz kamna. Lepi nasadi krase mestno okolico; zložna pot vodi vrh griča, kjer stoji prostorno gostišče. Pravijo, da je s hriba kaj lep razgled na mesto in sosednje otoke. Aalesund je važno obmorsko tržišče; nebroj rib razpošiljajo odtod vsako leto na vse strani sveta.

Vozimo se med majhnimi, nizkimi, pa dobro naseljenimi otoki. Uro kasneje zavijemo v široki Moldefjord, ki je dobil svoje ime po mestecu Molde, najvažnejšem kraju ob tem fjordu.

XVII.

Molde.

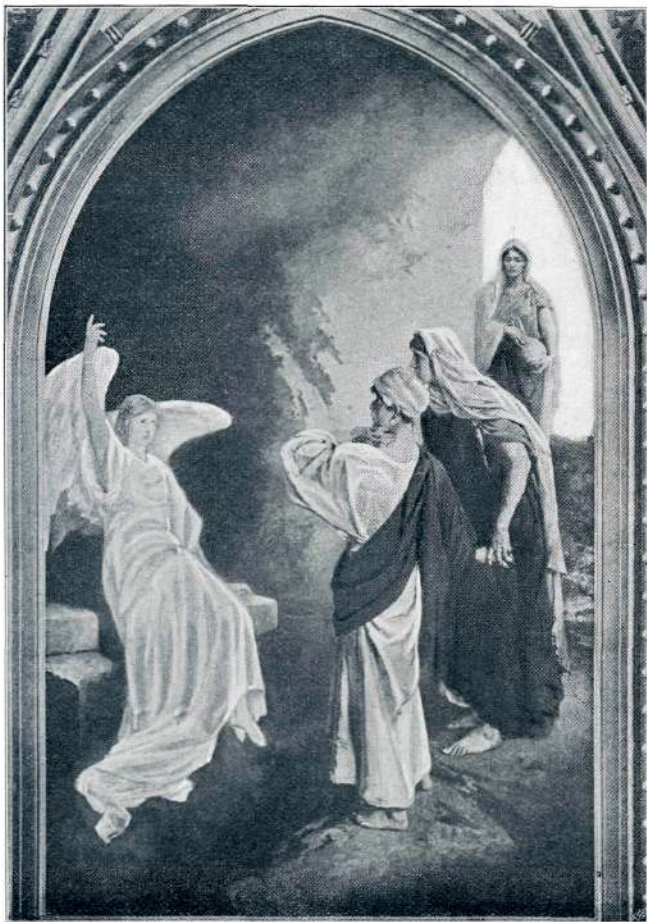
Si že kaj čul o „Zalivskem toku“? V Srednji Ameriki, v Mehikanskem zalivu, se voda ob vsakem letnem času hudo segreje. Ta gorka voda plava na površju morja proti severovzhodu, ogreva angleško in norveško obrežje ter se pretaka celo v Polarno morje, prav do Špichbergov. Kako kroži Zalivski tok, so se prepričali tako-le: V Zahodni Indiji je vihar razdejal trgovsko ladjo. Sode te tadje je tok zanesel med Lofote ob severnem norveškem obrežju, kjer so jih polovili. Včasih nanosi morska voda toliko lesa in drevja, ki raste samo v tropični Ameriki, da ga norveški ribiči nalove in kurijo z njim.

Zalivski tok tako močno vpliva na podnebje, da ob vsej zahodni norveški obali gor do Severnega rtiča morje nikoli ne zamrzne. Čudom se čudimo, da postaja podnebje tem milejše, čimbolj se bližamo tečajniku. Ječmen raste do 70., rž do 69., pšenica in sadno drevje do 64. stopinje. Češnje uspevajo do tečajnika, izvrstna jabolka in hruške še v okolici trondjemski.

Ta blagodejni vpliv Zalivskega toka se pa najbolje čuti v Trondjemu in Moldefjordu. Proti severu sta zavarovana z mogočnimi hribi, ki branijo mrzlim vetrovom, da ne morejo do morja. Vizredno milem podnebjem uspeva rastlinstvo, da je veselje. Lipe, buke, jeseni, javorji, kostanji krase ta dva fjorda; smrek, borov in brez je vse polno. In to niso kaki pritlikavci, marveč visoki, močni junaki.

Moldefjord primerjajo Ženevskemu jezeru ali pa francoski Rivieri. Mesteca Molde ponosno imenujejo severno Nizzo. Pravijo, da je Moldefjord zlat prstan, Molde pa dragi kamen, ki je vdolan v ta prstan. Pa ga res ob zahodni Norvegiji ni kraja, ki bi se nam tako prikupil kot Molde. Mesto ima sicer samo 2000 prebivalcev domačinov, ima pa jako čedne hiše, okusne vrtove, lepe parke, dolge drevorede. Poleti vse mrgoli tujcev, posebno Angležev, ki hodijo semkaj na letovišče. Molde se nam zdi kot mesto, ki sestoji iz samih vil. Poleg vsake hiše zagledamo vrtiček, obsejan s pisanimi cvetkami; ob hišah se vzpenjajo ovijavke do gornjega nadstropja: po vseh oknih rasto v lončkih in tružicah rože, ki jih zaliva skrbna mladenka. Jako mnogo je trgovin. V izložbenem oknu so razstavili krasne stvari: dragoceno kožuhovino ter najfinejše norveške izdelke.

Ob šestih popoldne se usidramo pred mestom. Komaj čakamo, da zasedemo čolne in se popeljemo na suho, kar zapoje trobenta ter nas pokliče k večerji. Skrbni stewardi nam pravijo: Predvsem si podkrepite telo, potem se pa izprehajajte po celini, če hočete, do polnoči; ob eni čez polnoč morate biti vsi na ladji!



„VSTAL JE!“
(Oltarna slika v cerkvi v Molde.)

Poleg mesta stoji 80 m visok griček. Tjakaj se spravimo najprej. Lične stezice nas vodijo mimo lepih nasadov do vrha, kjer so meščani napravili prostorno verando. Krasen razgled se nam nudi odtod. Gosto obrasli otočiči kipe iz fjorda, ki je na las podoben velikemu alpskemu jezeru. Od vseh strani ga oklepajo visoke gore, ki so pa žal zastrte z neprodarno meglo.

Po širokem javorjevem drevoredu dospemo med hiše. Neka posebna ličnost mesta je velika, v gotškem slogu zgrajena lesena cerkev. Vsak potnik si jo ogleda, ker se v njej nahaja krasna oltarna slika: „Paskemorgen“ (Velikonočno jutro). Temna skalna duplina nam kaže Kristusov grob. Na odvaljenem kamnu sedi angel v snežnobeli obleki; s prstom nam kaže proti nebu. Poleg vhoda stojita dve ženski v pisani jutrovske obleki in se držita za roko. Presrašeno zreta v angela in v odprti grob. Zunaj dupline stoji še tretja ženska postava. Pod sliko so zapisali: „Han er opstanden“. (Vstal je!) — Vstajenje Kristusovo so slikali že nešteto krat in vendar je ta oltarna slika nekaj posebnega. Izvedenci pravijo, da je umetnik barve in senco pogodil tako izvrstno kot malokdo, da je nasprotje med angelom in ženami, med nadnaravnimi in zemeljskimi bitji izrazil tako plastično, da slika očara vsakogar, ki jo ogleduje. Priredili so brez števila posnetkov in fotografij; v vseh trgovinah nam jih ponujajo in v vseh mogočih oblikah.

Izprehajamo se po snažnih ulicah prijaznega mesta, pod visokimi javorji, ki v nepregledni vrsti stoje takraj in onkraj ceste, po mestnem parku, ki so ga meščani okrasili z najlepšimi nordskimi cveticami. Pred glavnim hotelom „Aleksandra“ se širi prostorna veranda; Blücherjevci so jo zasedli do zadnjega kotička; ob pogrnenih mizicah sede in srebljejo pivo, črno kavo ali pa limonado. Koncem verande na vzvišenem prostoru so se postavili Blücherjevi godci; priredili so nam večerni koncert, ki je trajal od poludesetih do poludvanajstih. Ljudstva se je zbralo, da nas je bilo kot mravelj na mravljišču. Z nami vred sta se usidrali pred mestom dve nemški bojni ladji, „Hansa“ in „Hertha“. Brhki mornarji in prešerni častniki so se ponašali s svojo pisano uniformo.

Zmračiti se kar ni hotelo. Ko mi je po deseti uri Manning ušel na ladjo, sem izvlekel knjigo in čital do enajstih. Tedaj se mi je zdelo premračno, da bi bral še dalje; spravil sem knjigo ter se z godci vred prepeljal do parnika. Uro kesneje so se vračali zadnji vasovalci.

Ob šestih zjutraj je Blücher zapuščal Molde ter nas v dveh urah prepeljal do tretje postaje, malega sela Naes, konec Moldefjorda. Ravno so spuščali v morje mačka, ko sem prikobacal iz ležišča.

(Dalje.)



V deželi polnočnega solnca.

Potopisni spomini. — Napisal dr. Ivan Knific.

(Dalje.)

XVIII.

Novi znanci. — Romsdal.

Cemu so nas neki zavedli v Naes? Ne samo, da Naes ni mesto, celo vas ga komaj imenujemo; malo selo je, ki ga obkrožajo strme gore. Parna piščal odmeva od pečin, ki obdajajo majhen zaliv, odrastek Moldefjorda. Na „glavnem trgu“ je čakala množica dvokolesnih vozov, da nas popeljejo v romantično dolino Romsdal. Izlet je potni maršal zopet uredil tako, da je prva polovica posečila dolino pred kosilom, ostali pa smo čakali na popoldan.

Ko smo se izkrcali, smo zabredli takorekoč v blatno jezero. Blata se menda Naes ne iznebi nikoli; ta dan ga je bilo tem več, ker je v jutro deževalo. Hiš je tod zelo malo; par preprostih krčem in trgovin stoji kraj trga. Mimo vozov in konj se prerijemo do pašnikov. Par korakov stopimo po klancu navzgor; nudil bi se nam lep razgled, da megla ne zakriva morja in hribov. „Nad oblaki je nebo popolnoma vedro,“ se nam posmehuje tovarnar Lindner; žal, da bivamo pod oblaki.

Dopoldanski izletniki so se odpeljali v Romsdal, drugi smo pohajkovali krog Naesa. Našo zadrego so opazili domačini. Brž se je zbralo nekaj ribičev, ki so nas vabili v svoje čolne, da ribarimo po zalivu. Res so premotili nekaj potnikov. Ostali smo se rajši izprehajali po vaški okolici. Ne vem, kako bi se bil dolgočasil, da se me ni usmilil Rosendo Serra, „Španec“ iz Barcelone, moj desni sosed v obednici, s katerim sva prve dni tako pridno — molčala; nemški ni znal, jaz pa ne španski, ne francoski, in vendar sva zadnji čas prav prijateljski občevala. Zgodilo se je pa tako-le:

V Odde je vstopil na ladjo signor Mario Malvano, mlad, zelo živahen Italijan. Ker so bili pri naši mizi še trije sedeži prazni, je prisedel k nam, Špancema nasproti. Tedaj se je pričelo čebljanje in žgolenje, da ga ni bilo miru na desnem krilu mize. In glej, tudi Špancema se je razvozlatel jezik, da so vsi trije govorili — krasno laščino. Kar onemel sem, tako radovedno sem jih poslušal. Pa je tudi znal sukati svoj namazani jeziček nadporočnik Malvano. Pripovedoval je, da poučuje na vojaški akademiji v Turinu, da pa večinoma potuje po svetu v vojaške

namene; podpira ga laško vojno ministrstvo. Za časa rusko-japonske vojne ga je vlada poslala v Mandžurijo, da proučuje bojno taktiko Japoncev. Povedal nam je kopico zanimivih zgodbic iz tedanje vojne. Prepotoval je že skoraj vse evropske države, Prednjo, Južno in Vzhodno Azijo, Egipt in Alžir ter Severno Ameriko. Menil sem včasih, da sem prehodil že nekoliko sveta; ko sem poslušal Malvana, sem spoznal, kak pritlikavec da sem.

Ker sem ga tako zvesto poslušal, je tudi mene nagovoril v svojem materinem jeziku. Za silo znam laščino in pogovorila sva se marsikaj, zlasti ko sva spoznala, da poučujeva v šoli iste predmete. Tedaj pa se obrne k meni sosed Rosendo Serra in kramljala sva odslej mnogokrat — laški. Pomislite: na skrajnjem severu Evrope ne nemški, temveč laški!

Tisto jutro me je v Naesu došel Rosendo Serra, in ko je videl, da samujem, se mi je ponudil, da me spremlja. Ob tej priliki se mi je razkril kot — strasten Katalanec. Na vzhodu španske države, v pokrajinah Barcelona in Valencia, na Balearih in deloma tudi na francoski strani Pirenej se govori poseben jezik, ki ni španski, ne francoski, ampak „katalanski“; precej podoben je laškemu. Katalancev je 3 do 4 milijone, torej dva do trikrat toliko kakor nas Slovencev. „Doma ne govorim nikdar španski; v šoli poučujemo le katalanski.“ Uvidel sem, da so Španci do Katalancev prav popustljivi. Da jih preganjajo vsled jezika, bi Španci nalašč vzgajali upornike, ki bi jim prizadeli še več neprilik, nego jih že prizadenejo. Saj je Barcelona ognjišče, na katerem vedno kaj vre in se kuha proti Španiji. Tudi s Karlisti Katalanci ne drže. „Don Carlos mi je tako malo mar kot Don Alfonso,“ je trdil Serra; „republiko hočemo, katalansko republiko.“ Oči so se mu iskrole, ko je govoril o katalanski politiki. Čudil sem se, da se je tako razvnel zoper Špance, on, ki je bil sicer tiha in mirna duša. — Pravil mi je, kako navdušuje svoje učence na trgovski akademiji za katalanščino. V Barceloni imajo društvo „Associacio de la ensenyansa catalana“, ki vnema ljudstvo za materinščino; Serra je tajnik tega društva. Izdali so že mnogo knjig in časopisov v katalanščini, ki je bila do zadnjih let le občevalni jezik preprostih ljudi, zadnja desetletja pa je postala pismeni jezik in ima že precejšnje slovstvo.

Koliko zanimivega zvemo na poti! Kdor hodi po svetu, prinese domov zaklad, ki mu ga nihče ne ukrade. Zvesto sem poslušal, kar mi je pravil Barcelonec; pa tudi Serra je bil vesel, da je mogel komu razkriti svoje srce. Zato se mi je pridružil še večkrat in pritegnil tudi tovariša dr. Llagostera. Ta mož, zdravnik po poklicu, je bil hud esperantovec, predsednik esperantskega društva v Barceloni. Drznil sem se nekdanj opomniti, da bi imeli kak mrtev jezik, n. pr. latinski, za svetovni občevalni jezik, pa me je takoj zavrnil, da je latinščina pretežka, da se je preprosti človek ne bi naučil, da je

dež ne moči. Dolino zelo hvalijo po turistovskih knjigah. Po njej teče reka Rauma, ki se pri Naesu izliva v morje; odtod ime Romsdal (dolina Raume). Ob cesti je nekaj drevja in pašnikov, gorske stene pa so popolnoma gole. Hribi so izredno strmi, skale skoraj navpične; hudourniki drve po pobočju. Žal, da vrhov ne vidimo; zakriva jih gosta megla. Hiš je v dolini prav malo. Par gosposkih vil zagledamo, ki samotarijo kraj ceste. Poleg vsake vile so zasadili precejšen vrt, poln sadnega drevja in zelenjave. Gospoda se je umeknila hrupnemu mestnemu življenju, da v Romsdal posnema starodavne puščavnike.



SLIKE IZ BOSNE: RAZGLED PRI GORAŽDI — BEGOV DVOR

tudi sam v srednjih šolah študiral ta jezik, pa ga je pozabil popolnoma, kar se mi je tembolj čudno zdelo, ker sta se španski in katalanski jezik razvila iz latinščine. Llagostera in Malvano sta bila tudi navdušena fotografa; oblezla sta vse znamenitosti ter jih fotografirala.

Nalahko je pršelo, ko sva s Katalancem koračila po cestnih klancih, po pašnikih in stezicah ob vznožju gora. Semtertja sva naletela na čredo govedi, na samotne hišice in gospodarska poslopja. Sicer je pa okolica precej samotna in otožna.

Po kosilu zasedemo visoke dvokolesnice in oddrčimo med gorovje. Kakor kača se vije nepregledna vrsta kočij, stolkjera za stolkjero. Prahu se nam ni bati, vročine tudi ne; saj smo veseli, da nas

Dve uri se vozimo, ko se kočija ustavi pred navadno gostilno. Horgjem imenujejo ta kraj. Dolina se tod nekoliko razširi; večje senožeti zagledamo pred seboj. Pravijo, da se odtod prav lepo vidi na najvišje vrhove tega pogorja: Romsdalshorn (1556 m) in Troltdinder (1832 m). Nekdo je sprožil samokres; krepko odmeva od pečin. Horgjemski pastir je splezal precej visoko in jucka v dolino; hribolazci se mu odglašajo. V preprosti gostilni smo se malo pokrepčali. V veliki sobi je krčmar poleg zrcala obesil rumenkast papir v okviru. Pristopim bliže in, čitam: Wilhelm II. Nemški cesar je namreč tudi obiskal to krčmo; premeteni gostilničar ga je prosil, naj se podpiše na kos papirja, in ta podpis sedaj rabi za reklamo.

Verjamem, da je Romsdal „nenavadno lepa, romantična dolina“. Pravijo, da se ob jasnem vremenu posebno lepo kažejo vrhovi Trolldinderjevi, čigar greben je podoben ostru žagi. Nam so bile te gorske lepote prikrite. Nič kaj dobre volje se nismo vračali. Komaj pa smo stopili na krov, je pričelo pošteno deževati. Ne dolgo potem je Blücher iz zatišja odplul na široki Moldefjord, odtod pa mimo otokov proti Trondjemu. Ta dan smo šli k počitku prej nego po navadi.

XIX.

Trondjem, zibelka Norvegije.

13. julija zjutraj me zbudi hudo rožljanje; mačka so spuščali v morje. Pogledam skozi okno. Solnčni žarki odsevajo na morski gladini. Ne daleč od Blücherja uzrem nekako bojno ladjo in par sto metrov dalje otok s starim, močnim zidovjem. „Došli smo v Trondjem,“ zakličem tovarišu, skočim na noge in se hitro opravi. Ko stopim na krov, me razgled preseneti. Po hudem nalivu je nastopilo krasno jutro. Zdelo se mi je, da se nahajamo na velikem, dolgem jezeru, katerega obdajajo od vseh strani nizki, položni, z drevjem obrastli griči. To je trondjemski fjord, eden najvažnejših norveških zalivov. Četrto ure pred seboj ugledam znameniti Trondjem, nekdanje glavno mesto Norvegije. Na griču za mestom se dviga nekako zidovje, ostanek trdnjave Kristiansten. Iznad mestnih hiš kipi proti nebu stolp trondjemske stolnice. V pristanišču samem uzrem premnogo ladij, trgovskih in turistovskih, pa tudi dve norveški bojni ladji. Ne daleč od Blücherja leži majhen otok, obzidani Munkholm. Posebno me je veselilo, da so griči tako zeleni, dasi ima Trondjem 63° 30' severne širine, malo manj kot Islandija. Da fjord niti v najhujši zimi ne zamrzne in da je podnebje tako milo, povzroča prekorišni Zalivski tok.

Rad bi bil takoj šel na kopno, da si ogledam mesto, toda čolnov še niso spustili v morje, razen motorskega, v katerem se je odpeljalo nekaj parnikovih uslužbencev. Tačas smo s krova ogledovali pristanišče. „Poglejte no, kako slabe bojne ladje imajo Norvežani,“ me opomni Malvano, strokovnjak v vojaških stvareh; „so pač starega kroja, izza časa, ko je bila država še pod Švedi.“ Ko ga vprašam, sta-li norveška armada in mornarica kaj močni, odpre Malvano neko knjižico in bere: „Ob miru vzdržuje Norvegija krog 900 častnikov in 30.000 mož. Vojno brodovje ima 4 oklopnice, 4 monitorje, 5 topovnih čolnov in 33 torpedov. Norveška vojna moč je torej prav majhna. V vojski bi države ne premagali samo Švedi, ampak celo Danci. Zato pa tudi ni verjetno, da bi se Norvežani spuščali v kako

vojsko.“ „Imajo pa tem več trgovskih ladij,“ si drznem pripomniti. „Prav res,“ mi pritrdi Malvano in bere: „Norveška je l. 1905: imela 1477 parnikov in 5843 (večjih) jadrnic. V tem oziru jo prekose samo 3 velevalsti: Angleška, Nemčija in Združene Države.“

V istem hipu zabrlizga lokomotiva. Na kopnem se za take zvoke niti ne zmenimo; ko smo se pa pet dni vozili po morju, nam prijetno de, da zopet vidimo in slišimo staro znanko. Na umetnem nasipu, ki je ločen od celine, so sezidali prostoren kolodvor; saj vodi v Trondjem dvojna proga: od vzhoda iz Stockholma, od juga iz Kristjanije. „Glejte, glejte, ravnokar vozi vlak čez most. Kako majhni so vozovi!“

Iz Trondjema se vrača motorski čoln. „Pošto nam vozijo,“ pravi Malvano. „Takoj jo bodo razdelili po kabinah. Moram v celico; pričakujem od doma važnih novic.“ Pri zajtrku je šumelo kot v ulnjaku. Pošta je res nekaj posebnega. Le pomisli: Oddaljen si od doma 2000–3000 km. Kar naenkrat pride pismo, pride časopis z naslovom: N. N., parnik Blücher, Trondjem. Sorodniki pišejo, kaj se je zgodilo tačas, ko si odšel od doma; časopis naznanja dnevne novice. Vsaka malenkost te zanima, in če drugega ne najdeš v pismu, že zavest, da še mislijo nate v domovini, te spravi v dobro voljo. Če si v tujini na potovanju, le naroči prijateljem in sorodnikom, da ti pošljejo kako pisemce; neizrečeno ga boš vesel.

Malvano je poskakoval od veselja; mati mu je izporočila, da so ga povišali v stotnika. Serra je prinesel kup katalanskih časopisov in razglednic, ki so mu jih pisali učenci. Vprašam ga: „Kako se pa kaj španskim vojakom godi v Afriki?“ Rezko me zavrne: „Kaj me brigajo Španci? Da bi jih le Arabci pošteno naklestili!“ Nemci so razen rodbinskih novic premlevali prusko politiko; zvedeli so ravnokar, da je novim državnim kancelarjem imenovan pl. Bethmann-Hollweg. Celo Manning je dobil iz Avstralije svoj časopis in par pisem. Samo jaz nisem dobil ničesar...

Po zajtrku nas prepeljejo do mesta. Izstopimo blizu kolodvora.

Trondjem je po številu meščanstva tretje norveško mesto; ima namreč do 40.000 prebivalcev. Prekosita ga samo Kristjanija in Bergen. Vkljub temu je največ hiš še vedno lesenih. Čudno se nam zdi, ko dospemo v pristanišče, da so trgovska skladišča in vse hiše na obrežju stare in lesene. Da nastane po neprevidnosti ogenj, bi zgorelo celo mesto; saj je v zadnjih stoletjih, kolikor imajo zapisanega, pogorelo petnajstkrat. Zato je vlada prepovedala, da bi se nove hiše gradile iz lesa. In res so vsa javna poslopja, imenitnejše hiše in hoteli zidani iz opeke

ali iz kamna. Da bi se ogenj ne mogel prehitro širiti, so napravili Trondjemci zelo široke ulice (30 do 36 m). Ceste se križajo večinoma pravokotno. Ker so tudi hiše skoraj vse v eno nadstropje, se nam zdi mesto preveč enolično. Po večjih ulicah vozi električna železnica. Trgovin je prav veliko in so jako lično opravljene. Prijetno nas iznenadi, da pridemo tako visoko na severu, že blizu tečajnika, v tako čedno mesto. Hoteli: Britannia, Angleterre, Scandinavie, Grand-hotel bi delali čast vsakemu srednjeevropskemu mestu. Tudi prebivalci se nosijo kaj elegantno.

Najimenitnejša ulica je Munkegade; vodi nas od пристanišča do stolnice sv. Olafa, ki je kras in ponos trondjemskega mesta; tjakaj smo se tudi najprej napotili.

Krog leta 1000 so se Norvežani pokristjanili. Da bi razširil sv. vero, si je posebno prizadeval kralj Olaf II., ki je v Trondjemu sezidal veliko stolnico. Bojeval se je z danskim kraljem Knutom in je padel v bitki leta 1030. Pokopali so ga v stolnici in proglasili svetnikom. Še dandanašnji je sv. Olaf patron Norvegije. K njegovim ostankom so jeli romati Norvežani; Trondjem je postal glasovita božja pot. Mesto je rastlo čimdalje bolj; sčasoma je postal Trondjem največje in najbogatejše norveško mesto. Norveški kralji so stolovali v njem. Tudi versko življenje se je prav lepo razvijalo; v mestu je nastalo 9 župnij in 5 samostanov. Na srednjeveške menihe spominja še sedaj ime glavne trondjemske ulice Munkegade (= Meniška ulica) in pa otok Munkholmen (= Meniški otok). Pred reformacijo je bila v Trondjemu tudi katoliška nadškofija. Mesto se torej po pravici imenuje „zibelka Norvegije“, državno in versko središče nekdanjih Norvežanov. — L. 1527. so vpeljali v Norvegiji luteransko vero kot državno vero. Odtedaj je mesto propadalo bolj in bolj. Romarji niso več prihajali na božjo pot, pač pa so prihruli Danci in ukradli ostanke sv. Olafa; kam so jih zanesli, se ne ve.

Stal sem pred najslavnejšo norveško stavbo. V gotskem slogu so jo sezidali v XI. stoletju. V srednjem veku je bila cerkev sv. Olafa največji umotvor cele Skandinavije. V poznejših časih pa so jo najprej oropali reformatorji, nato so jo uničili še požari. Pred 50 leti so pričeli Norvežani premišljevat, kako bi jo popravili. Od l. 1869. jo že restavrirajo najučenejši mojstri, pa stavba še ni gotova. Dodelali so pač prezbiterij in prečno ladjo, glavne ladje pa še ne. Upajo, da delo dovrše v desetih letih.

Hodil sem okrog cerkve, občudoval krasna vrata, priostrene loke in vitke stolpiče. Rad bi si bil cerkev ogledal tudi odnotraj; toda kakor vse luteranske molitvenice, je bila tudi stolnica zaprta.

Izprehajal sem se po lepem parku, ki jo obdaja. Kmalu zapazim, da je ta vrt staro pokopališče. Semtertja se dvigajo nizki grički, grobovi nekdanjih ribičev in kapitanov, ki so semkaj priveslali v zadnje pristanišče. Izenadilo me je, da so ti grobovi tako lepo okrašeni, dasi so nagrobni spomeniki prav preprosti. Ob vsakem grobu stoji tudi čedna klopica, kamor hodijo potomci umrlih posedat in premišljevat, kako minljivo je vse na svetu.

Sčasoma se nas je nabralo mnogo Blücherjevcev; potezali smo za zvonec toliko časa, da smo priklicali cerkvenca. Zarožljala so mogočna hrastova vrata in vstopili smo v veličastno svetišče. Krasni mramornati stebri stoje v njem; vse v cerkvi je izdelano natančno po pravilih gotike. Visoka lesena stena loči nedovršeno glavno ladjo od drugih prostorov, ki se uporabljajo za službo božjo. Skozi vratca vstopimo v glavno ladjo, ki so jo izpremenili v delavnico. Stroji ropočejo in režejo mogočne mramorne skale. Delavci sučejo dleto in kladivo ter prirejajo kose, iz katerih bodo sestavili nov steber. Ko jo dovrše, bo stolnica jako podobna velikim katoliškim katedralam.

Stolnica sv. Olafa je posebno imenitna vsled tega, ker v kripti pod cerkvijo počivajo stari norveški kralji v srebrnih rakvah, in pa zato, ker mora biti po državnem pravu vsak norveški kralj kronan v tej cerkvi. Pravijo, da je bila zelo sijajna slavnost takrat, ko so l. 1906. sedanjega kralja Hakona VII. kronali kot norveškega vladarja.

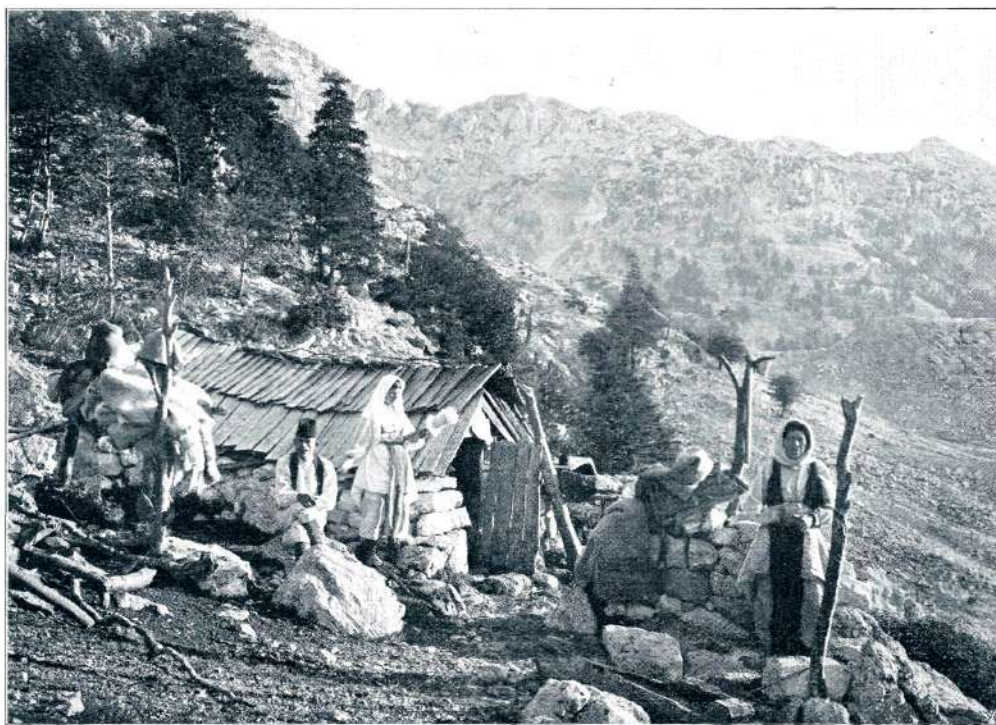
V Trondjemu sem obiskal tudi katoliško cerkev. Majhna je, pa zelo lična; posvečena je istotako sv. Olafu.

Katolikov je v Norvegiji prav malo. Nestrpna protestantska vlada je namreč svojčas izgnala iz dežele vse katoliške duhovnike; državne službe katolik ni mogel dobiti; kdor je od protestantizma prestopil h katoličanstvu, so mu vzeli premoženje in ga izgnali iz države. Take postave so sklenili Švedi, pa so se jih več ali manj oprijeli tudi Norvežani. Umljivo je torej, da pred 100 leti katolikov v Skandinaviji ni bilo skoraj nič. Pred 50 leti pa so se razmere zelo ublažile. Leta 1860. je sklenil državni zbor, da smejo vse krščanske konfesije ustanavljati cerkvene občine in prosto izvrševati službo božjo; tudi v državno službo morejo vstopiti katoliki; le najvišji uradniki morajo biti protestantske vere. Vkljub temu so našli l. 1900. v celi Norvegiji samo 1969 katolikov, dasi je takrat prebivalo v deželi 2.240.000 ljudi. Dandanašnji cenijo število norveških katolikov na 2500, kar je pa samo tisočinka vsega prebivalstva. Rim je ustanovil za Norvegijo poseben apostolski vikariat; škof dr. Ivan Olaf Fallize stoluje v Kristjaniji, kjer so tudi sezidali preprosto, pa lično ka-

toliško stolnico: Katolske St. Olafs Kirken. Na Norveškem je bilo l. 1905. 15 misijonskih postaj; katoliških cerkva in kapel je bilo tedaj 21, duhovnikov pa 25 (Herders Konversationslexikon). Kaj je vse to, če pomislimo, da zavzema Norvegija ravno polovico toliko ozemlja kot avstro-ogrska država!

V Trondjemu je katolikov 150, pa imajo dve cerkvi in dva duhovnika. Izprva so imeli namreč katoliki samo eno svetišče, v nekem predmestju, v bolnišnici. Ker je bil pa ta kraj za večino vernikov preveč odrok, so v mestu samem sezidali omenjeno cerkvico sv. Olafa. Škof Fallize je poklical na Nor-

benega. Na velikem trgu sem ogledoval morske ribe, ki so jih tod prodajali; neprijetni smrad pa, ki se širi po takih krajih, me je kmalu prepodil. Po trgovinah me je zanimala dragocena kožuhošina belih medvedov, sobolov, hermelinov in drugih kožuharjev, kakor tudi širokovejno lopatasto rogovje jelena losa. Ta žival menda hudo izumira; zato je vlada izdala stroge lovske postave. Če lovec ustrelji losa, se gotovo veseli, da je podrl tako imenitnega jelena; v kupu veselja pa mu kane tudi solza kesanja; žal mu je te krasne živali, kajti čimdalje manj je losov po norveških gozdih.



SLIKE IZ BOSNE: PLANINA PRENJ — VRH OTIŠ 2097 m NAD MORJEM

veško tudi redovnice Elizabetinke, takozvane „sive sestre“, ker nosijo sivkasto obleko. Take redovnice strežejo tudi v trondjemski predmestni bolnišnici.

Norveški katoliki se dandanes razvijajo prav svobodno. Tudi duhovnike puste protestanti in časopisje na miru. Čudil sem se taki-le strpnosti: Duhovščina izdaja v Kristijaniji apologetičen list „St. Olaf“, v katerem zagovarja katoliške verske resnice proti luteranskim predsodkom. Ta list razrežejo in prilepijo na črno desko pred katoliško cerkvijo, ob kaki večji mestni ulici, ne da bi jim policija to branila!

Izprehajal sem se po mestu, ki razen javnih poslopij nima posebnih znamenitosti. V Trondjemu imajo tehniko, gimnazijo, realko ter mnogo drugih šol. Tudi muzejev je nekaj, toda obiskal nisem no-

Na ovinku srečam Manninga. „Hvala Bogu,“ mi reče, „da najdem kakega človeka! Greste z mano k trdnjavi Kristiansten?“ Po strmem hribu plezava navzgor. Prekoračiva z grobljami in grmovjem zarastel jarek ter vstopiva skozi nizko, napol razpadlo zidovje na dvorišče „trdnjave“. Stara, visoka, bela hiša je postala vojaško skladišče; odprtine, odkoder so nekdaj topiči spuščali grom in strelo nad mesto in pristanišče, so zadelali z nizkimi okni. Spodnji del dvorišča so izpremenili v šetališče. Šest zastarelih topov grozi odtod mestu; nihče se jih ne boji, ker niso nabasani; luknje so jim celo zadelali. Po zidovju resno koraka stražnik z nabito puško. Na šetališču najdeva mnogo znancev, med njimi fotografa Malvano. Kar ni dovoljeno v nobeni trd-

njavi, je dovoljeno v Trondjemu: fotografiraš, kar hočeš. Predrzní Malvano nas razpostavi v nekem kotu, potem pa stopi k stražniku in ga prosi, naj mu sproži fotografični aparat. Vojak se prijazno nasmehlja, zgrabi za kavčukovo kroglo ter nas vjame na ploščo. V zahvalo mu podarimo krono.

S trdnjave se nam nudi lep razgled na mesto in okolico. Med zelenimi griči se vije srebrna proga, reka Nid, ki se v Trondjemu izliva v morje. Ob njenem ustju je vse polno ribiških čolnov in trgovskih ladij. Na morju pa se zibljejo jadrnice ter beli in črni turistovski parniki. Trondjem je namreč zelo važno turistovsko izhodišče. Odtod vozijo norveški parniki proti severu, do Hamerfesta, do Severnega rtiča ali pa celo do Špicbergov. Te ladje so ob sezoni napolnjene do zadnjega kotička. Pred mestom leži mali otok Munkholmen. Do reformacije so imeli tamkaj benediktinci lep samostan. Otok je obzidan; bil je nekdanj vojaška ječa, dandanašnji je majhna, slaba trdnjava.

Ob morskem obrežju so nam kazali veliko hišo: bolnišnico za gobavce. Čudno je, da živi na severu Skandinavije toliko gobavih. Je li tej bolezní vzrok slaba hrana ali nesnažnost? morebiti prebivalci pojedó preveč rib? Zdravniki ugibljejo, pa ne vedo nič gotovega. Gobavcem odgnijejo sčasoma prsti, nos, celo oči. Pravijo, da bolniki ne trpe hudih bolečin. Tudi gobavci ne pomrejo tako naglo; nekateri ućakajo celo visoko starost.

Ko smo si nakupili potrebnih razglednic in znamk, smo se vrnili na parnik. Po kosilu smo se zopet podali na suho. Čakale so nas kočije, v katerih smo se odpeljali k slapovama Lefos, ki sta

5 km oziroma 8 km oddaljena od Trondjema. To so nas gledali meščani, ko je dolga vrsta kočij drdrala skozi mesto, ko smo se v modrih mornarskih čepicah ponašali, kot se ponašajo bogati Angleži, ki mislijo, da je svet ustvarjen samo zavaljo njih! Lepa cesta vodi ob Nidu navzgor, mimo vil in travnikov, mimo njiv in sadnih vrtov. Rastlinstvo krog mesta je prav bujno. Trondjemska okolica pripada najrodovitnejšim krajem cele Norvegije; zato je tudi primeroma gosto naseljena. Vsako žito še obrodi v tem kraju; izmed sadja posebno hvalijo jabolka, češ da so jako okusna.

Prevozili smo par klancev; poleg teh stoje koli z norveškim, angleškim in nemškim napisom: Potniki naj pred klancem izstopijo, da ne mućijo vprežne živine! Ko se vozimo nekaj časa po lepem smrekovem gozdu, začujemo pred seboj moćno bobnenje: spodnji, manjši slap. Odtod smo pol ure hodili peš do gornjega, večjega. Oba slapova imata veliko vodno moć, zlasti pa gornji, ki je 30 m visok in 100 m širok; prekaša celo najimenitnejši švicarski slap pri Schaffhausnu. Njegovo vodno moć deloma izrabljajo; ob slapu so postavili elektrićno centralo za mesto in okolico.

„Det er saa fagert i Trondhjem at hvile,“ (tako prijetno je bivati v Trondjemu,) pravi norveška narodna pesem. Tudi nam se je mesto prav prikupilo. Ko pa je ob šestih popoldan Blücherjeva parna piščal brlizgala, da se je razlegalo po fjordu, in nam naznanjala, da v eni uri odrinemo proti severu, smo zasedli čolne in se vrnili k svojemu gospodarju.

(Dalje.)



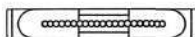
Moj cilj.

Zložil Hotimir.

V samotnih se mislih ozrl bi na vzhod,
ozrl bi se v svetlo danico,
premeril razdaljo, ves nebni obod —
in slabo pogledal desnico.

Pa bi vseeno posegel v nebo,
odtrgal zvezdo jutranjo,
pritisnil si jo na srce gorkó,
razsvetlil z njo noć notranjo.

Potem pa bi slednjega brata objel,
pritisnil mu jo na srce
in dneva bi radost bratom razvnel,
preko cele širne zemljé.



V deželi polnočnega solnca.

Potopisni spomini. — Napisal dr. Ivan Knific.

(Dalje.)

XX.

Ples na morju. — V telovadnici.

Zapuščali smo trondjemsko pristanišče. Mesto je izginjalo v daljavi. Na desni in levi strani ozkega preliva, ki loči trondjemski fjord od širnega oceana, so nas pozdravljale čedne hišice norveških ribičev. Na pečinah ob morju so postavili več svetilnikov, da ladje ponoči varno vozijo po prelivu. Više gori ugledamo semintja belo hišo z močnim zidovjem; to so obrežne trdnjave, ki branijo sovražniku do kraljevskega Trondjema. Ko je trobentač odtrobil že v drugo, smo se neradi podali k obedu. Tu so mi razkrili važno novico, da se ta večer vrši na krovu domača veselica — ples na morju. Mladi svet se tako rad vrti, zakaj se ne bi vrtel tudi na morju?

Medtem ko smo se zalagali z jedjo in pijačo, so mornarji pometli in osnažili krov. Nad njim so razgrnili debele platnene rjuhe, da ne bi kak nepoklican gost v podobi rose ali dežja motil plesalcev. Tudi ob straneh so razpeli platno; utegnili bi se prigoditi, da bi tedaj, ko zavezimo na prostrano morje, nevljudni Neptun s trizobom razburil vodovje in bi njegovi služabniki planili čez krov, da kaznujejo predrzne skakače z mrzlimi polivi po Kneipovem načinu. Za slučaj, da bi tudi polnočno solnce uprizorilo generalni štrajk, so previdni mornarji na rjuhe pritrdili nebroj električnih žarnic, belih, rdečih, zelenih, modrih, in vijoličastih, češ: elektriko imamo itak v hiši; da gori par žarnic več ali manj, se pri gospodarstvu prav nič ne pozna. Na stene so pribili tudi mnogo zastavic, na moč pisanih.

Ob devetih prikorakajo godci ter se vstopijo na vzvišeno mesto. Luči zablešče; vse je omamljeno vsled svetlobe; toda oliko zahteva, da je plesišče dobro razsvetljeno. Gospodične in gospodiči so se že pripravili. Dame so si nadele svilnato obleko, ne predolgo in ne preveč ohlapno, da ne ovira plesalke. Gentlemani v črnih frakih in belih rokavicah nestržno čakajo, da se izkažejo v plesni umetnosti. Skrbne mamice in tetke popravljajo svojim nadebudnim hčerkam in življenjapolnim nečakinjam gube na obleki in kodre na glavi. Godci zasvirajo; vse radovedno pričakuje, kako se prične ples. Tedaj pripelje signor Malvano amerikalansko krasotico; njegov zgled opogumi druge; v kratkem se je sukalo 15 do 20 parov

po raskavem, smolnatem tlaku Svila šumi, lica gore in žehte, godci pa udarjajo hitreje in hitreje. Mladostno veselje odseva iz živih oči, z razvnetih, cvetočih obrazov plesalk in plesalcev. Mi resni modrijani pa smo stali ob strani in opazovali vrvenje in šumenje, drhtenje in šepetanje vrtečih se parov. Ker je bil ženski rod na parniku že itak v manjšini, na plesišču ni bilo opaziti onih „obstenskih rožic“, ki se na celini včasih opažajo po plesnih dvoranah; nobena Evina hči ni obsedela; še tekmovali so med seboj gospodarji stvarstva, ukročeni levi, kdo bo našel milost v očeh nežnejšega spola. Največ so plesale Američanke, sicer brhke, čile postave, toda tenke kot mravlje. Nekaj porednežev se je spravilo na galerijo, na izprehajalni krov, odkoder so s hihitanjem spremljali plesalce. Največ smeha je vzbujala „divja mačka“, ki ni znala plesati, pa se je vendar hotela vrteti; debelušen Berolinec je drsal z njo po deskah in se je potil, da mu je znoj tekkel po licih. Nagajivci pa so jo vedno, ko je prišumela mimo njih, glasno pozdravljali: „Mijav, mijav!“

Tako se je zabavala poskočna mladina. Stewardi so jim ob odmorih postregli z limonado in sladoledom, muzikanti pa so se po stari godčevski navadi krepčali z monakovskim pivom, da jim ni zmanjkalo sape.

Ko sem se naveličal takih prizorov, sem splezal na najvišji krov ter sem zrl krog sebe. Mimo zadnjih otokov smo se vozili na širno morje. Vasice so izginile, le semtertja sem ugledal kako ribiško koč, Strme, od morskih valov izprane in izjedene skale štrle iznad vode. Vse je tiho krog parnika; le valovi močnejše in silnejše butajo ob ladjo ter nas opominjajo, da se nahajamo v Neptunovem kraljestvu. Pod nami ropočejo parni stroji ter si v enakomernih presledkih oddihujejo skoz visoka dimnika. Pod mano raja gospoda kakor pred pustom. Na nebu pa sije žarko solnce, dasi je na celini odbila že deseta nočna ura. Modro, jasno nebo se razprostira nad nami. Le tamkaj na obzorju, nad morsko gladino, se širijo oblaki, ki nam nekaj pred enajsto uro zakrijejo solnčno ploščo; svetlo pa ostane vkljub temu. Da se mi je ljubilo, bi bil ob tej svetlobi brez škode čital vso noč.

Dneva ne smemo hvaliti pred večerom, čeprav se le-ta pričenja šele ob enajstih. Ko smo zadnje otoke pustili za seboj, se je pričel parnik zibati

čimdaljebolj. Rahločutne gospodične so zapuščale krov, češ da so že trudne, v resnici pa so se bale nemirnega morja. Tudi gospodičem je upadel pogum izginjali so drug za drugim. Tako se je končal prvi ples na morju. Ker se ni vrtel nihče več, so tudi godci pospravili svoja godala ter odšli. Ko se je bližala polnoč in nismo na obzorju videli drugega nego temne valove, ki so se penili od jeze in se zaganjali ob parnik, ko smo na vzhodu razložili samo še črne lise norveškega obrežja in skandinavskega gorovja, smo se zadnji ponočnjaki podali v notranje prostore. Pridem do svoje kabine, zazdi se mi, kakor da nekdo v njej žaga drva. Odprem vrata in si takoj razložim to čudno prikazen: tovariš je spal nekoliko preglasno...

„Ste že telovadili?“ me vpraša sosed Manning, ko sem drugo jutro došel k zajtrku kesneje nego ponavadi. „Ne še,“ mu odgovorim; „kje pa je telovadnica?“ Tedaj pa se možiček razkorači nad menoj: „Sedmi dan smo že na ladji in Vi še ne veste, kje je telovadnica! Takoj morate z menoj.“ Pelje me tja gor na predzadnji krov, kamor spravljajo čolne za izkrcavanje. Vstopiva v precejšnjo sobano. Mislil sem, da zagledam plezalne lestve, skakalne podnožke, drogove, bradljo, kozo, konja in podobno orodje, toda vsega tega na Blücherju ni. Telovadnica je urejena po švedskem ali Zanderjevem načinu: skoro vsi aparati so na elektriko. Ko sem vstopil, se mi je zdelo, da sem prišel v električno centralo; vsa kolesa so se vrtela, vse je šumelo po dvorani.

„Nov telovadec,“ me predstavi Manning nadzorovalnemu stewardu. „Že prav,“ odgovori le ta. „Želite jezdariti?“ Posadi me na sedlo, s katerega je ravnokar stopil eden izmed dolgih, suhljatih princev Liechtenstein. Denem nogi v stremena, pritisnem na gumb v steni in odskakoval sem na sedlu, ko da bi jezdaril na konju, hitreje ali počasneje, više ali zmerneje, kakor mi je ravno ugajalo. Na takem sedlu se nihče ne naveliča; zato smo komaj čakali, da smo prišli na vrsto. S konja sem zlezel na velbloda, na široko sedlo, ki ga posebna kolesa sučejo hitro na desno in na levo, naprej in nazaj, kar pa novincem ni kaj po volji. Kdor premalo hodi, napravi tako-le: Sede na stol, iztegne noge, dene stopala na železno ploščo, ki se ziblje s pomočjo elektrike; noge drži nepremično, da se premikajo samo stopala; kdor vztraja na stolu par minut, je dosegel isto, kakor da se je izprehajal celo uro. Sedem še na „tresalnik“, na stol, ki ga elektrika zelo hitro dviga in spušča; je menda prav koristno, če se pretresejo prsi in drobje.

Ko smo se razgibali dodobra, se „masiramo“. Takoj pri vhodu zagledamo „vibrator“, kovinsko

kroglo na debeli žici; elektrika jo spravi v tresenje; steward nam jo pritiska na roke, na prsi, na ramena in na hrbet, da nam pregnete ondodne mišice. Vležem se v naslanjač ter pritisnem na gumb; naslanjač se vozi gorindol; dva kovinska obroča tolčeta po mojem hrbtu ter mi razmehčata vse ude. Ob drugi steni se vstopim pred istotaka obroča; zavrtim električni ključ; obroča se dvigata in padata ter me bijeta po mečih, po stegnu in sedalu. Prijetno sicer ni, je pa zdravo tembolj; kri se pretaka tem krepkeje, čim huje so nas pretepli obroči.

V kotu zagledam ročke, poizkusim še te, da si utrdim mišice. Vendar pa malokdo rabi ročke, ker so prevsakdanje; rajši smo z jermeni in vzvodi dvigali razne uteži. Kako zdrava je pač telovadba! Lenoba, ki se je hotela vgnezditi v telesu, zbeži; človek je kakor prerojen, ko se je pošteno natelovadil.

Preden odidem, se še stehtam na posebni decimalni tehtnici. Opazil sem, da v telesni obilnosti ne nazadujem, marveč celo napredujem; v začetku so mi kazalci naznanjali 75 kg, koncem potovanja pa že 78 kg.

Odslej sem kaj rad zahajal v telovadnico. Za telesne vaje so določili poseben čas za moške in istotako za dame, dopoldan poldrugo, popoldan pa eno uro.

XXI.

Čez tečajnik. — Med Lofoti.

Iz Trondjema smo se peljali v Tromsø na Lofotih, pot, ki smo jo prevozili v 36 urah, dasi Blücher ne vozi počasi. Saj sta si mesti narazen za celih šest poldnevniških stopinj in najkrajša proga med njima meri 840 km. Ob tej poti je premnogo otokov in otočičev, večjih in manjših zalivov, ki bi začetnika pač zanimali, nas pa, ki smo si že v južni Norvegiji ogledali imenitne fjorde, bi samo še dolgočasil. O teh pokrajinah pišejo tako-le: „Takoj za trondjemskim fjordom so morski bregovi zelo strmi, rodovitni kraji preminejo, pečine so vedno bolj gole in divje, vse skupaj je velika, mrtva puščava. Ljudje prebivajo le še v zalivih in dolinah, love ribe in kupčujejo. Na snežnih planinah podi Laponec svoje brze jelene, in če ugleda volka ali celo medveda, odmeva pok njegove puške od temnih čeri. Pokrajina je vedno bolj pusta in otožna. Ure in ure ne vidiš hiše, jadrnice, čolna s trnki in mrežami. Morski psi se igrajo na obrežju, galebi kriče in se zaganjajo v morje, potapljavke skačejo v vodo, gage frfotajo nad razpenjenimi valovi, visoko v zraku pa orel obkroža svoje skalno gnezdo. Vsa narava molči; le okrog predgorja piše huda burja.“ (Immergrün

1910, str. 543.) „Sicer je pa tu gori samotno, zelo samotno. Skoro nobena pot ne vodi čez neprestopne gore, v katerih ozke, visoke soteske ne posije nikak solnčni žarek. Semtertja stoji siromašna ribiška koč; njen lastnik ne vidi mesce in mesce drugega živega bitja. Čoln je njegov voz, riba njegova hrana, meso pozna komaj po imenu.“ (Hausschatz 1905, str. 654.)

Takim pokrajinam smo se umeknili v ocean, tembolj ker je morje med otoki plitvo. Le iz daljave smo si ogledovali strme gore in lednike, da nam ni še tega razgleda — vsaj dopoldan — zastirala megla. Zabavali smo se posvoje. Nekateri so drevili po krovu kakor za stavo. Doma so se navadili daljših izprehodov, zato hočejo tudi na ladji vsak dan prehoditi določeno število kilometrov. Drugi so se zavili v mehko kožuhovino, sedeli v naslonjačih in čitali. Največ opravila so imeli fotografi. Na parniku so imeli večjo sobo, ki so jo popolnoma zatemnili; ob barvasti luči so razvijali svoje negativne in pozitivne slike, pri obedu so nam jih pa razkazovali. Toda potili so se reveži, da jim je pot tekla po licu. Temnica namreč ni imela nikakega okna in vrat seveda tudi niso smeli odpreti. Blücher se pa ni zmenil za skrbi in težave svojih gostov, temveč je kakor labod plaval po nepregledni morski gladini. Spremljali so nas urni delfini; poskakovali so iz vode, bodisi pred rilcem, bodisi ob desnem ali levem parnikovem boku.

Po jutranjem koncertu, nekako ob enajstih, ustrele s topom. Vse gleda, kaj da pomeni ta strel. Moj stari mentor, dr. Schönfeld, pa me pouči: „Ravnokar smo prekoračili tečajnik.“ Prestopili smo torej mejo, ki loči zmernotopli pas od mrzlega pasu. Ob tem pomenljivem dogodku so nam mornarji priredili še malo zabavo. Na sprednjem koncu ladje sta priplezali po vrvčasti lestvi dve čudni prikazni: visoka moža z dolgo sivo brado, oblečena v bele kožuhe; v roki sta nosila visok drog s trizobom, nekakimi vilami; desni možakar je nosil na glavi zlato krono, levi pa srebrno; prvi je pomenil morskega boga Neptuna, drugi pa njegovega podložnega kralja Egirja, vladarja v Ledenem morju. Moško sta korakala po vseh krovih; godba je hodila pred njima in udarjala fortissimo. Drli smo seveda za njima, dokler nista izginila po isti lestvi, ne sicer v morje, pač pa po neki odprtini v notranje ladjine prostore.

V spomin, da smo prestopili v severni mrzli pas, je dobil, kdor je hotel, tako-le sliko: Starec Egir s trizobom in kraljevo krono vstaja iz morskih valov; v ozadju sije krvavordeče polnočno solnce; po temnomodrem morju plavajo ledene gore; pred Egirjem leži njegov „kancelar“, morski pes, in drži v gobcu belomodro zastavo Hamburško-ameriške družbe. Na moji sliki je blestel ta-le napis:

Polarni list.

Mi, Egir, vladar vsega morja in vodovja, ki obdaja zemeljske tečaje, vpričo svojega najzvestejšega kancelarja Robbesa milostno sprejememo v svoje kraljestvo in svoje varstvo gospoda dr. I. K., ki je na slavnem Blücherju prekoračil tečajnik, ter mu dajemo ime: Nordhelm.

Dano 14. julija 1909 ob 66. severnem vzporedniku in 11. vzhodnem poldnevniku.

Egir I. r.; Robbes I. r.

Na krovu je dremal debeluhar. Poredni tovariši so ga zbudili rekoč: „Zdravi se; povozili smo tečajnik!“ Zaspane plane pokonci in kliče: „Kje pa je? Ali je že mrtev?“ Bral je namreč, da je v Ledenem morju mnogo kitov; včasih zabredejo celo do tečajnika. Menil je torej, da smo povozili takega velikana, ter je s svojim vzklikom povzročil mnogo smeha.

Kdor se je natančneje učil zemljepisja, ta ve, kaj je severni tečajnik; to so vsi oni kraji zemeljskega površja, katerim solnce 21. junija ne zaide. Učenejši ljudje pa pravijo: Severni tečajnik so vsi oni kraji, ki imajo 66° 32' 30" severne širine.

Tudi preprosti človek ve, kako se v naših krajih menjavata noč in dan. O Božiču traja noč 16 ur, dan pa 8 ur; solnce vzhaja ob osmih in zahaja ob štirih. Spomladi dan raste, noč se krajša. 21. marca sta dan in noč enako dolga; solnce vzhaja ob šestih in zahaja ob šestih. Od spomladi do kresa dan še vedno raste, noč se še vedno krajša. O kresu je dan dolg 16, noč pa samo 8 ur; solnce vzhaja ob štirih, zahaja ob osmih. O kresi se dan obesi: Dan pojema, noč se daljša. Jeseni (23. septembra) sta zopet dan in noč enako dolga. Od jeseni do Božiča se dan skrajša na 8, noč naraste na 16 ur. Tako je v naših krajih.

Če gremo od doma proti severu, je razloček med dnevom in nočjo še večji. V Berlinu n. pr. je o kresu dan dolg 18 ur, noč pa samo 6 ur; solnce vzhaja že ob treh, zahaja šele ob devetih. Obratno pa je o Božiču dan dolg 6 ur, noč celih 18 ur; solnce vzhaja ob devetih, zahaja ob treh. V St. Peterburgu traja poleti dan 20 ur, noč pa komaj 4 ure; solnce vzhaja ob dveh zjutraj, zahaja ob desetih zvečer; zato so pa pozimi noči strašno dolge.

Če potujemo še dalje proti severu, pridemo do tečajnika. Tamkaj se vrstita dan in noč tako-le: 21. marca sta oba enaka. Nato dan raste, noč pojema; 21. junija je dan dolg celih 24 ur, noč docela izgine; solnce ta dan ne zaide. Od kresa do jeseni se dan krajša, noč daljša, dokler nista 23. septembra zopet oba enako dolga. Od jeseni do Božiča se dan še vedno krajša, noč pa raste; o Božiču je noč dolga 24 ur, dneva sploh ni; 23. decembra solnce na tečajniku ne vzhaja. Nato dan raste, noč pojema; 21. marca trajata zopet vsak po 12 ur.

Kako pa je s kraji, ki leže še nad tečajnikom? V teh krajih solnce poleti sploh dalje časa ne zaide, zato pa pozimi tudi istotoliko časa ne vzide. V Tromsø traja „polarni dan“ od 18. maja do 25. julija, v Hammerfestu od 13. maja do 29. julija, na Severnem rtiču od 11. maja do 1. avgusta; zato pa tudi pozimi prebivalci teh krajev skoraj ravnotoliko časa solnca sploh ne vidijo, muči jih dolga, neprijetna „polarna noč“. Na Špicbergh, v Adventskem zalivu, pa traja polarni dan 4 mesce, od srede aprila do konca avgusta, polarna noč pa tudi 4 mesce, od 22. oktobra do 24. februarja.

Čudno, kajne, pa resnično.

Ob šestih popoldne ugledamo v daljavi pred seboj nekaj otokov. Pouče nas, da so to najjužnejši odrastki Lofotov, imenitnega, 250 km dolgega skandinavskega otočja. Par ur kasneje smo se že vozili po ozkih prelivih med posameznimi otoki.

Nekaj posebnega so ti otoki. Nikakega dvoma ni, da so Lofoti samo podaljšek celine. Vsa skupina je podobna alpskemu gorovju, ki se je par sto metrov pogreznilo v morje. 1000 m do 1250 m visoke skale štrle iznad morske gladine. Gorski vrhovi so pokriti s snegom in ledom ter imajo silno ostre robove. Na obrežju je nekaj zelenja; tudi pobočje pokriva nizka trava in mahovje; le drevja je prav malo. Zato je pa tem večje nasprotje med zelenim vznožjem in snežnobelimi glavami. Ko se vozimo med otoki, se razvija pred našimi očmi najveličastnejša panorama; ne imenujejo zastonj Lofotov najkrasnejši del celega potovanja. Ob morju zagledamo male vasice; med ribiškimi kočami kipi proti nebu semtertja tudi čedna lesena cerkvica. Ob gorskem pobočju se pasejo in žvenkljajo ovce in koze. Izpod lednikov in sneženih

drč, ki segajo po zasekah globoko navzdol, izvirajo hudourniki ter šume proti morju. Pozno v „noč“ smo sedeli na krovu in občudovali stvarstvo božje. Zdelo se nam je, da se vozimo po jezerih med švicarskimi gorskimi velikani.

Vedno in vedno pa smo se ozirali v solnce. Ob enajstih smo ga še videli na nebesnem obloku. Tedaj pa smo se vozili za nekim otokom in skrilo se nam je za gore. Kako smo se veselili, da bi ga občudovali ravno o polnoči! Vendar pa nam je zlatilo še dalj časa snežne vrhove nasproti ležečih gora. Kmalu nato so nam ga zakrili še črni oblaki, ki so se dvigali iznad morja in nam niso obetali nič dobrega. Nalašč sem ostal na krovu do polnoči, da sem poziskusil, kako se čita sredi noči ob dnevni svetlobi.

Lofoti so za Norvežane silno velikega pomena. V prelivu med celino in otočjem, v takozvanem Vestfjordu, nalove vsako leto neizmerne množine rib; pravijo, da 20 do 40 milijonov. Največ posla imajo ribiči od januarja do aprila. Tedaj se hodi semkaj drstit polenovka ali treska. Nad 30.000 ribičev se zbere na Lofotih; krog 9000 čolnov zasede vse zalive in prelive. Ribe deloma posuše na skalah in na drogovih, deloma pa jih spravijo v sode, jih osole in razpošljejo po svetu. Glavo ribi odrežejo; da imajo tudi od teh odpadkov kaj korist, vse odrezane glave posuše na ognju, stolčejo v prah in to moko mešajo med krmo domači živini. Iz treskinih jeter pa cvro znamenito ribje olje. Koder se to vrši, smrdi daleč naokrog.

Gorje pa ribičem, če jih nenadoma na morju zaloti vihar! Na tisoče in tisoče jih je že ob takih prilikah v razburkanih valovih našlo grob.

(Dalje.)



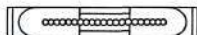
Kosec naj živi!

Zložil Silvin Sardenko.

Rahlo pada
dež droban.
Bodi zdrava,
žejna plan!

Polno čašo,
glej, z višav;
pij na zdravje
svojih trav!

Pij na srečo
košnjih dni,
kmet in kosec
naj živi!



V deželi polnočnega solnca.

Potopisni spomini. — Napisal dr. Ivan Knific.

(Dalje.)

XXII.

Tromsøe. — Pri Laponcih.

15. julija zjutraj smo se usidrali pred Tromsøe, glavnim mestom na Lofotih. Ko sem stopil na krov, se nisem kaj razveselil. Rosilo je in ves obzor je bil zastrt z oblaki. Res je, da bi v Tromsøe tudi sicer ne občudovali naravnih krasot, vendar pa deževje vsakega turista spravi ob dobro voljo.

Krog Blücherja vse mrgoli. Nabralo se je mnogo čolnov, v njih pa sede posebne vrste ljudje, moški in ženske. Oblečeni so v suknje iz debelega rjavega blaga; nekateri so se zavili celo v kožuhe. Ženske nosijo modra krila, moški pa zelo ozke hlače iz jelenje kože. Vsi so obuli nekake opanke, črville iz jelenovine. Zelo pisano je pokrivalo, kučma, sešita iz rdečih in modrih kožic; posebna priveska pokriva ušesa. Možaki so se opasali krog ledij z rdečim pasom. To so pravi, pristni Laponci.

Že od daleč zapazimo, kako umazani pa nesnažni so ti ljudje. Vsa njih obleka se sveti od masti; brada in lasje so zmršeni; ne umijejo se menda nikoli; nekateri celo trdijo, da se tudi nikdar ne preoblečejo. Od blizu še vidimo, da ima večina moških rdeče, razbolele oči, pravijo, da od nesnage. Nos pa nam pove, da se širi od teh ljudi poseben duh, ki ga v navadnem življenju imenujemo smrad. Da prideš v dotiko s takim človekom, se bojiš, da ne naležeš od njega posebnih živalc. Bral pa sem, da smo v tem oziru lahko brez skrbi. Neki pisatelj namreč pravi: „Edina dobra lastnost, ki jo imajo tromsøški Laponci, je ta, da nimajo zajedavk. Vendar pa vzrok temu niso Laponci sami, marveč plezavci in skakavci, ki ne marajo tako zanikarnih ljudi; sicer je pa v teh krajih že premrzlo, da bi take živalce mogle uspevati.“

Ta rod nas je torej prišel pozdravljat, ko smo se ustavili pred Tromsøe, dasi Laponci ne prebivajo v mestu, ampak precej daleč v gorovju. S svojimi čolni so brodili krog Blücherja in nekaj vpili. Prinesli so namreč s seboj mnogo robe: jelensko rogovje, kožuhovino, črvillečke, torbice in kučme iz jelenovine, obšite z rdečimi in modrimi trakovi, rožena bodalca, vilice, rezila itd. Ko so mornarji spustili stopnice, so jih kar oblegali. Toda neizprosni uslužbenci so pripeljali motorski čoln in prevozne

brodove ter so prepodili nadležne goste. Pa še od daleč so vpili nad nami.

Tromsøe leži na majhnem otoku ob pobočju nizkega griča; od norveške celine ga loči le ozek preliv. Okrog in okrog ga obdajajo gore, ki ga tudi varujejo pred viharji. Če gledamo nanj z ladje, se nam zdi podoben naselbini na kolen. Hiše in skladišča ob morju stoje na visokih, močnih brunih. Vsa poslopja so lesena. V pristanišču počiva prav mnogo parnikov in jadrnic. Veliko ladij je došlo z Ruskega, iz Belega morja preko Severnega rtiča. Od doma so pripeljali moke in drugih živil, natovorili pa bodo posušenih in osoljenih rib, jelenjih kož in ribjega olja. Tromsøe je najvažnejše trgovsko mesto na severu Norvegije; zaeno je tudi po številu meščanstva največji kraj v evropskem mrzlem pasu, kajti v mestu prebiva nad 7000 ljudi, ki so deloma precej imoviti. Za izobrazbo skrbé gimnazija, učiteljske in ljudske šole.

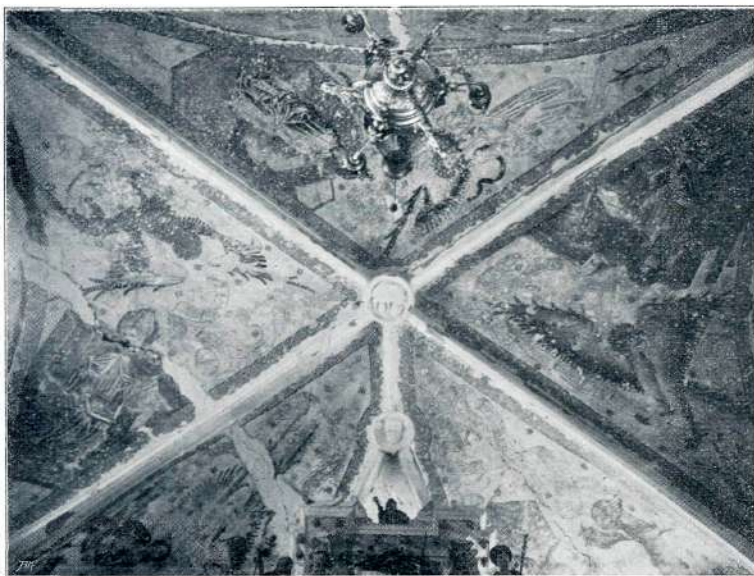
Ko se izkrcamo, nas zaseže množica ljudstva. Najbolj vsiljivi so Laponci, ki se jim umičemo, kolikor moremo. Prav mnogo pa je gosposke mestne dece, kaj ljubkih in prijaznih belolasih otročičev.

Ves dopoldan smo se izprehajali po mestu. Hiše so prav lične, zgrajene večinoma v eno nadstropje. Tramvaja Tromsøe ne pozna, ker pridemo v četrte ure od enega mestnega konca do drugega, pač pa ima električno razsvetljavo. Kaj bi pa sicer počeli meščani ona dva mesca, ko jim nikdar ne vziđe solnce! Glavna ulica („Storgaden“) je prav široka in dobro tlakana; stranske ulice so pa slabe in blatne, zlasti ob takih dneh, na kakršnega smo naleteli mi.

Znamenitih poslopij iščemo zastonj. Največja mestna posebnost je muzej, ki smo ga obiskali takoj. V njem so razstavili vse mogoče živali severnih krajev, izredno lepe eksemplare. Občudujemo belega in rjavega medveda, losa, severnega jelena, planinske zajce, polarno lisico, risa in razne kožuharje. Izmed povodnih sesavcev nas predvsem zanimajo kit, mrož in morski psi. V prostorni sobi visi pod stropom ogrodje velikanskega, 20 m dolgega kita. Rib, ki jih je nagačenih brez števila, nisem ogledoval, ker nisem veščak in komaj ločim polenovko od slanika. Izmed ptic so zbrali silno veliko plovcev: divjih gosi, galebov, labodov, gag in srakošev. V posebnem oddelku je narodopisna razstava: ribiško

orodje, — zlasti so nas zanimala harpune in druge priprave, ki jih rabijo pri lovu na kite, — ribiške koče in čolni, njih domača oprava in obleka. Laponci imajo sobo zase, ki je še prav posebno zanimiva.

Trgovin je veliko, so okusno opravljene, pa silno drage. V Tromsøe prihaja mnogo Angležev: ti pa pokupijo ravno to, kar je najdražje. Tovarnar Lindner je pripovedoval pri kosilu: „Stopil sem v prodajalno, kjer so ponujali prav lepo kožuhovino. Vprašam po ceni. Za kožuh najmanjšega belega medveda je zahteval gospodar 200 norveških kron (= 270 K). Velikanskega medveda je cenil na 600 kron. Za preprosto jelenovo rogovje je terjal 15, za roženo bodalo 10 kron. Poslovil sem se, ne da bi bil kaj kupil. Ti ljudje so vam hujši kot Židi.“



IZ CERKVE SV. NIKOLAJA PRI IHANU: NA SVODU

Na prostornem trgu stoji velika, lesena protestantska cerkev. V njej smo videli dokaj čedno oltarno sliko: „Det er fuldbragt!“ (Dopolnjeno je!) Ne daleč od glavne ulice stoji tudi katoliška cerkev Mater božje. Zelo majhna je in zelo preprosta; in vendar, kako všeč nam je, ko vidimo cerkvico prav lepo okrašeno s slikami, banderi in venci! Poprašam v župnišču, pa izvem, da župnika ni doma, da je pred tremi dnevi došel v Tromsøe škof Fallize iz Kristjanije na birmo, da ga je domači župnik spremljal do „sosednjega“ sobrata v Harstadu, par sto kilometrov proti jugu, kjer prav ta dan škof birmuje. Severno od Trondjema so tri katoliške cerkve: v Harstadu, Tromsøe in Hammerfestu. Katolikov je v tromsøeški župniji 50, birmancev je bilo 5.

Presenetilo nas je, da v Tromsøe ni skoro nikakih gostilen. Alkohola ni dobiti razen v imenitnih

hotelih za tujce. Domačini opojnih pijač menda ne pokusijo; zato pa tembolj pijo čaj, kavo in podobne tekočine. Na Lofotih so se namreč svoj čas godile velike nerodnosti, ker so ribiči preveč pili; prepirali in pobijali so se med seboj in tudi potonilo jih je mnogo, ko so bili pijani. Zato je vlada strogo prepovedala alkohol za oni čas, ko ribarijo krog Lofotov. Tako so se domačini odvadili opojnih pijač. Bral sem pa, da so se Laponci vdali žganju in se vsled tega npravno zelo izkvarili.

S čim se pečajo meščani, nam pove — nos, kajti po vsej okolici pošteno smrdi. Domačini love ribe, jih suše in izdelujejo ribje olje; odtod neprijetni duh, ki nas bode v nos tembolj, ker doslej takih vonjav še nismo bili vajeni. Marsikatera „miss“ tišči robec pred usta, ko stopa v Tromsøe. Sicer se

pa nos tudi privadi in v par urah ne vohamo ničesar več. Da ne bi bilo ribjega smrada in umazanih Laponcev, ki nas povsod zasledujejo in preganjajo, bi nam mesto prav ugajalo; saj so hiše in ulice prav snažne. Kakor Norvežanke sploh, tako tudi Tromsøeške ljubijo cvetke; po oknih ugledamo veliko lončkov z raznovrstnimi pisanimi rožami. Posebno lep cvetličnjak so vzgojili pred muzejem.

Mladina je na Lofotih istotako živahna kot pri nas. Po ulicah so kričali otročaji in brodili po blatu. Nato so se spravili v čolne, veslali do našega parnika, ga ogledavali od vseh strani, plezali po stopnicah in ponujali sveže šopke gospem in gospodom. Večji dečki so se izkušali, kdo bolje in hitreje vesla; deklice pa so zapele otožno narodno pesem. Mornarji so tačas nakladali pre-

mog in pitno vodo, tako da je ljudi in čolnov vedno mrgolelo krog Blücherja.

Popoldne smo Laponcem vrnili obisk; šli smo k njim v vas, v dolino Tromsdal na norveški celini. Na čolnih smo se prepeljali čez preliv. Izstopili smo v pravem blatu. Dež je lil neprenehoma. Čital sem v Baedekerju: „Od obrežja do laponskih šatorov je tri četrt ure hoda. Tla so ponekod močvirnata; zato moraš obuti prav trdne čevlje.“ Kolika je človeška radovednost! Zaradi nečednih Laponcev smo brodili po blatu skoraj uro daleč. Vozniki so nam sicer ponujali kočije, enovprežne in dvovprežne; s cenami so pa silno pretiravali; za kratko pot so terjali 12 do 15 kron (= 16—20 K). Ponujali so nam tudi osedlane konje, menda po 8 kron (= 10 K 80 h). Zato smo jo rajši mahnili peš po redkem brezovem gozdu.

V Tromsøe smo dospeli do 69° 38' severne širine. Isto širino imata severna Sibirija in Grenlandija; Islandijo smo pustili že daleč za seboj. Medtem pa, ko sta istoležna Sibirija in Grenlandija odeti v večni sneg in led, uspevajo v tromsøški okolici še raznoliste rastline. Žito ne obrodi več, pač pa se pase živina po zelenih travnikih in pašnikih. Sadnega drevja ni več. Izmed gozdnega drevja rasto samo še breze in jerebike v precejšnji množini; vendar pa so že nizke, tri do pet metrov visoke. V sosednjih celinskih fjordih, zlasti v Lyngen- in Altenfjordu, ki sta še bolj zavarovana pred mrzlimi vetrovi, prav do 70° severne širine menda še prav dobro uspevajo ječmen, krompir in lan, v gozdih pa rasto številni bori. Tod se narava še enkrat ožunači in zbore svoje zadnje moči, dokler v sosednjih pokrajinah ne omaga docela.

Vzrok bujnega rastlinstva je seveda predvsem Zalivski tok, ki še prav posebno vpliva na Lofote, in pa — polarno solnce. Le pomislimo! V Tromsøe poleti solnce 68 dni ali 1632 ur ne zaide. Četudi stoji precej nizko na obzoru, da njegovi žarki nimajo toliko toplote kot pri nas; četudi ga prav pogostokrat zakrivajo megle in oblaki, svetlo je pa vendar neprenehoma. Čim dalje pa solnce sveti in ogreva zemljo, tem bolje raste drevje in žito.

Cela procesija nas je bila; bogati gospodje in elegantne gospe, nežne gospice in poskočna mladina, resni učenjaki in špekulantni trgovci, fotografi po poklicu in za zabavo, vse je drlo v Tromsødal, gledat Cigane, t. j. Laponce, in njih mršave jelene. Doma bi se nam smejali, tod pa so nas spremljali celo upa polni srednješolci.

Iz gozda smo stopili na plan in razkrila se je pred nami laponska naselbina. V razsežni dolini so si postavili šatore iz platna ali pa iz prsti. Poleti zabijejo v tla brezove kole ter vrhu njih razgrnejo rjuhe in jelenje kože. Večinoma pa si napravijo stalnejša bivališča. Nalože debelega kamenja v obliki apnenice ter ga pokrijejo s prstjo, da raste po koči trava. Znotranje stene in tla pregrnejo s kožami. Vrata so prav tesna in nizka. Vrhu kože je okrogla odprtina, dimnik in okno obenem. Pod to luknjo noč in dan gori ogenj; nad njim visi kotel. V takih kočah leže po tleh Laponci, kakor tudi njih psi.

Od česa neki žive ti reveži? Deloma od ribištva, deloma od — jelenov. Pravljica pripoveduje: Ko je Bog ustvaril svet in je zagledal puščobno in skalnato Skandinavijo, je vzel zadnje ostanke rodovitne prsti ter jih prav na lahko raztresel po dolinah in soteskah. Čim dalje pa je šel Gospod proti severu, tem bolj mu je zmanjkovalo prsti, dokler mu je ni zmanjkalo popolnoma. Tedaj pa je Stvarnik razprostrl svoje roke, je blagoslovil celino in morje ter

je ustvaril brez števila rib in pa čudovito žival, ki ni bila ne krava, ne jelen, ampak oboje skupaj, žival, ki naj siromašne prebivalce redi z mlekom, maslom in sirom, z mesom in kožo, vrhutega naj jih pa še oblači s svojim kožuhom, in ta žival je — severni jelen.

Kaj bi počeli Laponci brez jelenov, ko niti ne sejejo, niti ne žanjejo? Saj vso hrano dobivajo edinole od te živali, obleko si delajo iz jelenjih kož, iz rogovja in kosti pa orodje. Iz ostankov kožuho-vine in rogovine delajo lične igrače in drobnjav, ki jo vsiljujejo turistom. Jelen jim nadomešča tudi konja, ker jim nosi tovore in vozi sani. Glede hrane je zelo skromen; zadovoljen je s travo in bornimi, nizkimi zelišči. Pozimi je samo mah in lišaje, ki si jih izkoplje izpod snega. Edina streha jim je pa milo nebo.

V prostorni ograji se gnete 200 do 300 jelenov. Zanimali so me, ker dotlej še nisem videl take živali. Rjavkaste barve so, mršavi in ogoljeni. Rogovje imajo zelo razvito, z mehkim mahom poraslo. Semtertja se sprimeta po dva in dva; rogovi pokajo, ko da bi kdo klestil suhe veje z drevja. Krotki so; približajo se k ograji, če jim ponujaš kruha ali sladkorja.

Komaj smo došli v njih naselbino, že so nas Laponci obsuli od vseh strani. „Herr“ in „mister“ nas kličejo ter zahtevajo za malenkosti nesramne cene. Skoraj vsakdo si kupi kaj malega za spomin, nekateri pa vlečejo s seboj celo velikanska rogovja. Imajo pa Laponci še drugega posla. Prav pridno se fotografirajo, bodisi v skupinah, bodisi posamezniki, z rogovjem v roki ali pa z jelenom in psom ob strani. Vse to delajo samo za denar. Kakor hitro je fotograf zaprl skrinjico ali pa, še preden jo je odprl, že mole roko in vpijejo: „Money (izg. mone), money!“ (Denar, denar!) Manj kot krone ne sprejmejo. Kakor v orientu „bakšiš“, je v Tromsødalu bojni klic „money“. Pokukal sem v koč, že mi je molela roka naproti in hripava starka je kričala: „Money!“ Gladil sem jelena in otipaval njegovo rogovje, takoj je priso-pihal gospodar, iztegoval roko ter klical: „Money!“ Otroci tekajo od turista do turista in vpijejo: „Money!“ Še dojenček, ki ga je mati položila v neške, se dere: „Money!“ Zdelo se mi je, da celo psi čuvaji z ostro pristrženimi ušesi ne lajejo več: hov, hov, ampak: mone, mone.

V Tromsødalu prebiva več družin z 2000 do 3000 jeleni, ki se pasejo po sosednjih hribih. Tromsøški Laponci so nomadi, ki nimajo stalnega bivališča, marveč prehajajo s kraja v kraj. Pozimi prebivajo v švedskih gozdih ob ruski meji, poleti pa se preselijo semkaj, da kupčujejo s tujci. Na Švedskem in Norveškem prebiva še mnogo drugih Laponcev; norveške cenijo na 18.000, švedske in ruske pa na

12.000. Samo 1700 je nomadov, vsi drugi so stalno naseljeni. Laponci so, kakor pravijo, prvotni narod v Skandinaviji, Germani pa so jih potisnili na skrajni sever. Omike nimajo menda nikakršne, pač pa mnogo slabih lastnosti: pijanci so, lakomni so, kradejo in goljufajo.

Izprehajal sem se po šatorišču in občudoval svoje znanke, Malvano in Llagostera sta fotografirala vse, kar sta videla: okolico, koče, jelene, skupine in posameznike. Serra je hodil z beležnico in svinčnikom. Pravil mi je, da je „folklorist“, da nabira narodno blago, da proučuje šege in navade raznih narodov; vsako malenkost je opazil pri Laponcih in jo zapisal.



HAMMERFEST

Dejal mi je, da priredi v Barceloni v „narodnopisnem klubu“ več predavanj o Norvežanih in Laponcih, Llagostera mu pa oskrbi slike. Lindner je dražil otroke in odrasle; izvlekel je krono in klical: „Money, money!“ da so tekali za njim, on se jim je pa posmehoval. V urnem teku pridirja nekdo na konju; ko pogledam bliže, opazim, da je Manning; ves se je pomladil, ko je po norveških gozdih jezdaril, kakor doma po avstralskih. Naznanjal je, da se bliža parnikova godba. Res so prišli muzikanti in zagodli par komadov; ker pa dež le ni ponehal, so klavrni odšli.

Mokri do kože, z obulvijo, ki se je cedila samega blata, smo se vračali na parnik. Pri večerji smo obnavljali spomine na Tromsoe in tromsdske nomade. Ob osmih zvečer so dvignili mačka in odpluli smo dalje — proti Hammerfestu.

XXIII.

Hammerfest, najsevernejše mesto na svetu.

Ko sem v jutro 16. julija stopil na krov, sem se čudil otožni naravi, ki me je obdajala. Vozili smo se po širokem prelivu med večjima otokoma. Sosednji bregovi so bili strmoviti in skalnati, rastlinstva

nisem opazil skoraj nikakršnega. Gore so bile daleč nizdolu pokrite še s snegom. Nikjer nisem ugledal človeškega bivališča, niti borne ribiške koče. Vse je bilo tiho krog parnika. Da je bila slika še otožnejša, se je tudi nebo zastrlo z oblaki, pohleven dež je rosil na zemljo.

„Le obupavati nikar!“ me je tolažil vedno veseli Malvano, ki je ravnokar prilezel iz brloga. „V eni uri smo v Hammerfestu.“ In res kmalu se je prikazalo mesto iznad morske gladine. Posebni občutki navdajajo turista, ko zavozi ladja v пристanišče. Še kot mladi šolarji smo se učili, da leži to mesto na skrajnjem koncu Evrope, da je Hammerfest, ki ima 70° 40' severne širine, sploh najsevernejše mesto na svetu. In glej, česar ne bi bil v mladosti nikdar pričakoval, se je zgodilo: Na to mesto zrem z lastnimi očmi, samo par sto metrov sem oddaljen od njega, še nekaj minut, in izprehajal se bom po njegovih ulicah. Blücherjev top zagrmí v pozdrav, verige zarožljajo, sidro pritrdijo na morskem dnu. Stopimo v čolne ter se prepeljemo na suho. Na bregu nas je že čakala mladina. Posmehovala se je nežnim gospicam in občutljivim gospodom, ki so izvlekli iz žepa robce in jih krčevito tiščali pred nos. V Hammerfestu namreč še huje smrdi kot v Tromsoe, ker tukajšnji prebivalci živijo samo od polenovke in ribjega olja, ki ga izdelujejo v okolici.

Tik norveške celine leži nerodovitni otok Kvalø (= Kitov otok). Na zahodni strani tega otoka je naraven zaliv, ki ga obkrožajo nizki skaloviti griči. V tem zalivu so si ribiči v starih časih zgradili naselbino, sedanje mesto Hammerfest. Pristanišče je prostorno in varno pred vetrovi; vsled Zalivskega toka ne zamrzne niti v najhujši zimi. Večjih parnikov je malo, pač pa mnogo jadrnic. Največ jih pride z Ruskega, iz Arhangelska; s seboj pripeljejo žita, platna in železnine, nalože pa rib in ribjega olja. Po ulicah se izprehajajo vse polno bradatih, dolgolasiških ruskih mornarjev in na mnogih prodajalnah beremo, da se tamkaj govori po rusko.

V пристanišču smo videli tudi mnogo majhnih parnikov, o katerih so nam pravili, da na teh ladjah love kite in mrože. Predrzní pa so kitolovci! Nam se je vsaj zdelo, da so ti ribiči preveč lahkomišljeni, da si upajo v takih starih, obrabljenih čolnih, v pravih orehovitih lupinah, na široko morje. Če nastane vihar, če jih zajame polarni led, ali pa če jih zaloti močna zver, — ti čolni namreč niso daljši nego odrasel kit, — prekucne in razbije jim ladjo kot igračo. Nekdo izmed potnikov je naše nazore razlagal staremu ribiču; ta pa se mu je smejal, češ: Ne sodi o stvareh, ki jih ne razumeš!

Hammerfest je majhno mesto, v katerem prebiva samo 2300 ljudi. Kakor so vsi Norvežani sicer pri-

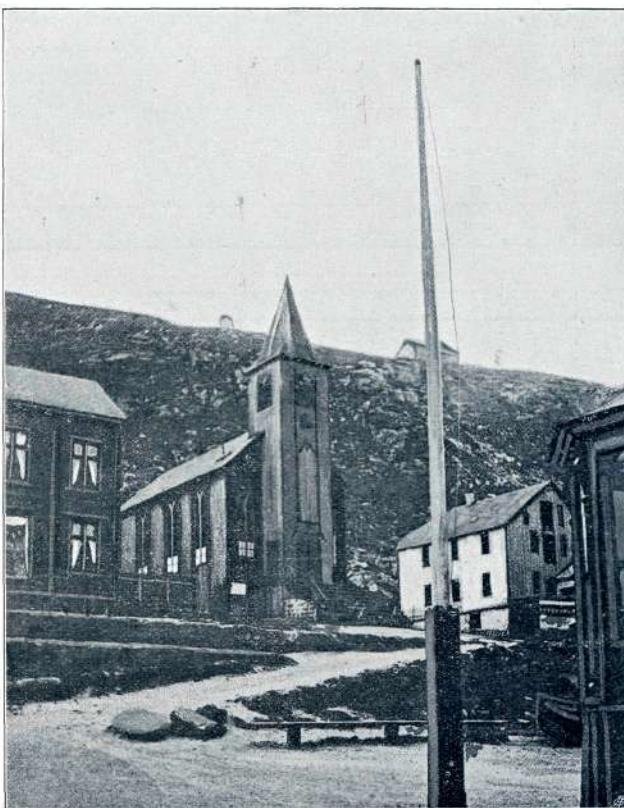
jazni, toda resni in mirni ljudje, so se mi še prav posebno resni zdeli tukajšnji meščani. Ne govore preveč, korakajo počasi, nekam otožni so; na obrazu in na kretnjah pa se jim vidi, da so pošteni, odločni ter neustrašeni. Samo otroci so živahni kakor pri nas; pode se po ulicah in se igrajo, poleg tega pa kriče kot žerjavi. Poslopja so vsa lesena, sivo pobarvana. Leta 1890. je mesto pogorelo do tal; zato so hiše skoraj nove in prav lične. Ker je Hammerfest glavni kraj najsevernejše norveške pokrajine Finmarken, ker semkaj prihaja in odtod odhaja v Ledeno morje nebroj ribičev, ker ima mesto zelo razvito trgovino, zlasti z Rusijo, in pa ker ta kraj obišče brez števila turistov, je promet po ulicah zelo živahen. Da smo našli na cesti mnogo blata, nas ni iznenadilo, saj ob deževnem vremenu tudi v najelegantnejših mestih nastanejo luže. Hammerfest je na glasu, da tod redkokrat sije solnce; če ni dežja in oblakov, pa gosta megla pokriva morje in mestno okolico.

Izstopili smo ravno pred katoliško cerkvijo, ki stoji nad cesto pod hribom. Zanimala me je, zato sem takoj stopil vanjo. Na vratih sem čital napis: „Ecclesia catholica sancti Michaelis Archangeli, orbis terrarum septentrionalissima.“ (Katoliška cerkev svetega nadangela Mihaela, najsevernejša na zemlji.) Razveselil sem se tega svetišča; saj mi je pričalo, da se tudi na skrajnem severu vrši ista služba božja kot pri nas, pričalo pa tudi, kako dobrotljiva so verna srca, ki še v tako revnih, odločnih krajih vzdržujejo misijonsko postajo. Znotraj je bila cerkva prav lepo okrašena, tembolj, ker se je pred tednom dni v Hammerfestu mudil škof iz Kristijanije.

Obiskal sem tudi župnika Recktenwalda. Kakor večina katoliških duhovnikov na Norveškem, je tudi on rodom Nемец, doma z Bavarskega. V Hammerfestu deluje že nad osem let. Izprva mu je bilo zelo dolgčas. Kaj bi mu ne bilo! Otožna okolica, pogostno deževje, hudi zimski mraz, neznosne polarne noči, — od 18. novembra do 23. januarja solnce v tem kraju sploh ne vziđe, — pomanjkanje vsake družbe, to preseda vsakomur, pa bodi še tak samotar. Njegova župnija je kaj razsežna; zavzema celo pokrajino Finmarken in pa veliki ruski otok Kola. Njegov najbližji, pa tudi edini sosed je župnik v Tromsoe; da ga obišče, zamudi par dni. Ovčic ima nekaj nad 100, ki so pa raztresene daleč naokrog. Če mu zbolí kak župljan v Belem morju, mora z ribiškim brodom cele dneve jadrati mimo Severnega rtiča proti ruskemu ozemlju; da ga zaloti vihar, je v nevarnosti njegovo življenje. Pač je treba misijonske gorečnosti in junaškega poguma možu, ki opravlja tako službo! Sčasoma se je Hammerfesta privadil. Dobil je iz Nemčije „sive sestre“, ki so ustanovile malo bolnišnico in šolo. Imajo krog 40 večinoma protestantskih učencev.

Najljubša zabava so mu knjige in časopisi. Nabavil si je veliko knjižnico. Kaj bi pozimi počel brez knjig in električne razsvetljave! V polarni noči, ko imajo šolarji počitnice, prižge električne žarnice, se zavije v gorko kožuhovino ter čita in piše neprenehoma. Pripovedoval mi je nekaj mičnih dogodov iz svojega pastirovanja. Ko bi gospod kdaj izdal „zapiske najsevernejšega misijonarja“, bi bila taka knjiga zelo zanimiva.

Znamenitih poslopij ne najdemo v Hammerfestu. Protestantska cerkev je velika in čedno zgrajena. Mestna zbornica je preprosta. Druge stavbe so trgovine,



KATOLIŠKA CERKEV V HAMMERFESTU

skladišča ali pa ribiške kočice. Za potnike najimenojše je poštni in brzojavni urad, ki ima vedno posla čez glavo. Mislim, da ga ni turista, ki bi prišel v Hammerfest, pa ne bi odposlal vsaj desetero pisem. Na tisoče razglednic je odtod romalo na jug; norveška pošta je ta dan vsled poštnih znamk obogatela za več stotakov. Pred pošto je mrgolelo kot ob ljudskem preseljevanju. Kar trlo se nas je v pisarni in uradniki bi bili morali imeti po deset rok, da bi bili takoj postregli vsem. Hammerfest je namreč zadnja poštna in brzojavna postaja za turiste, ki gredo na Špicberge. Tod izvemo zadnje novice in oddamo zadnje pozdrave. Odslej homo cel teden

ločeni od sveta; da se vse razsuje, bomo izvedeli to novico šele čez osem dni.

Mestna okolica je silno pusta in dolgočasna. V Tromsøe je bilo primeroma še mnogo rastlinstva; tod pa ni ne gozdov, ne polja, ne travnikov; tod ne raste ne drevje, ne žito, ne trava. V kakem zatišju zagledamo še prav nizek grm; „travniki“ so tolikšni, da bi vsakega pokril z nedeljsko izdajo pokrajinskega dnevnika; med golimi skalami zazremo semtertja še nekaj mahovja in arktičnih cvetk. Naš kras je v primeri s takimi kraji pravcati raj. Od septembra do junija je vsa narava pokrita s snegom; samo julija in avgusta je nekoliko topleje.

Izprehajali smo se po mestu in po okolici. Dobro četrto ure zunaj mesta, na majhnem rtiču Fuglenaes

teljstvom kralja Oskarja I. in carjev Aleksandra I. in Nikolaja I. od leta 1816. do leta 1852. v neprestanem delu izmerili zemljemerci treh narodov. Širina $70^{\circ}40'11.3''$.) Napis nam pripoveduje o najdaljši in najznamenitejši meritvi zemeljskega meridiana; celih 36 let so ruski, švedski in norveški inženirji računili poldnevnik, ki gre od Fuglenaesa pri Hammerfestu do Donave; ta razdalja je merila 2820 km.

Konec Fuglenaesa stoji svetilnik, ki poleti ne deluje, ker ni nikakršne teme; zato ga pa pozimi vprežejo tembolj. Odtod se kaj lepo vidi na mesto in na pristanišče, v katerem so se usidrali trije veliki turistovski parniki: norveški „Kong Harald“, angleški „Amazon“ in hamburški „Blücher“.

XXIV.

Od Hammerfesta do Severnega rtiča. Fuglebjerg.

Po kosilu smo se pripravili na odhod. Visoko vrh jambore je vihrala zastava parobrodne družbe; od obeh jambor do krova pa so na vrveh plapolale pisane zastavice raznih držav. Blücher se je odel v praznično oblačilo, kakor takrat, ko smo zapuščali Hamburg. Potniki smo se polnoštevilno zbrali na krovu. Praznična tihota je kraljevala na ladji; semtertja so si prijatelji šepetali kaj na uho, da ne motijo slovesnega trenutka, ko za teden dni zapuščamo človeško družbo ter se kot novodobni Robinzoni odpravljamo na samotne otoke tja gor, kjer vlada večni sneg in led, kjer ne biva živa duša, kjer gospodari samo še beli medved. Ko so dvignili mačka, ko so zaropotali parni stroji in se je ladja pričela premikati, tedaj nismo zrli naprej proti severu, temveč nazaj na mestece Hammerfest. Menim, da se je drugim godilo kot meni: nekaka otožnost se me je lotila, ko sem se zadnjikrat oziral na „najsevernejše mesto“. „Kako neizrecno majhen je ta kupček človeških stanovanj v neizmerni puščavi morja in skalnih pečin; zdi se nam kakor lastovičje gnezdo med visokimi stebri mogočne stolnice. Kar ginljivo je, opazovati življenje tako skromnih, toda pogumnih ljudi, ki so se oprijeli tega od vsega sveta ločenega kraja.“¹

Top zagrmí, godba zasvira koračnico, z obrežja, z morja in s krova se začuje glasni „Hura!“ Na obrežju stoji mnogo ljudi, ki nam z robci mahajo v pozdrav, v čolnih krog Blücherja se je zbrala mladina ter vpije na vse grlo, s krova pa vsem krepko odgovarjamo, dokler nam rtič Fuglenaes ne zakrije mesta, čolnov in pozdravljačev. Spremljajo nas samo

¹ Brosi, Eine Fahrt nach Norwegen und Spitzbergen, str. 95.



MERIDIANSKI STEBER PRI HAMMERFESTU

(= Ptičji nos), smo si ogledali glasoviti „meridianski steber“, t. j. okrogel steber iz granita, ki nosi bronasto zemeljsko kroglo. Na granit so vdolbli dva napisa, latinskega in norveškega, ki nam pripovedujeta, kaj da pomeni ta spomenik. Latinski napis se glasi tako-le: *Terminus septentrionalis arcus meridiani 23° 20', quem inde ab Oceano Arctico ad fluvium Danubium usque per Norvegiam, Sueciam et Rossiam jussu et auspiciis Regis Augustissimi Oscari I. et Imperatorum Augustissimorum Alexandri I. atque Nicolai I. annis 1816 ad 1852 continuo labore emensi sunt trium gentium geometrae. Latitudo 70° 40' 11.3".* (Severno krajišče poldnevnik 23° 20', ki so ga od Ledenega morja do Donave po Norvegiji, Švediji in Rusiji na povelje in pod pokrovi-

še — galebi; sive ptice se pode za ostanki kosila, ki jih kuharji mečejo v morje, trgajo se zanje, poleg tega pa kriče nekako tako, kakor kriči dete v zibeli.

Okolica postaja še turobnejša. Vozimo se med otoki, ki nimajo nikakršnega rastlinstva več; same gole, strme skale štrle proti nebu. „Više od Hammerfesta je suha zemlja postranska stvar; kdor stanuje še tod, stanuje samo radi morja; ribištvo je njegovo edino opravilo. Okolica je puščobna, včasih neizrečeno puščobna.¹ Čudno, da v taki samoti še bivajo ljudje. Na nekem otoku smo zagledali malo cerkev in dve hišici. Druge koče so menda zgrajene iz prsti; zato jih z ladje ne zapazimo.

Iz otožnega razmišljanja nas vzdrami — huda ploha. Deževalo je v presledkih že ves dan, sedaj pa se je nebo čezinčez prepreglo s temnosivimi oblaki. Zatvornice so se odprle na stežaj in lilo je kakor iz škafa. Umeknili smo se v notranje prostore. V kadilnici sem listal po knjigah in starih časopisih, obenem pa od časa do časa pogledoval skozi okna; videl nisem drugega kot skale in morske valove.

Po šesti uri se parnik nenadoma ustavi. Vkljub hudemu nalivu planemo na prosto, gledat in izpraševat, kaj da se je zgodilo. „Ptičja gora!“ nas mire mornarji ter kažejo na skalovje pred nami. Saj res, čital sem, da prebiva na otoku Hjelmso na pečinah, ki se imenujejo Fuglebjerg, na milijone povodnih ptic. Največ je raznovrstnih galebov, mnogo je tudi morskih lastovic (severnih srakošev), polarnih rac (gag) in drugih plovcev. Nedaleč od sebe zagledamo temne skale, na njih pa bele lise, ki migljajo semtertja. Daljnogledi romajo iz rok v roke; kdor ga odloži, vzklika: „Čudovito!“ Na skalah sedi golob pri golobu. Temne črte so police, na katerih čepe, črne lise pa dupline in razpoke, koder imajo svoja gnezda. Ne na tisoče, na milijone jih cenijo. Na teh divjih čereh se rode, tod uživajo sladkost zakonske in starševske ljubezni, tod vale in vzgajajo svoje mladiče, tod legajo k zadnjemu počitku. Burja, ki razgraja krog pečevja, in razburkano valovje, ki buta ob podnožje njih gradu, jim prirejata najslajše koncerte, morje jih preživlja z ribami. Toliše množice ptic primerjamo z roji čebel in mušic; toda take primere so preslabotne. Kolikor pade snežink ob zimskem zametu, kolikor ledenih zrn ob poletni toči, toliko ptic pokriva skalovje Ptičje gore. Kadar lete, zatemne solnce; kadar kriče, prevpijejo bobnenje valov; kadar vale, pobelijo vse pečine.

Ko se nas je že velika množica zbrala na krovu, zabrlizga parna piščal. Od pečin se odtrga svetel oblak in odleti v daljavo, nekako tako, kakor pomete veter cestni prah in ga v podobi sivega oblaka

dvigne nakvišku. Ustrele s topom, da krepko odmeva od čeri; odtrga se nov oblak. Top zagrmí iznova, zopet odleti nekaj ptičev. V skale izpuščajo raketo za raketo, novi in zopet novi roji se dvigajo in razprše. In vendar se nam je zdelo, da je Fuglebjerg še ravnotako gosto posut s krilatci kakor s početka. Kaj bi ne, ko se vedno nove trume vsipljejo iz špranj in iz votlin! Starci in modrijani kar obsede; dolgotletna izkušnja jih je izučila. Dan za dnevom plovejo tod mimo parniki; mornarji se kaj radi zabavajo s tem, da strašijo mirne prebivalce Fuglebjerga, sicer jim pa ne store nič žalega. Če bo promet tako napredoval ko dosedaj, se v nekaj letih tudi fuglebjergski meščani ne bodo več zmenili za turiste in njihove strele. Nevarnejši so jim ribiči, ki so se v bližini naselili. Z lestvami oblezejo skale in pregledajo gnezda. Pobero jim jajca, ki so užitna, nalove pa tudi ptičev, da prodajo njih perje; velikomestne gospe in gospodične razkazujejo to perje na svojih klobukih in slamnikih.

Takih „ptičjih gora“ je v Ledenem morju še mnogo; najimenitnejši je pa vendarle Fuglebjerg, zato drugih nismo posetili.

Pri večerji so se širile čudne govorice. Ob viharju, ki večkrat razsaja krog Severnega rtiča, se ni mogoče izkrcati. Če dežuje, nihče ne stopi na suho; kdo bo pač ob nevihti ali ob nallvu lazil na hrib, odkoder itak nima razgleda? In lilo je še vedno. Ker ni bilo upanja, da bi mogli na rtič, je šlo nekaj turistov h kapitanu in ga prosili, da jadramo zaenkrat naravnost do Špicbergov, Severni rtič pa obiščemo na povratku. Toda kapitan se je uprl, češ da mora nazajgrede voziti po drugi, krajši poti, sicer se preveč zamudimo. Pogajanja so se razbila. Potolažil pa je odposlance: „Kakšno je vreme na rtiču, ne vemo, dokler ne pridemo do njega. Včasih je tamkaj popolnoma jasno, medtem ko nekaj ur niže grmi in se bliska.“

Po večerji stopimo na krov; dež je ponehaval; novi upi so nas navdali. Parnik je plul že proti vzhodu, proti gornjemu koncu otoka Magerö, naj-severnejšega otoka evropskega, čigar najznamenitejši rob se zove v norveškem jeziku Nordkap (izg. Norkap), poslovenjeno Severni rtič. Besede Nordkap se izogibljemo, ker se nam zdi nemška, vendar pa brez potrebe; saj večina znanstvenikov zahteva, da krajevna imena pišemo tako, kakor jih pišejo domačini. Zato so besedo Nordkap Angleži, Francozi in Italijani sprejeli skoraj neizpremenjeno; zakaj ne bi tega storili tudi mi?

„Nordkap je skrajni rob Evrope,“ tako so se učili dijaki že stoletja in stoletja in tako smo se učili tudi mi. Vendar pa to ni res. Skrajni nos otoka Magerö, nizek, podolgovat grič, se imenuje Kniv-

¹ Brosi, str. 96.

skjaerodde ter ima $71^{\circ} 11'$ severne širine. Vzhodno od tega rtiča je širok zaliv, ki ga loči od Nordkapa; le-ta je višji, nevljudnejši, ter ima $71^{\circ} 10' 24''$ severne širine, je torej 1 km južnejši od svojega brata. Ker je mnogo impozantnejši od tega, je preslepil starodavne zemljepisce, da so njega proglasili za „Severni rtič“, ter je tako spravil Ezava ob prvenstvo. Ko so sovobodni Izaki-geografi spoznali zmoto svojih prednikov, so zmoto sicer radevolje priznali, vendar pa Nordkapu njegovega imena niso mogli več vzeti.

Dež je prenehal popolnoma, ko smo zagledali pred seboj črno, visoko, hudo razjedeno in razpokano skalovje. „Nordkap, Nordkap!“ ta klic je odmeval po parniku in je privabil na krov še one, ki so se slučajno mudili v kabinah. Pozabili smo na vse skrbi; ki so nas mučile še nedavno; nepremično smo zrl v pusto pečevje, dasi smo pečin ta dan videli že več ko dovolj. Ko smo se vozili tik mimo rtiča, smo brali visoko gori na skalah razna imena, kakor Thalia, Ophir, S. M. S. Hohenzollern itd. To so imena parnikov, ki so obiskali Nordkap; mornarji



SEVERNI RTIČ

so splezali tja gor ter ovekovečili svojo ladjo. Pred seboj zagledamo norveški parnik „Kong Harald“, ki je ravnokar izkrcaval potnike. Nekako ob devetih popoldne se usidramo tudi mi.

(Dalje.)



Chantecler.

Zložil dr. Leopold Lénard.

Priklical iz temnih globin
si solnce na višave! — —
Od vsepovsod zemlje ti sin
zaoril je pozdrave...

Pripeljal žareči si dan
na zemljo odpočito,
predramil si pestro ravan
v skrivnostni sen zavito.

A vendar v življenja ti čar
prilit je tudi pelin...
zavida za slayni tvoj dar
te sosed tvoj petelin.

Ko stopiš na črno zemljó
s ponosno svojo nogo
in v mračno pogledaš nebo,
pobrskaš prah z ostrogo,

ter silni povzdigneš glas svoj
v sanjavi, tihi noči,
prikaže se solnce takoj
in beli dan napoči!

Umetnik si velik zares,
ki stvariš taka čuda!
Zamaknjen v te tihi je les
in zemlje črna gruda...

Pohlevnih kokoši slavi
navdušena te četa
in lepa fazanka strasti
do tebe je razvneti.

Krdelo pohlevnih le ptic,
katerim grebeš jame,
edino v preslavni poklic
preroški tvoj verjame.¹

¹ Chantecler je naslov drami francoskega pesnika Rostanda, ki je tvorila lansko sezono svetovno senzacijo. Glavni junak „Chantecler“ (petelin) si domišlja, da ima skrivno moč, da s svojim petjem zjutraj prikličie solnce.

Kokoši mu to verjamejo in na to se opira njegovo neomejeno gospostvo v kurniku. Cela drama se vrši med kokošmi na dvorišču in med divjimi ptiči v gozdu.



V deželi polnočnega solnca.

Potopisni spomini. — Napisal dr. Ivan Knific.

(Dalje.)

XXV.

Na Severnem rtiču.

Skoraj navpično se dviga iznad morja visoka, temna, divja pečina Nordkap. Nihče se ne bi mogel ob skalovju izkrcati, nihče zlesti na „skrajnji rob Evrope“, ko ne bi narava sama turistom priskočila na pomoč. Na vzhodni strani rtiča je majhen zaliv, kjer se usidrajo izletniške ladje, da so vsaj deloma varne pred negostoljubnim morjem, ki je tod vedno več ali manj razburkano. V dnu zaliva je drča, ki je sicer zelo strma, pa vendar pristopna; po njej plezajo radovedneži na 307 m visoki Nordkap.

Ko smo se usidrali, smo nestrpljivo čakali, da nas prepeljejo na obrežje. Izkrcavanje pa ni bilo kaj prijetno. Valovi so se zaganjali v parnik in dvigali ter spuščali prevozne čolne, da smo s stopnic preskakovali v brode. Nežni spol se je tresel in kričal od strahu, preden je prešel z ladje v čoln. Ko smo zasedli svoja mesta, se je pričel šele pravi vrišč. Valovi so nas dvigali, vrteli in zibali, da so boječe dušice vsak čas pričakovale, da se potopimo.

Ko se bližamo pečinam, ugledamo pod njimi nekaj belega; živa bitja so to, saj se po štirih premikajo semtertja. Da bi povečal strah in grozo boječih dam, prične vseh muh polni Lindner vpiti: „Beli medvedi, beli medvedi!“ Ženske zakriče od strahu, pa tudi nas je zanimalo, kake živali se izprehajajo pod Nordkapom. Kmalu spoznamo tri krotke ovčice, ki so nam bleketale v pozdrav. Skale so sicer popolnoma gole, po široki drči pa žubori potoček in napaja rodovitno prst, ki se je tamkaj nabrala, da rasto po njej mah in polarne cvetke, ki jih obirajo živalce, nenavadna prikazen v taki puščavi. V steni pod Nordkapom si je pastir zgradil borno kočico in stajo, sebi, svoji družini ter živalim v stanovanje in zavetje. Dva mesca prebiva v tej samoti, oskrbuje pot, ki vodi nakvišku, in streže gostom v paviljonu vrh rtiča.

Brodevi ne smejo prav do obrežja; valovi namreč z močjo butajo ob skalovje. Mornarji morajo prej napraviti lesen most, ob katerem pristanejo čolni. To delo nam je oskrbel že „Kong Harald“, čigar gostje so se v dolgi procesiji vzpenjali po hrbtu Severnega rtiča. Polahkoma smo se izkrcali tudi mi.

Kraj brvi so stali trije otročiči, lastnina pastirjeva, ki so nam ponujali svežih in suhih šopkov, razglednic, školjk in podobnega drobiža.

Pričeli smo stopati po umetni stezi, ki vodi navzgor. Nordkap je hrib, ki se dviga nad morjem malone tako visoko, kakor Šmarna gora nad svojo okolico. Od vznožja do vrh griča korakamo pičlo uro, odtod pa hodimo po mali ravninici še dvajset minut, da dospemo do skrajnjega roba, kjer so zgradili lesen paviljon. Steza se vije v serpentinah. Ker tod včasih razsaja vihar, so jo zavarovali s klini in vrvi iz žice. Četudi ni posebne nevarnosti, se vendar oprijemljemo žice, da stopamo tem samozavestneje. Zdi se nam, da smo v Alpah in da plezamo na gorskega velikana. Steza, sicer skrbno nasuta, je vsled deževja vendarle polzka. Marsikje zdrči kamen izpod noge; da ni žice, bi komu izpodrsnilo in prevalil bi se po hribu. Poleg steze cveto redke, lepo pisane rožice, izredno žive barve. Vsakdo si jih natrga ter si z njimi okraši obleko in klobuk. Kesneje smo jih skrbno stisnili v knjigo med liste, da smo jih ponesli domov kot spomin na Severni rtič.

Prva je priplezala do ravninice „divja mačka“ ter je ondi zavriskala kot mladenič na vasi. Krepko so ji odgovarjali, da je odmevalo od pečin krog zaliva. Vrh pobočja, na planjavi, sta nas zajeli huda burja in gosta megla. Nekaj klobukov je zletelo po strmini, ki so jih pa vlovili zanamci. Burja in megla vrh Nordkapa menda nista nič posebnega. Zato so tudi na ravninici poleg steze zabili v zemljo železne drogove in razpeli med njimi žične vrvi, da turisti ne izgreše prave poti. Planota sama je prav pusta, nerodovitna; pokriva jo golo kamenje. Steza je kaj slaba; po kotanjah se je nabrala deževnica, da se moramo luž izogibati v velikem loku.

Kraj severnega Nordkapovega roba so zgradili paviljon, veliko leseno osmerokotno kolibo. Ob dežju ali prehudem vetru se zatekajo vanjo turisti. Pa tudi ob najlepšem vremenu izletniki prav radi posečajo paviljon; v njem se namreč toči pristni francoski šampanjec. Najfinejše vrste sicer ni, stane pa steklenica 12 norveških kron (= 16 K). Prodajajo se v kolibi tudi razglednice in znamke; na pisma pritiskamo poseben pečat z naslovom „Nordkap“, da svojcem v domovini neovržno dokažemo, da smo res obiskali Severni rtič; pisma spuščamo

v nabiralnik ob steni; prvi parnik, ki odide proti Hammerfestu, jih vzame s seboj, da jih tamkaj odda na pošto. Koča je z debelimi vrvmi pritrjena ob tla, sicer bi jo bil že davno veter izpihal v morje. Nekaj korakov od paviljona so postavili o belisk iz granita v spomin, da je svoj čas švedsko-norveški kralj Oskar II. obiskal Severni rtič. Še par korakov dalje pa nam zija nasproti visok prepad; 300 m pod nami buta Ledeno morje ob temne Nordkapove pečine.

Gotovo si bil že v jutro ali na večer na visoki gori. Megle so drevile mimo tebe, da si videl komaj par korakov pred seboj. Včasih pa se je megla pretrgala in uzel si pred seboj planinsko kočjo ali pa visoko skalovje. Tako se je nam godilo na Severnem rtiču, le da je bil veter še močnejši. Zato nismo preveč iztikali po pečevju, marveč smo jo brez posebnih ovinkov zavili pod varno paviljonovo streho. Četudi je bila pivnica že dokaj polna, sva vendar še z zvestim Manningom dobila zavetje v skromnem kotičku. Par trenutkov kasneje nama prinese natakark steklenico, jo odpre, da zleti zamašek v strop, ter nama natoči penečega vinca. Ura je kazala enajst čez poldan in vendar nismo rabili nikake luči. Dasi je bilo nebo prepreženo z oblaki, dasi nas je zagrinjala megla, je bilo vendarle svetlo tako, da smo brez težave v paviljonu pisali pozdrave na drage svojce v domovini. Opolnoči je bilo svetlo, kakor pri nas na jesen ob deževnem vremenu opoldan.

V kolibo so se vsipali novi in novi turisti, da se je slednjič napolnila docela. Sredi kočje so določili mesto Blücherjevi godbi. Muzikanti so najprej udarili otožno norveško himno. Zatem so zasvirali nemško cesarsko; Prusi so se dvignili in zaorilo je iz sto grl: „Heil Dir im Siegeskranz!“ Amerikancem na čast so zagodili himno Združenih Držav, za ameriško pa našo avstrijsko. Posebna čuvstva navdajajo potnika, ko čuje cesarsko pesem na koncu Evrope, ob uri strahov, ko doma že vsi sladko spavajo; na treh straneh globoko pod nami šume razjarjeni valovi, na četrti strani, proti jugu, pa se razprostira neizrecno pusta ravan; veter piše krog paviljona, stene pokajo in nam se zdi, da zdajzdaj poletimo čez skalovje; tedaj zazveni „v črno noč“ znana melodija: „Bog ohrani, Bog obvari!“ Tega prizora ne pozabim nikoli.

Modrijan bi bil na Nordkapu s pridom opazoval, kako vplivata alkohol in godba na človeka. Izprva se je družba razgovarjala tiho in mirno. Ko je pokalo zdaj v tem, zdaj v onem kotu, ko so zamaški deževali izpod strehe, je postajala glasnejša in glasnejša, dokler ni slednjič že vpila. Godba je navdušila tudi resne in otožne duhove. Peto je vse, seveda fortissimo. Slednjič je bil vrišč in krik tolik, da drug drugega nismo umeli. Godbo je večina pod-

pirala tudi s tem, da je bila takt z nogami in palicami ob tla. Kričalo je vseprek, sklepala so se nerazrušljiva prijateljstva; da smo ostali v paviljonu še eno uro, bi se bili pobratili vsi. Vidni vzrok vsega hrušča je bil seveda — šampanjec, ki se nam je penil v polnih čašah.

Zahotelo se mi je svežega zraka. S težavo sem se preril skozi množico do vrat. Mrzel veter me objame. Hu, kako je piskalo krog kočje! Veter je deloma že pregnal meglo. V ugodnem trenutku sem uzrl globoko pod seboj nepregledno ravan Ledenege morja.

Potniki so se zabavali posvoje. Fotografji so pridno predstavljali svoje aparate. Saj kdo ne bi z Nordkapa prinesel par slik, kdo se ne bi opolnoči fotografiral na „koncu sveta“? Le svetloba jim ni kaj ugajala; in res so bile slike, ki so jih vjeli na rtiču, pretemne. Drugi so izkušali svojo moč na praznih steklenicah, ki jih je krčmar nagromadil ob paviljonu. V buteljko so potisnili svojo vizitko, grlo zamašili in vrgli steklenico preko skalovja. Ko bodo po sto in sto letih poznejši rodovi polovili buteljke, bodo občudovali podjetnost svojih prednikov. Navdušen Amerikanec je splezal na paviljonovo streho ter je na strelovod pritrdil zastavico, svetovnoznani ameriški „zvezdni prapor“, baš kakor tri mesci poprej Peary na severnem tečaju. Da so nekateri pobirali s tal okroglo kamenje, ki so ga spravljali v žep kot drag spomin, ni nič posebnega; saj so drugi skrbno shranili zamaške šampanjskih steklenic, da se pobahajo z njimi v domovini.

V kolibi so rajali vedno huje. Za hip so umolknili. Nekdo se je spravil na govorniški oder in je slavil nemško državo ter nemškega cesarja, ki je tudi že obiskal Severni rtič, nakar je zagrmelo po kočji: „Hoch soll er leben, dreimal hoch!“ Krika in vika ni bilo ne konca, ne kraja. Tedaj se oglasi trobenta, znamenje, da odrinemo z rtiča. Polnoč je že odbila, ko smo se vračali „in dulci jubilo“. Po ravninici je šlo brez vsake nezgode, po bregu se je pa onim, ki so si v kočji preveč natovorili, slabo godilo. Vsak hip je na polzki stezi komu izpodrsnilo. Dospeli so pa vsi brez posebne poškodbe do vznožja; saj so telesni deli, ki so pri tako nenavadnem sankanju brez smuči največ trpeli, slučajno najbolj prožni; le obleko so si vso umazali in raztrgali.

Z izletom smo bili prav zadovoljni. Četudi nismo videli polnočnega solnca, — nebo je bilo še vedno zagrnjeno z oblaki, — na rtiču smo bili pa vendarle. Koliko turistov je že prispelo do Nordkapa, pa se niso mogli izkrcati; včasih je bilo morje previharno, včasih je deževalo prehudo! Nemirno pa je morje krog Severnega rtiča skoraj vedno. Tudi našega iz-

leta se je udeležila komaj polovica potnikov; drugi so si skalovje rajši ogledovali odspodaj, z ladjinega krova, češ: Gora ni nora, ampak tisti je nor, kateri gre gor! Različni ljudje imajo seveda različne nazore.

Ura je kazala dve čez polnoč. Resnejši potniki so se že poskrili po kabinah; strastni igralci ter nenasični alkoholiki so nadaljevali svoje „delo“ po kadih, odkoder se je razlegal vrišč skoz napol odprta vrata; nekaj dolgočasnih filistrov nas je pa stalo na krovu; zanimalo nas je, kdaj in kako da zapustimo Nordkap. „Kong Harald“ je že odjadral na jug, proti Hammerfestu, in tudi Blücher se je odpravljal na odhod. Mimo nas prisopiha ruska trgovska ladja; za rtič se niti ne zmeni, temveč ponosno hiti proti vzhodu, proti Belemu morju. Ob dveh zabrlizga tudi Blücherjeva parna piščal; odplovemo proti severu, v kraje, ki so dostopni le par mescev v letu, sicer jih pa obdaja debela ledena skorja.

Starec Nordkap je bil še vedno pokrit z belo čepico, da nismo videli ne paviljona, ne obeliska. Zadremal je po stari navadi, da si odpočije od silnega hrušča, ki smo ga nadležni gostje povzročili sredi „noči“. Svetlo je bilo kakor podnevi, znamenje, da se za oblaki skriva sramežljivo polnočno sonce. Ko je rtič izginjal v daljavi, ko je na krovu pihala mrzla burja, ki me je vkljub zimski obleki opominjala, da se vozimo v polarnem ozemlju, sem tudi jaz izginil v ladjino osrčje.

XXVI.

V Severnem Ledenem morju.

Nepregledna morska ravan se je širila krog mene, ko sem v jutro (17. julija) stopil na krov. Kakor daleč seže oko, sama voda in voda. Nobene ladje, nobenega čolna ne uzrem v daljavi. Nekako tesno je potniku pri srcu, ko vidi, kako neznatna stvar je človek, kakor kaplja v jezeru, kakor prašek na cesti. Saj se nam še tak velikan, kakor je Blücher, sredi širnega morja ne zdi večji kot orehova lupina. In vendar se ravno sredi morskih valov najbolje zavedamo, kako velikanska je moč človeškega duha. Poglejmo le v oni prostor, kjer ropotajo parni stroji. Strojnik pritisne samo s prstom, parnik vozi hitreje, počasneje, ali pa se celo ustavi; samo za ročico prime krmar, da kolo malo zavrti, orjak se zaobrne na desno ali na levo. 9500 konjskih sil uboga človeka na migljaj. Če divji morski valovi še tako razsajajo, mornar se jih ne boji. Človeški duh je premagal celino in morje. Zato pa tako samozavestno stopamo po krovu in vsrkavamo sveži, čisti morski zrak. Godilo se nam je kakor škrjančku,

ki se poletno jutro dviga v zrak više in više; od veselja poje in cvrči, ko pušča zemljo za seboj.

Veselilo nas je, da je bilo morje prav mirno. V tem oziru smo imeli mnogo sreče. Vse tri tedne nismo izkusili viharnega morja in to je veliko vredno. Saj je ni hujše stvari, kot je vihar na morju. Pa še druge nesreče smo bili obvarovani: megla na morju. Ne mislim navadne, prozorne megle, ki skoraj vsako jutro pokriva morsko gladino, ampak ono težko meglo, ki je gosta, da bi jo rezal z lopato, ko ne vidiš niti par korakov pred seboj. Taka megla je v Severnem Ledenem morju prav pogostna in prav nadležna. Ko zavozi ladja vanjo, se ustavi parni stroj; treba je voziti zelo počasi. Lahko bi se primerilo, da parnik zadene ob drugo ladjo ali pa ob ribiške čolne, ki v Ledenem morju love kite; ko bi vozili s polnim parom, bi se zgodila velika nesreča. Vsakih deset minut zabrlizga posebna piščal, svarilno znamenje ladjam, ki se nahajajo v bližini. Ker je Ledeni morje primeroma plitvo, bi utegnili zavoziti na pesek, odkoder ni rešitve. Straže podvoje, potnike pouče, kako naj se vedejo v slučaju, da ladja kam zadene. Pravijo, da je taka megla nekaj neznanega. Vsi turisti postanejo nervozni, kakor da so obsojeni na smrt, ter iščejo zdravila — v igri ali pa v pijači.

Sredi morja pa vendarle nismo pretrgali vseh vezi z ostalim svetom. Tam gori med obema jamborama so razpeli tri dolge žice. Odtod so vodile druge žice do male sobice vrh solnčnega krova. Nad vrati sem čital: „Brzovjavna postaja“. Vsi smo vedeli, da imamo na parniku brezžični brzovjav, rabili ga pa niso do tega dne.

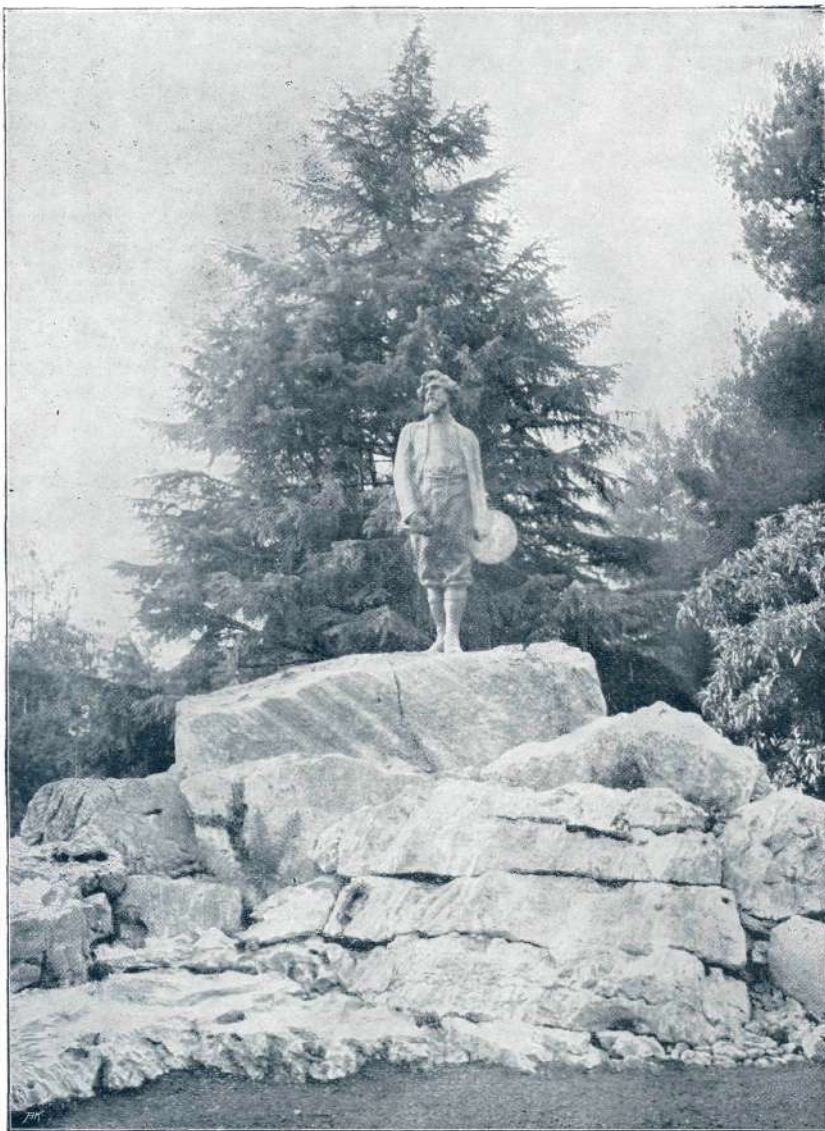
Ko smo se zbrali h kosilu, so črnogledi preroki zopet širili vznemirljive govorice. „To leto je vladala v severni Evropi dolga in huda zima. Zalivi na Špicbergih se najbrž še niso stajali. Kdo ve, bomo li mogli na suho? Kapitan dvomi o tem.“ Verjeli jim sicer nismo,¹ vzbudili so se nam pa vendarle dvomi in dvom stori človeka malodušnega, otožnega, občutljivega. Zato so se ta dan pri našem omizju prvokrat resno prepirali. Agrarec Manning in njegovi prijatelji, dva tovarnarja ter advokat Schönfeld, so si bili hudo v laseh. Manning je trdil, da je kmetski stan najvažnejši, kmet redi vse ljudi; nasprotniki pa so ga pobijali na vso moč, po njih mnenju samo delavec in obrtnik vzdržujeta državo. Manninga so krstili za nazadnjaka, za „avstralskega zamorca“, on pa je nazival svoje tovariše „ljudske pijavke“. Čudil sem se jim pa, da so bili uro kesneje zopet najboljši prijatelji.

¹ Ko je l. 1910. isti „Blücher“ koncem julija prišel do Špicbergov, so bili vsi fjordi napolnjeni z ledom; parnik se je moral vrniti, ker ni mogel prodreti do obrežja.

Vse važnejše zadeve so nam objavljali na veliki deski ob glavnem stopnišču. Tamkaj smo brali, kdaj dospemo v kako пристanišče, koliko časa se mudimo v dotičnem kraju, kdaj in kako se vrše skupni izleti, kaj so potniki izgubili ali našli itd. Ko smo se ta dan vračali od kosila, smo videli na deski nekaj nabitega, česar pa nismo razumeli, ker je bilo

da so po mednarodnem dogovoru angleški. Obljubil pa je, da razglasi takoj še prestavo, in res smo čitali malo kesneje: „Adventski zaliv (na Špicbergih). Fjord brez ledu. Videli mnogo kitov. Opazovali krasno polnočno solnce. Thalia.“ Kakor da se nam je kamen odvalil od srca; splošna radost je zavladala med potniki. Res neprecenljive vrednosti je brezžični brzojav. Sredi morja smo prešli s kopnega, z druge ladje, ki je bila oddaljena od nas 200 do 300 km, tako važno naznanilo.

Ob šestih popoldne smo jadrali mimo Medvedjega otoka. Nekako na pol pota med Nordkapom in Špicbergi leži sredi morja samotni, silno puščoben otok, da ga morda ni na svetu žalostnejšega kraja. Mož, ki je l. 1596. odkril ta otok, — imenoval se je Barents, — je slučajno ustrelil na njem 4 m dolgega kosmatinca in je otoku zato nadel ime „Medvedji otok“. Živa duša ne biva v tej samoti. Kako neki? Bregovi so prav strmi, da se ni moč izkrcati; rastlinstva ni na otoku nikakega. Tudi beli medvedje so izmrli, ali so se izselili. Vendar pa biva na otoku na milijone ptičev, neprimerno več kot na Fuglebjergu; saj so tukaj mnogo varnejši pred ribiči, kakor pa tam doli ob Skandinaviji. Otok so že večkrat znanstveno preiskali ter so našli, da krije v sebi mnogo premoga. Ker bi se pa nikakor ne izplačalo, kopati premog na tem otoku, so vse tozadevne načrte opustili. Kakor po navadi, je tudi ta dan megla zakrivala otok. Videli smo le obrežje, ob katerem smo se vozili dobro uro. Ptičev je pa res vse mrgolelo nad vodo in krog ladje; bili so večinoma sami stari



SEGANTINI

pisano — angleški. Amerikanci so nam pojasnili, da je parnik „Thalia“ brzojavil s Špicbergov, kako se mu godi. Tedaj je bil pa ogenj v strehi. „Sramota, da na nemški ladji nabijajo samo angleške oglase!“ take in podobne govorice so odmevale vsepovsod. Iztaknili so poštarja ter mu brali levite, da mu je šumelo po ušesih. Izgovarjal se je, da je priobčil, kar je prejel in kakor je prejel; brezžični telegrami

znanci: galebi in morske lastovice. Ko smo se po obedu zbrali k večernemu koncertu, smo zagledali v daljavi mogočen parnik, ki je plul od Špicbergov. Menili smo, da se srečamo, pa smo se zmotili; naš sosed je jadral po drugi prog, bolj proti vzhodu. Mornarji so takoj spoznali „Oceano“, hamburški izletniški parnik, ki je vozil turiste iz Hamburga na Angleško, Islandijo in Špicberge, vračal se bo pa

preko Norvegije. V pozdrav so mu izprožili top in tudi Oceana je storila istotako. Z daljnogledi smo se prepričali, da je na bratskem parniku zelo veliko potnikov. To je bila prva, pa tudi edina ladja, ki smo jo videli severno od Nordkapa.

Tudi ta dan je stakalo polnočno solnce; ves čas je bilo nebo prepreženo z oblaki. Namesto tega smo pa v poznih urah občudovali druge znamenitosti: kite in ledene gore.

Kmalu potem, ko smo srečali Oceano, začujmo odnekod: „Kit, kit!“ Vse drevi gledat neznano zver. Nekaj črnega je plavalo ne daleč od Blücherja: več metrov dolg kit. Del hrbta se je od časa do časa prikazal iznad vode; tudi velikanska glava se je včasih dvignila iz temnozelenkastih valov; visok curek vode je brizgnil velikan iz nosnic. Taki ne navadni vodometi so nas silno zanimali; obenem so nas opozarjali, kje se nahajajo morske pošasti. Kit namreč diha kot sesavci. Če sopemo pozimi v prav mrzlem zraku, se izdihani hlapi takoj zgostijo v meglo; v mrazu torej vidimo, kako dihamo. Isto je s kitom. Tudi njemu se vlažna sapa zgosti v meglo, in ker je to mrzlo dovolj, se megla zgosti še dalje v vodeni curek. Kit torej ne brizga vode, marveč samo sapa se mu izpreminja v vodo. Kiti so se nam prikazovali zdaj tu, zdaj tam. Vsa morska gladina je oživila. Kiti se namreč navadno ne izprehajajo po morju samši, ampak v družbi. Čudno, da ravno največji morski orjaki živijo v najmrzlejšem morju.

Ko smo se veselili nad kiti, zavpije nekdo: „Ledena gora!“ „In tamkaj-le zopet ena!“ zavpije drugi ter pokaže v daljavo. Tem „goram“ smo prihajali bliže in bliže. Da ne bo kdo v skrbeh, pripomnim, da to niso nikakršni ledeni hribi, marveč samo veliki kosi ledu, ki so se odtrgali od lednikov in plavajo po morju. Nad morsko gladino se dvigajo dva do pet metrov. Ti ledeni drobci pa niso tako neznatni in tako nedolžni, kakor bi se komu zdelo na prvi pogled. Če led plava na vodi, ga moli samo desetina iznad površja, devet desetini se ga pa

skriva pod morsko gladino. Ledeni kosi so pod vodo včasih do 20 m visoki. Taka množina ledu pa majhnim parnikom in ribiškimi čolnom lahko mnogo škoduje. Mi se seveda takih „gora“ nismo bali. Zanimale so nas, ker so bile prav lepe zelenkastomodre barve in so imele kaj čudne oblike; voda jih je hudo izjedala, da so imele mnogo ostrih robov ter kapnikom podobnih koničastih rogljev.

Vsakdo razume, da se nam ni mudilo k počitku; saj je v teh krajih „ponoči“ ravno tako svetlo kot „podnevi“. Ko ne bi imeli stalnega dnevnega reda, bi niti ne vedeli, kdaj je dan in kdaj noč.

Kako vpliva „večni dan“ na živali, sem čitali ti-le zgodbi: Imeniten bogatin je vzel s seboj petelina. V polarnih krajih pa petelin ni vedel, kdaj mora naznanjati jutro; postal je otožen in pobit; nekoga dne ga je gospodar mrtvega našel v kurniku. — Neki kapitan je imel na ladji kanarčka. V mrzlem pasu ni hotel ne peti, ne jesti; povsili je glavo in razprostrl peruti. Oživel je šele tedaj, ko je ladja prišla v južnejše kraje.

Nekateri trdijo, da polnočno solnce vpliva tudi na človeka, da v polarnih krajih ne potrebuje toliko spanja; zato mora pa v domovini nadomestiti, kar je zamudil na severu. Nekdo² piše: „Ko sem se bil dva mesca mudil na severu, se mi je godilo, kakor prebivalcem Hammerfesta, ki pozimi spe tem bolj, čim manj so spali poleti. Ko sem prišel domov, se nikakor nisem mogel naspiti; vsak dan sem spal po deset do dvanajst ur kakor ubit.“ Takih učinkov jaz na sebi nisem opazil, menda zato, ker sem si tudi na ladji privoščil spanja, ponoči in podnevi.

Drugi menijo, da vpliva „večni dan“ celo na človekovo grlo, ki postaja tem bolj suho, čim dalje gremo proti severu. Na nekaterih turistih se je ta podmena sijajno izkazala; vsako naravno prikazen so pošteno zalivali. Ti ljudje pa menda tudi v domovini niso abstinente . . .

(Dalje.)

¹ Wallsee, Der Nordland- und Spitzbergenfahrer, str. 65.

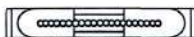
² Wallsee, str. 66.

Misel.

Zložil dr. Leopold Lénard.

Sem dete rahlih sanj in biserne noči,
iz tihega rojena hrepenenja
in iz solze, ki v dnu očesa spi,
in iz spominov prejšnjega življenja.

Nemir moj bratec, sestra je bolešt
in sirni svet je domovina moja
in po žarečem blesku rajskih zvezd
na zemlji koprim jaz brez pokoja.





PAVILJON NA SEVERNEM RTIČU

V deželi polnočnega solnca.

Potopisni spomini. — Napisal dr. Ivan Knific.

(Dalje.)

XXVII.

Ob Špicbergih.

Pluli smo proti Špicbergom, svojemu končnemu cilju.

Špicbergi so najimenitnejše otočje v Severnem Ledenem morju. To ni en sam otok, ampak cela družina otokov: pet velikih in mnogo malih. Največji ter najvažnejši je „Zahodni špicberški otok“ (Westspitzbergen), ki je izredno dolg in ki zavzema več zemlje, kot vsi drugi skupaj. Vse otočje meri nekako 70.000 km², je torej sedemkrat večje nego Kranjska. Razprostira se od 76° 30' do 80° 30' severne širine. Južni konec Špicbergov je od Hammerfesta oddaljen 750 km; od Nordkapa do prvega zaliva na Špicbergih smo se vozili 34 ur, četudi Blücher vozi dokaj hitro.

Včasih so te otoke prištevali k Ameriki, ker so namreč bliže Grenlandiji kot Skandinaviji, ter so jih tudi nazivali „Vzhodna Grenlandija“. Pred 50 leti pa so preiskavali Ledeno morje med Evropo in tem otočjem; doznali so, da se nahaja med obema 300—400 m pod morsko gladino nekaj gorski hrbet, ki ju veže med seboj. Vsled tega današnji zemljepisci Špicberge prištevajo k Evropi.

Odkrili so Špicberge Nizozemci pred 300 leti. Že v tistih časih so se učenjaki, pa tudi državniki, zanimali za vprašanje, kako bi mimo severne Evrope in Azije skoz Ledeno morje dospeli v Vzhodno Azijo, problem, ki ga je razvozlati šele baron Nordenskjöld, ko se je leta 1878. in 1879. s parnikom Vega vozil nad Sibirijo in se pripeljal na Japonsko. Da bi našel ta prehod, je nizozemski pomorščak Barents preiskaval Severno Ledeno morje ter je pri tej priliki odkril Medvedji otok in Špicberge l. 1596. Enajst let kasneje so hoteli Angleži preko severnega tečaja pluti na Kitajsko ter so vnovič odkrili Špicberge. Kot praktičen narod so spoznali, kako važni so ti otoki za ribištvo; začeli so tod ribariti ter so naložili velikansko število kitov, morskih psov in rib. Nizozemci so jim bili nevoščljivi; prijadrali so v polarne kraje in trdili, da so Špicbergi njihova last, ker jih je odkril holandski rojak Barents. Kmalu nato so se oglasili še Danci, češ da je vsa Grenlandija danska, torej tudi Špicbergi, ki so samo del Grenlandije. Ko so se v te prepire vmešali še Francozi, Nemci, Norvežani, Švedi in Rusi, so se države končno sporazumele tako, da so si zalive razdelile; najboljši delež so si priborili seveda Angleži. Otočje samo ne pripada nobeni

državi. Nihče stalno ne biva na otokih. Ribariti in loviti sme dandanašnji vsak, kdor ima čas in veselje za to. V zadnjih letih se je govorilo o tem, da bi Špicberge priklopili Skandinaviji; načrta še niso izvršili, ker so nekatere vlade ugovarjale.

V jutro 18. julija potrka — pa ne prezgodaj — steward na vrata kabine ter zakliče: „Gospoda, vozimo se ob Špicbergih!“ S tovarišem se urno napraviva in hitiva na krov, kjer se je zbralo že mnogo radovednega občinstva. Začuden smo gledali na snežnike in lednike pred seboj. Vozili smo se par kilometrov od celine; morje, pravijo, da je tod precej plitvo in ladjam nevarno. Pa saj je bil razgled iz daljave tem slikovitejši. Obrežje se je ponekod otajalo; rjava prst ali pa razjedene pečine so se dvigale navpično iznad morske gladine; pristati k otoku bi ne bilo mogoče; drugod pa so ledniki segali prav do morja. V ozadju so kipele proti nebu visoke gore, čezinčez pokrite s snegom in ledom. Nekaj posebnega je tak razgled; zdelo se nam je, da smo visoko v Alpah in da zremo krog sebe vrhove najvišjih gorskih velikanov. Ker imajo gore tako ostre robove in grebene, so celemu otočju nadeli germansko ime: Špicbergi. Krog nas je vladala grobna tišina; nikake ladje, nikakega čolna nismo zapazili na obzoru, nikakega živega bitja; samo nekaj galeb in drugih povodnih ptic nam je prihitelo naproti in ti krilati znanci so nas spremljali povsod, dokler smo se mudili na Špicbergih.

Mehkužna gospoda se je zavila v zimske kožuhe, pa brez potrebe. Hladno je bilo res; toplo mer je kazal na krovu 3° nad ničlo. Za tako temperaturo pa zadostuje navadna zimska obleka popolnoma. Zimske suknje nisem vzel s seboj in bi je tudi ne bi rabil nikoli. Ogrnil sem se z debelejšo ogrinjačo in varen sem bil pred mrazom. Kdor pa dalje časa sedi na krovu, se mora seveda topleje obleči in zaviti v kožuhovino. Mnogo dam pa tudi gospodov je obleklo vrh navadne toalete še bel volnat jopič („sweater“ ga imenujejo Angleži). Eleganten tak jopič sicer ni, je pa tem gorkejši. Nosili so ga ponajveč Amerikanci, ki ne gledajo toliko na to, kaj človeka krasi, ampak na to, kaj mu koristi.

V tistem delu Špicbergov, ki ga obiskujejo turisti, t. j. na zahodni strani največjega otoka, toplomerovo živo srebro v juliju nikdar ne zleze pod ničlo, v avgustu le redkokdaj. Zjutraj in „ponoči“ je malo hladneje nego „podnevi“, ker takrat stoji sonce mnogo nižje nad obzorom; popoldne je pa včasih prav gorko, posebno še ob jasnih solnčnih dnevih. Pravijo, da je srednja letna temperatura na Špicbergih — 8° C. Najmrzlejša meseca sta februar in marec; tedaj kaže toplomer včasih 30 in še več stopinj mraza. Če pomislimo, da je ob istem času mraz v

nekaterih krajih Sibirije, ki leži veliko nižje, mnogo hujši, se iznova prepričamo, kako blagodejno vpliva na špicberško podnebje — zalivski tok.

Pa že tak mraz je neznosen. Ribiči, ki so prezimili na Špicbergih, ga opisujejo¹ tako-le: „Sadje smo cepili s sekiro; zelje smo lomili z železnim drogrom kot skrilavec; sladkor smo žagali; maslo in mast smo obdelovali s kladivom in z dletom; meso je postalo trdo kot kremen. Pripeljali smo s seboj sod petroleja; ko je tekočina zmrznila, smo odstranili doge; zmrzli petrolej je bil podoben železnemu valju, s katerim poravnavajo nasute ceste. Konserve bi nam bile izvrstno strelivo za topove. Od brade in od brkov so nam visele dolge ledene sveče. Zaman je kdo poizkušal kaditi tobak; smotka je namreč ob ledu vedno ugasnila; ko je pa tobakar vzel smotko iz ust, mu je takoj oledenela. Če je kdo pomolil jezik iz ust, se mu je prilepil na ledeno skorjo, ki se je napravila na brkih. Spodnja ustnica je vedno in vedno primrznila na gornjo.“

Na Špicbergih imajo meseca junija pomlad, julija in avgusta poletje, septembra jesen, ostalih osem mesecev pa zimo. To pa velja samo glede zahodne in južne obali. Severni, zlasti pa še vzhodni špicberški bregovi so vse leto nedostopni. Morska gladina se sicer poleti otaja, toda prav do morja segajo mogočni ledniki. 50 do 100 m visoke ledene stene kot zidovje najmočnejše trdnjave branijo vsaki ladji, da ne more pristati k celini. Notranjščina severnih in vzhodnih otokov je pokrita s samim snegom in ledom. Kakor znano, ledniki počasi lezejo v dolino. Na Špicbergih se pomikajo mnogo hitreje. Preden pa tak lednik pride do morja, se dostikrat razlomi, kar povzroči strahovit pok. Preiskovalci polarnih krajev trdijo, da ob takih prilikah grmi kot v vojski.

Lovci na bele medvede pripovedujejo, da se ta zver puške prav nič ne boji, da se za strel še ne zmeni. Medved je navajen vse drugačnih pokov, ko se lomijo ledniki. Zvok, ki ga povzroči puška, se s takimi poki niti oddaleč ne more primerjati.

Velikanski kosi ledu, ki se krušijo od lednikov, se zvrnejo v morje in plavajo po njem. To so „ledene gore“, ki smo jih prejšnji večer občudovali južno od Špicbergov. Manjših drobcev se mornarji ne boje; večji kosi pa, n. pr. oni, ki 10 m mole iznad vode, so razbili že mnogo ribiških ladjic. Nevarno je, voziti se pod stenami velikih lednikov; lahko se utrga led, se prekucne na ladjo ter jo potopi. Pristnih ledenih gora krog Špicbergov ni; te prihajajo ponajveč od Grenlandije. Take gore so pa tudi velikim parnikom pogubne; stisnile so že mogočne ladje ter jih razbile.

¹ Wallsee, Der Nordland- und Spitzbergenfahrer, str. 95, 96.

Pozimi obdaja Špicberge kroginkrog polarni led; ob tem času seveda nobena ladja ne more do obrežja. Poleti se ta led otaja vsaj na zahodni strani otočja. Ledena skorja se umakne proti severnemu tečaju; nekako ob 81. stopinji severne širine je meja večnega ledu. Vsaj največja dva zaliva Zahodnih Špicbergov, Bellsund in Isfjord, sta julija in avgusta večinoma brez ledu ter ladjam dostopna; v posebnih slučajih zamrzne ob tem času Bellsund; da bi pa ladja poleti ne mogla v Isfjord, je nekaj izrednega.

XXVIII.

V Bellsundu.

Par ur smo se vozili ob špicberški obali. Razgled smo imeli vedno enak: v ozadju snežni vrhovi, v ospredju pa griči, katerih pobočja so deloma kopna, deloma pa jih pokrivajo ledniki. Krog poldne zazremo pred seboj zaliv Bellsund (= Zvonasti zaliv, bell = zvon). Zavozili smo vanj; uro kesneje smo se usidrali. Takoj so hiteli mornarji k obrežju, da so nam pripravili leseno brv; ker je namreč morje preplitvo, ne morejo čolni do brega.

Po kosilu smo nestrpno čakali, da nas prepelejo na suho. Tačas sem si s krova ogledal okolico. Na severni strani zaliva se ne vidi drugega ko sneg. Več kilometrov širok lednik sega tod prav do morja; njegove 5—10 m visoke stene se nam zde, da so iz najčistejšega marmorja; iz morja se dvigajoči led je zelenomodre barve. Nasprotna stran zaliva je sicer kopna, toda puščobna; golo kamenje in rjavkasta prst pokrivata nizke griče. Višji hribi so deloma pokriti s snegom; ponekod pa se je snežna skorja otajala, da se kažejo temne lise med belo odejo. Po zalivu plavajo tuintam drobni kosi ledu, ki so se odtrgali od lednikov. Sicer je pa vsa okolica otožna, naravnost dolgočasna.

Prepeljali so nas k obrežju. Zelo ponosno sem korakal po leseni brvi. Ker nisem še bral, da bi bil kak rojak obiskal Špicberge, me je navdajala zavest, da sem prvi Slovenec, ki stopa na špicberška tla.

Tri ure so nam odločili, da si ogledujemo Bellsund. Največ turistov se je izprehajalo poleg morja; tam so si nabirali okroglih kamenčkov in školjk, da jih poneso dragim v domovino. Z nekim nemškim inženirjem sem se podal na vrh sosednjega griča. Pot je bila kaj slaba. Med kamenjem raste mahovje. Ravninica ob morju je prav močvirnata; prst in mah, vse je premočeno; snežnica, ki curlja s hribov, nama je kmalu zašla v obuvalo. Po stezici sva v par minutah dospela do lesene kočice, ki je bila pa trdno zaprta, da nisva niti zvedela, čemu jo rabijo; najbrž hranijo kitolovci v njej svoje orodje. Po str-

mem bregu sva mimo majhnih snežišč v pol ure prišla do vrha. Na drugi strani sva zagledala majhen lednik; tovariš se je šel drsat nanj, pa se je kmalu naveličal.

Izprehajal sem se po mokrem obrežju. Poleg školjk so me zanimala velike kosti, ki so ležale po tleh. Ponekod me je neprijeten smrad opomnil na mrhovino, ki jo je morje vrglo na suho ali pa so jo tamkaj popustili ribiči. Našel sem tudi zidano ognjišče in večjo kočico, kjer so svojčas cvrli kitovo mast in izdelovali ribje olje. Te kočice pa so zadnja leta opustili. S kitolovci se namreč pripelje na Špicberge večji parnik, ki hrani vse priprave, kar jih potrebujejo, da raztelesijo takega orjaka in da scvro njegovo mast; vse to se izvrši kar na parniku. Nekdo¹ nam popisuje tak prizor tako-le: „Na močnih verigah je poleg parnika priklenjenih 12 kitov. Dva velikana potegneta ribiči na krov, da ju tamkaj raztelesijo. Močni korenjaki v visokih čevljih in v obleki, da se sveti od olja in od masti, hodijo s srpastimi noži krog njiju in režejo s kitovega telesa 40 cm široke, 20 cm debele in kolikormoč dolge kose masti. Drugi ribiči jih sekljajo nadrobno in mečejo v kotle, kjer se mast scvre. Okostje vržejo čez krov, da ga obero ptiči ter da se z njim poigrajo valovi. Vse delo je zelo umazano; plini, ki se razvijajo, dražijo nos in želodec gosposkih turistov, ki takih vonjav niso vajeni, da so končni učinki na las podobni onim, ki jih povzroča morska bolezen...“ V norveških tovarnah kitovega okostja ne zavrežejo, ampak kosti zdrobe ter delajo iz njih umetna gnojila; tudi meso posuše, da ga pojedjo sami, ali pa ga zmeljejo v moko, s katero hranijo domačo živino. Turistom napravijo včasih beefsteak iz kitovega mesa; nekaterim ugaja, drugi pa v zahvalo za slaščico darujejo morskim bogovom.

Ribič ima od kita 1000 do 10.000 K dobička; saj tehta zver srednje velikosti 1000 metrskih stotov, torej toliko, kakor 200 pitanih volov ali 30 slonov; mast sama pa tehta 450 stotov. Umevamo, da Norvežani zelo radi love to dragoceno divjačino, umevamo pa tudi, da so jo že hudo iztrebili. Kako strastno so se države trgale za Špicberge, ko so jih odkrili! Saj jim je lov v špicberških vodah donasal ogromne dobičke. Na tisoče ribičev je tedaj lovilo kite; dokler jim je pripuščalo vreme, so se mudili v Ledenem morju, da, nekateri so celo prezimili na Špicbergih. Ko so izginjali kiti, so prenehali tudi prepiri. Leta 1680., ob času, ko so Nizozemci dosegli višek v lovu na kite, je došlo v Severno Ledeneno morje 260 ladij s 14.000 mornarji. Nemci, ki

¹ Brosi, Eine Fahrt nach Norwegen und Spitzbergen, str. 112.

se za kite niso tako menili kot Nizozemci, so koncem XVII. stoletja v 40 letih poslali v Ledeno morje 2300 ladij in so nalovili 10.000 kitov. Še l. 1886. je neka ladja v Adventskem zalivu v par dneh ujela 50 komadov. Dandanašnji polove vseh kitov krog 750 na leto¹.

Odrasel kit je včasih 15 do 20 m dolg; njegovo truplo je toliko, da se ribiči izprehajajo v njem, ko ga sečejo. Bral sem, da so v okostju nekega kita, ki je bil 30 m dolg in 6 m visok, l. 1829. v Belgiji priredili koncert in da so vsi godci imeli v njem dovolj prostora.²

Lov na kita je zanimiv, pa tudi nevaren. S topiča ustrelje vanj ostro železno harpuno; ta ima v osti štiri lepo zložene vzmeti. Ko harpuna zadene kita, vzmeti odskočijo in raztrgajo kita, da kmalu pogine. Mrtvega kita privežejo na močne verige ter ga vlečejo do tovarne.

Ko sem se izprehajal v Bellsundu, sem tudi jaz pobral večjo kitovo kost, da sem jo kot zanimiv spomin na Špicberge ponesel s seboj. Ne daleč od obrežja sem opazil majhen otočič, na njem pa je kričalo vse polno galebov. Ko se otočiču približam, spoznam, da je samo velikansko kitovo ogrodje; kosčki mesa so še viseli na njegovih rebrih; galebi so jih slastno požirali. Ptiči so pa že tako vreščali krog parnika, da se je razlegalo po vsem zalivu in da je bilo nekaterim potnikom kar preveč. Cele jate raznih galebov, morskih lastovic in polarnih rac so se zaletavale v ostanke kosila, ki jih je kuhar pometal v morje. Kadar je zapiskala parna piščal, so ptice odletele, pa so se kmalu vrnile. Vročekrven turist je parkrat ustrelil med kričečo množico, da je nekaj kričačev mrtvih popadalo v morje. Zabavale pa so nas ptice potapljavke; izginjale so pod vodo in se šele čez par minut zopet prikazovale.

Več turistov se je odpeljalo tudi na nasprotno stran zaliva. Zlezli so na lednik in se izprehajali po njem. Ustrelili so tudi dve snežni jerebici pristnega špicberškega plemena. Ptice prebivajo na Špicbergih v velikih množinah, toda le poleti; pozimi

se preselijo na jug, v Skandinavijo ali pa v severno Nemčijo. Le snežna jerebica in neke vrste orel prezimata na Špicbergih.

Ko smo se ob petih popoldne zopet vsi zbrali na parniku, smo se poslovili od Bellsunda. Posebnih zanimivosti res da nismo našli v tem zalivu, veselilo nas je pa vendarle, da smo ga obiskali; kajti prav mnogo turistovskih ladij zavoljo ledu ne more vanj, temveč mora jadрати naravnost proti Adventskemu zalivu. Bili smo menda vsi na krovu, ko smo zapuščali Bellsund, ko smo zavozili na širno morje ter se obrnili proti severu, proti Isfjordu, do koder smo rabili dobrih pet ur. Novega na tej poti nismo videli ničesar, kajti lednikov in snežnikov smo bili že vajeni kot sodnik tatov in postopačev.



V BELLSUNDU NA ŠPICBERGIH

S posebnim veseljem smo ta večer vsa naravna čudeša zalivali z monakovskim in plzenskim pivom, godba nam je zaigrala same polarne komade. Iz njenega obširnega programa omenim samo te-le točke: Pozdrav kralju Egiru; uvertura iz opere „Prehlajeni beli medved“; Odkriti severni tečaj, valček; arija iz opere „Leteči kit“; Pojoči morski psi, potpourri; Ledeni drobci, gavotte; Delfinove umetnosti, galop.

Morda bi koga zanimalo, kako očividci popisujejo polarni led. Poslušajmo!¹

„Oddaljeni smo bili nekaj ur od Medvedjega otoka, ko smo zagledali prvi led. Ker smo sanjali o visokih gorah, smo se ledenim drobcem posme-

¹ Wallsee, str. 49.

² Wallsee, str. 51.

¹ Goetz, Von Spitzbergen nach Jerusalem, str. 17–23.

hovali. Trajalo je pa malo časa, da se je nabralo pred ladjinim rilcem vse polno ledenih kosov; komaj smo se zavedali, že je ladja tičala v samem ledu. Kakor daleč je segel pogled, so se kopičile ogromne, več 100 m dolge, do 20 m debele plasti. In kako lepe barve so bile te plasti! Najsvetlejši sneg je pokrival led; kjer pa ni bilo snežene odeje, se nam je zdelo, da zremo v najčistejšo modrino. Nihče izmed nas še ni videl kaj takega. Kaj je v primeri s to barvo najnežnejša modrina jasnega neba, kaj „modra jama“ na otoku Capri!

Ladja je zelo zmanjšala svojo hitrost. Hreščalo in treslo se je njeno orjaško telo, ko je rezala ledeno skorjo, ko je odrivala sovražne velikane. Bali pa se nismo prav nič. Kdo bi neki mislil na nevarnost, ko smo čuli, kako mirno ukazuje kapitan, kako brezskrbno se obnašajo mornarji! Nasprotno, še zabavali smo se. Budili smo iz sladkega spanja morske pse, ki so počivali na ledu. Debelo so nas gledali nekaj sekund, potem pa so poskakovali v morje. Ptice potapljavke so kričale krog nas. Na krovu pa so stali neštevilni fotografi, ki so vse prizore vestno zapirali v skrinjice. Blücher je počasi, toda vztrajno rinil dalje. Stroji so delovali, ko da bi jih gonili klopki.

Tako smo končno dospeli pred Bellsund. Toda led se je nakopičil daleč vunkaj na morje, kot neprestopne barikade nam je zaprl pot. Vdali smo se v usodo in si mislili: ‚Jadramo pa v Isfjord.‘ Kdor je nosil uniformo, vsakogar smo izpraševali, bomo li mogli tamkaj pristati. ‚Mislim, da,‘ so nam odgovarjali, kapitan pa je zapovedal: ‚Naprej proti severu!‘ Tudi v Isfjord nismo mogli prodreti, preveč je bilo ledu.

Ob štirih zjutraj je bilo, ko so nas zbudili stewardi; kapitan jim je bil naročil. Počivali smo pred vhomom v Ledeni fjord. Kdor ga je hotel videti, je moral vstati; povelje se je glasilo: ‚V eni uri odrinemo domov!‘ Urno smo se napravili. Hud mraz je vladal na krovu, pravcati decembrski mraz; v kabinah je bilo mnogo prijetneje, ker so jih kurili. Pred seboj smo zagledali Špicberge. Solnce jih je obsevalo in žal nam je bilo, da nismo mogli stopiti na ta začarani otok, v deželo, ki je še malo preiskana, v deželo, po kateri so hrepeneli in v kateri so umirali mnogi raziskovalci. Občudovali smo Špicberge in molčali; marsikdo se je stresel od groze, ko je pomislil, kak mraz in kakšna tema vladata pozimi v tej puščavi.

Uro kesneje smo krenili proti domu. Ladja se je neprestano borila z ledom. Jeklo je zvenčalo, ko je rezalo trde plasti; pelo je ledu pesem o svoji siloviti, nepremagljivi moči; polahkoma, toda vztrajno smo se pomikali naprej. Razglasili so nam, da bomo

pristali ob Medvedjem otoku, če nam ne ubranita megla in led. Ladja se je borila čudovito; zato smo ji zaupali brezpogojno.

Mnogo, mnogo ledu smo prerezali ter odrinili v stran, preden smo prispeli do Medvedjega otoka. Pred obrežjem se je bila usidrila ladjica nemške znanstvene družbe, ki je že tri tedne zaman poizkušala prodreti na Špicberge. Sprejeli so nas z glasnim vpitjem; eden izmed njih, bradat učenjak, je nastavil roki pred usta in je kričal, da je prevpil vse druge: ‚Imate li plzensko pivo?‘ ...

Tako je brodaril Blücher meseca julija l. 1907.“

XXIX.

V Adventskem zalivu.

Isfjord (Ledeni fjord) je največji ter najvažnejši zaliv na Zahodnih Špicbergih. Krog desetih zvečer smo pluli vanj. Hrib, ki straži vhod na levi, t. j. severni strani, je primeroma visok (762 m) in se imenuje „Doedmanden“ (Mrtvi mož). Zavrt je v debelo sneženo odejo; zebe ga, kakor je tudi nas pošteno zeblo, ko smo skoz široka vrata vstopili v zaliv. In kaj bi nas ne? Saj vidimo poleg Mrtvega moža povrsti tri široke lednike, ki prepezajo ves severni breg. V morju samem plavajo precejšnji kosi ledu. Če gledamo proti vzhodu, vidimo same snežnike, kakor daleč seže oko. Južni bregovi pa so kopni, ne kaj strmi. Oni rtič južne obali, ki loči Isfjord od Ledenega morja, se imenuje: Staraščinov nos. Staraščin je bil Rus, ki je 39 krat prezimil na Špicbergih! Umrl je 80 let star (l. 1826.) v nekem stranskem zalivu Isfjorda, kjer je tudi pokopan. Ker je skoraj vse življenje lovil kožuharje in ribaril na Špicbergih, so mu nadeli častno ime: patriarh špicberški.

Isfjord se razdeli v mnogo manjših zalivov. Izmed teh je najimenitnejši Adventski zaliv ob južni obali, poldrugo uro od vhoda v Isfjord. Tja smo hiteli v pristanišče.

Preden smo zavili vanj, so nam povedali, da smo dospeli do najsevernejše točke svojega potovanja, do 78° 15' severne širine. Da sem si laglje predočil, kako daleč sem od doma, sem si mislil tako-le: Ko bi imel velikansko šestilo, bi njegovo ost zasadil v sredo kranjske dežele, drugi konec pa bi nameril na Adventski zaliv; tako naširoko odprto šestilo bi zavrtel in narisal krog na zemeljskem površju. Ta krog bi segel na jugu v osrčje Afrike, bi šel skoz Abesinijo, južno Arabijo, Perzijo, Turkestan in po Uralu do Ledenega morja; na zahodni strani pa bi molel daleč, daleč v Atlantiški Ocean.

Adventski zaliv je najboljše pristanišče na Špicbergih. Gore, ki ga obdajajo, ga varujejo pred mrzlimi

vetrovi; zato je v zalivu razmeroma gorko in so bregovi porastli z mahom in cvetkami. Pobočja sosednjih gora so kopna 500 m visoko; samo višji vrhovi so zasneženi.

Malo pred polnočjo se Blücher ustavi ne daleč od obrežja.

Razgled v Adventskem zalivu je mnogo zanimivejši nego v Bellsundu. Na nizkem sosednjem bregu zagledamo dve koči. Precej daleč od parnika, proti dnu zaliva, uzremo velik lesen oder. „Tamkaj nakladajo premog na ladje,“ me pouči neki znanec. — „Kakšen premog?“ ga vprašam začudeno. — „Za tem-le robom je v hribu velik premogovnik, last neke ameriške družbe,“ mi razlaga tovariš. „Poglejte na nasprotno stran! Vidite one lesene hišice v bregu?“ — „Seveda jih vidim; kaj pa pomenijo?“ — „V prejšnjih časih so kopali v onem-le bregu. Zgradili so za delavce lesena poslopja, uradniki pa so stanovali na ladji pod hribom. Selo so s ponosom imenovali: Advent-city (Adventsko mesto). Vidite železni tir, ki so ga speljali od morja do vhoda v premogovnik 200 m visoko? V vozičkih so spuščali „črne demante“ do tovornih ladij. Kolesnice so še ostale, vse drugo so pometli. Ne vem, zakaj so delo opustili; najbrž je družbi zmanjkalo drobiža. Pred par leti pa je druga družba — Arctic Coal Company — na tej strani otvorila premogovnik, ki si ga jutri ogledamo.“

Prepozno je že bilo, da bi se peljali na suho. Le mornarji - pionirji so šli na obrežje, da so nam zgradili lesen most, kajti tudi tukaj je morje ob bregovih preplitvo. Dobro volje smo se podali k počitku. Samo ena stvar nam je kazila veselje: polnočnega solnca še nismo videli; ves dan je bilo megleno in oblačno. Vendar pa svetlobe tudi opolnoči nismo pogrešali.

Drugo jutro (19. julija) smo šli na suho. Imeli smo novega krmarja; v motorskem čolnu je sedela „divja mačka“ in vrtila kolo. Smejali smo se ji, pa se ni zmenila za naš smeh, temveč je krmarila vse dopoldne.

500 m visok hrib, pod katerim se je usidral Blücher, so Nemci — na čast svoji cesarici — krstili za goro Avguste Viktorije. Pod to goro se širi razsežna, malo napeta ravnina. Ta kraj smo si odločili za jutranji izprehod.

Blizu obrežja stoji lesena kočica; to smo si najprej ogledali. Bila je sicer zaprta; skoz okna pa smo se prepričali, da je imela premogova družba v njej zasilno pisarno. Svojčas je ta kočica pripadala turistovskemu hotelu; uporabljali so jo kot shrambo in deloma tudi kot spalnico. Hotela samega ni več, na tleh pa se še poznajo obrisi, koder je stal. Zgradili so ga l. 1896., opustili pa že l. 1901. Pravijo, da je

bilo v hotelu 15 sobic za tujce in v vsaki sobici po dve postelji, druga nad drugo. V gostilniških prostorih in na verandi pred kočo se je točilo pivo in vino; razume se, da so se dobila tudi gorka in mrzla jedila. Prodajali so tamkaj razglednice in spominčke s Špicbergov. Prirejali so koncerte, prepevali norveške in druge pesmi, pa tudi plesali so izletniki radi pred hotelom. Par korakov proč smo zapazili štirivoglat prostor, ki so ga bili določili za lawn-tennis. Kdor je prebival v hotelu, je plačal za vse skupaj po 10 norveških kron (= 13 K) na dan. Vkljub nizkim cenam pa je podjetje v kratkem propadlo.

Čemu so zgradili ta hotel? Na Špicberge prihajajo izletniki za zabavo ali pa v znanstvene namene. Parnik se mudi v zalivu samo 24—30 ur, kar je mnogim premalo. Lovec bi rad šel daleč v notranjščino, učenjak mora dalj časa raziskavati. Da bi takim ljudem preskrbeli stanovanje in hrano, so ustanovili hotel. Imeli so pa še drug namen. Ozračje na Špicbergih je silno zdravo, brez bacilov. Premišljali so, ne bi li kazalo, ustanoviti tukaj sanatorije za nekatere bolezni. Zaenkrat so si menili pomagati s hotelom, pa ni šlo.

Streljaj od lesene kočice stoji majhna koliba, 3 m dolga, 2 m široka in 3 m visoka. Pred to kočico se je zbralo več mladih, neugnanih Prusakov. Jezilo jih je, da je bila zaprta. Nad vhodom so čitali: D i n a m i t. Poredneži so siloma vlomili vrata, da si je kolibo vsakdo lahko ogledal. Na kupu je bilo zloženih precej sodčkov z napisom „Gummidynamit“. Neolikancem še ni bilo dosti, da so vdrli v kočico, razbili so pri nekem sodčku še dno, da so si ogledali strahovito strelivo. Kakor domači bob ali fižol so se mi zdeli črnkasti kamenčki v sodu. Groza me je obhajala, ko sem tudi jaz vzel v roke par onih svetlih, drobnih koscev. Čudil sem se brezskrbnosti premogovne družbe, ki je na tako javnem prostoru razstavila tako grozno igračo. Nekaj fižolov bi spravil v žep, vrgel v kako peč in razletela bi se največja hiša, najmočnejša ladja. Lahkoživci pa so lazili krog kolibe z gorečimi smotkami!

Korakali smo po ravninici navzgor. Dospeli smo do več lesenih križev. Na enem izmed njih sem bral napis: „Andreas Holm fra Tromsøe † 7./4. 1896.“ Križ me je spomnil na tole žalostno zgodbo: L. 1895. so ribarili krog Špicbergov štirje ribiči od Lofotov. Meseca oktobra jih je zajel polarni led, da niso mogli več domov. Šli so na suho; na tem-le kraju so izkopali iz zemlje štirivoglato jamo; zbili so si iz ladjinih desk in vesel malo kočico, pokrili so jo z jadri, mahom in jelenjimi kožami, postavili so vanjo peč in so se skušali preživiti s tem, kar jim je še ostalo. Ko jim je zmanjkovalo živeža, je umrl en tovariš, kapitan Holm, doma iz Tromsøja. Ostali trije so

po snegu in ledu splezali do kraja, kjer je par let poprej prezimila neka znanstvena družba, so vlomili v dotično kočo ter se hranili z živežem, ki so ga našli, dokler jih niso rešili. Par korakov od Holmovega križa zagledam omenjeno kolibo. Jama je dva metra globoka, nad njo se je ohranilo strešno ogrodje. V jami leže še različni predmeti: železna peč, zabojček žebelj, vrata, deske, iz katerih so si napravili postelje, kladivo, nekaj steklenic, suknjič in čevlji.

Čez zimo je ostalo na Špicberghih že več ljudi. Oni, ki so tod ostali namenoma, so srečno prebili strašno zimo, ker so se nanjo dobro pripravili. Tako je n. pr. Nordenskjöld prezimil na otoku (1872/3) s 67 možmi, izmed katerih mu je umrl samo eden in še ta naravne smrti. Gorje pa vsem onim, ki jih je zima presenetila! Dokaz temu so leseni križi v Adventskem zalivu in na drugih krajih špicberških otokov.

Večje turisticke ladje postavijo včasih na vzvišenem mestu te ravninice spominske plošče. Močne drogeve zabijejo v zemljo, nanje pa pritrdijo desko z imenom parnika in datumom. Takih spominkov je že prav veliko. „Avgusta Viktorija“, ki je nekdanj prihajala sem gor, jih ima pet, avstrijska „Thalia“ tri, Blücher pa menda štiri. Najlepša je piramida iz neobdelanega kamna, ki so jo Blücherjevci postavili l. 1904. To leto smo bili pa preleni, da bi se bili ovekovečili.

Izprehajali smo se po ravninici, ki pa ni bila tako puščobna kot ona v Bellsundu, ampak večinoma porastla z mahom in cvetjem. Kako prijetno dé človeku, ko uzre sredi snega in ledu zeleno trato, posejano z bujnopisanimi rožicami! Zato so se dame priklanjale k tlom in vzdihovale druga za drugo: „Kako so lepe, kako krasne!“ Mislim, da tudi možakarja ni bilo, ki ni utrgal vsaj nekaj cvetk. Mnogi so si klobuk in obleko ovenčali z njimi, kakor hribo-lazci na visokih gorah, botaničarji pa so nesli s seboj cele zbirke. Na Špicberghih ne raste nobeno drevo, noben grm, ne uspeva ne žito, ne trava, in vendar je ondotno rastlinstvo zelo razvito; učenjaki so našli 152 vrst skrivnoplodnic in 93 vidnoplodnic. Trata je vsled mahu rjavozelenkasta, vmes pa rasto bele, živordeče, rumene in vijoličaste cvetke. Imena jim ne vem, ker sem v botaniki preslabo podkovan.

Čudno se bo komu zdelo, da je v Adventskem zalivu rastlinstvo tako bujno. Pomisliti pa moramo, da ima ta zaliv na Špicberghih najmilejše podnebje in da v teh krajih poleti solnce štiri mesece ne zaide, od 22. aprila do 23. avgusta. Zato pa v tem času, kakor hitro skopni sneg, narava nenavadno urno ozeleni ter bohotno poganja, nasprotno pa tudi jeseni nakrat zamre vse življenje.

Z obrežjem bi bili še bolj zadovoljni, da ni bilo ponekod močvirnato. Z gorā namreč priteka snežnica, ki se razprši po ravnini. Kakor za severne kraje sploh, je treba še posebno za Špicberge trdnega obuvala. Šumljal je pa s hriba tudi bister potoček.

Ker smo imeli časa dovolj, smo splezali še na goro Avguste Viktorije. Po strmem pobočju smo lezli nekaj časa navzgor. Hoja ni prijetna. Gora je obrastla z mahom, ki ga je pa obilna snežnica vsega premočila. Ne stopa se kaj varno; vedno sem se bal, da se mi utrga prst in da zdrčim po bregu. Sredi gore sem se ustavil pri večjem snežišču, odkoder sem imel prav lep razgled na zaliv ter na lednike in snežnike onstran Ledenega fjorda. Nekaj turistov je lezlo do vrha, kjer so našli mnogo snega. Ko smo se vrnili, smo ob morju nabirali obrušeni kamenčkov in školjk.

Kar je bilo na ladji strastnih Nimrodov, so zjutraj zgodaj odrinili v sosednjo dolino. Orožnega lista niso potrebovali, ker Špicbergi ne pripadajo nikaki državi. Kdor pride semkaj, dela, kar hoče. Stalno naseljenih ljudi na otočju ni. Poleti zahajajo semkaj ribiči, v premogovniku kopljejo delavci; nekateri premogokopi ostanejo na otoku tudi čez zimo; menim pa, da se vsakdo kmalu naveliča strašnega mraza in neznosne teme. Oviral torej lovcev ni nihče. Sreče niso imeli; prinesli so domov le nekaj ptičev. Nihče pa ni videl belega medveda, severnega jelena, polarne lisice, kaj šele, da bi bil kaj ustrelil. Večje živali se namreč poleti izognejo turistom, gredo v notranje kraje ali pa celo na nasprotni, vzhodni in severni konec otoka, kamor izletniki ne zahajajo.

Beli medved je najznamenitejša zver na Špicberghih; dali so mu priimek „glavar špicberški“. Na zahodno stran se ne prikaže več; zato sta varna oboja, človek in medved. Drsa se na vzhodni obali ali pa na ledu po morju; hrani se z ribami pa z morskimi psi, ki mu gredo posebno v slast. Vsako leto jih pobijejo krog 100; lovci dobe za ustreljeno žival 30—60 K, kar je zelo malo, če pomislimo, kako težaven je lov na belega medveda in kako drago bogatini krznarjem plačujejo njegov kozuh. — Pravijo, da živi na Špicberghih v nekaterih dolinah mnogo severnih jelenov; videli nismo nobenega. Poleti imajo zelišč dovolj, pozimi pa si morajo izpod snega izkopati mahu in lišajev; zato so na pomlad zelo mršavi. Meso teh jelenov je menda okusnejše kot pa laponskih. Na leto jih postrele na tem otočju do 300. — Polarna lisica, pozimi bela ko sneg, poleti pa črnkasta, je največja sladkosnedka; živi samo od ptičjih jajc in mladičev, pozimi pa obira snežne jerebice. — Ptičev je silno veliko, žab in sorodnih dvoživk čisto nič, žuželk zelo malo, rib mnogo. Humboldt je nekoč dejal: „Ne vemo, kje da

prebiva več živih bitij, na suhem ali v morju.“ Ob Špicbergih je brez dvoma mnogo več življenja v morju.

Po kosilu so nas prepeljali k premogovniku. Od pristanišča smo korakali pol ure po močvirnatih krajih, po blatnih stezah navzgor do vhoda, 180 m visoko. Od vhoda do morja so postavili močne drogove; po debelih vrveh spuščajo do ladje vozičke, napolnjene s premogom. Prav radi so nam pokazali premogovnik, ki je seveda ravno tak, kot so pri nas. Zanimal me je srež, ki se je napravil v rovu na stenah. Pri vходу so decimeter na debelo pokrivali kamen ledeni kristali; globlje v hribu je bilo ivja po stenah le še par centimetrov ter je nazadnje izginilo. O premogu samem pravijo, da na zraku počasi razpada.

Dolina pod premogovnikom je mokrotna. V njej so zgradili malo vasico, naselbino za premogokope. V tem selu so nam delavci usiljevali kamenje, v katero so bile vtisnjene rastline ali vsaj rastlinski listi; nekateri kosi so bili prav lepi; zahtevali so pa zanje tako pretirane vsote, da nisem kupil ničesar. Najbolj čudno je, da so v kamenje, ki so ga našli v premogovniku, vtisnjeni listi zelišč, ki ne rastejo več na Špicbergih, dokaz, da je svojčas otok imel drugačno rastlinstvo ko dandanašnji. Vas ima svojo prodajalno pa krčmo. Na oglasih smo čitali, da ima nekdo naprodaj polarno lisico; šli smo jo gledat, kupil je pa ni nihče. Tovariš Manning je govoril z delovodjem, ki mu je pravil, da ima 1500 dolarjev (= 7200 K) letne plače, da je že dvakrat prezimil na otoku, da pa se vrne v Ameriko, ker tolikega mraza noče več prenašati.

V trgovini smo kupili špicberške znamke po 5 in po 10 örov. Na znamko so narisali pokonci stoječega medveda, ki ga strelja lovec. Te znamke nimajo nikakršne vrednosti; na pisma moramo prilepiti norveške. Gotovo pa bo vsakdo vesel, če prejme iz polarnih krajev pisemce, na katero smo pritisknili tudi špicberško znamko.

Kakor meni, so gotovo vsem izletnikom zanimivi izprehodi ob Adventskem zalivu ostali neizbrisljivo v spominu.

XXX.

Odhod s Špicbergov. — Polnočno solnce.

Na večer smo bili prav dobre volje; megle so se razpršile, izza oblakov je posijalo zlato solnce. Obed so nam sestavili tako-le: Isfjordska juha; bellsundski polarni krap à la Nordenskjöld; jelenovina s severnotečajsko omako; pečeni jeziki morskih psov, po načinu kitolovcev; snežne jerebice à la Fritjof Nansen, sladka in kisla zelenjava z Medvedjega

otoka; sladoled (iz grenlandskega ledu); švicarski sir; banane iz Singapora; jabolka in grozdje iz Kalifornije; črna arabska kava. Ljubi želodec, kaj hočeš še več?

Po večerji smo šli še enkrat na suho. Zabičevali so nam, naj se vrnemo do enajstih, opolnoči da odrinemo proti domu. Na obrežju je bilo gorko, da sem slekel vrhno suknjo. Solnce ni stalo visoko, saj se v Adventskem zalivu nikdar ne vzbne čez 36° nad obzorom. Njegova plošča je bila svetlorumena, žarki mili, da smo smeli vsaj za trenutek zreti vanj. Samega veselja so se nekateri turisti, zlasti mlajši, obnašali kot razposajeni otroci; fotografi so zopet vršili svojo službo. Žal, da na svetu ni stalne sreče: ob desetih se je solnce zopet skrilo za oblake. Nabrali smo še nekaj cvetk in kamenčkov, nato smo se pa poslovili od obrežja.

Ob enajstih je piskala parna piščal, opomin izletnikom, naj se vrnejo na ladjo, da ne ostanejo na Špicbergih čez zimo. Stewardi so stali na krovu in skrbno zapisovali one vračajoče se turiste, ki so jih oskrbovali po kabinah. Ob poludvanajstih so podrli leseni mostič, čolni so se vrnili h gospodarju, pripravljali smo se na odhod. Moj steward je nervozno hodil po krovu. Ko me zagleda, priskoči k meni ter me hlastno izprašuje: „Ste kaj videli svojega tovariša? je že na ladji?“ Nisem ga mogel potolažiti. Četrť ure je še manjkalo do polnoči, ko pridrvita po obrežja dva možakarja, moj sobni tovariš in njegov najboljši prijatelj, ter kličeta na pomoč; napravila sta s puškami daljši izlet, ustrelila pa nista repiča. Rešili so ju; po lestvi sta plezala na krov, nadsteward pa jima je priredil kratek nagovor.

Točno opolnoči odplovemo iz Adventskega zaliva. Ko smo četrť ure kesneje zavili krog predgorja na širni Isfjord, se nam je nudil veličasten prizor: polnočno solnce je obsevalo špicberške snežnike. Solnce samo je bilo skrito za tenkimi oblaki, njegovi žarki pa so zlatili bele glave špicberških velikarov. Kdor je že kdaj v jutro ali na večer opazoval kaj podobnega v domovini, ve, da se tak prizor ne da popisati. Kar obmolknili smo; le tuintam so dame vzklikale: „Neverjetno! Čudovito!“ in pa kak Berlinec je zanosljal svoj „Kolossal“. Sredi Isfjorda se je Blücher ustavil, da smo tem laglje občudovali nenavadno naravno prikazen. Oblaki so se še stanjšali, skoz gost pajčolan smo uzrli okroglo svetlo ploščo. Po sosednjih oblakih se je razlila vijoličasta barva, kakor ob jutranji ali večerni zarji. Solnce je stalo ravno na severu, kakih 8 stopinj nad obzorom. „To-le solnce sije sedaj-le Japoncem in Avstralcem, ki imajo ravnokar poldan; pri nas doma pa vsi sladko spe“, se oglasi dr. Schönfeld. „Ko bi ne bil na celem potovanju ničesar dru-

gega videl nego ta-le prizor, mi ni prav nič za denar, ki sem ga potrošil od Nove Zelandije do semkaj," pripomni Manning. Fotografični aparati so delovali „s polnim parom“.

Ves prizor je trajal samo nekaj minut; sivi oblaki so zopet zagrnili zlato ploščo, le snežniki so še odsevali v solnčnem svitu. Blücher je plul proti izhodu iz fjorda. Ostali smo še dolgo časa na krovu ogledovali neizmerne lednike ter se posmehovali ledenim koscem, ki so plavali po morju. Ob dveh čez polnoč smo se vozili mimo Mrtvega moža. Blücher je zavozil v širni ocean, krmar je zavrtel orjaka na jug in hiteli smo — proti domu. Tovariši so drug za drugim izginjali po kabinah, da sem slednjič ostal sam sredi nepregledne morske ravnine; le proti se-

veru mi je Dödmanden kazal kraj, odkoder smo prihajali. Izvlekel sem drobno knjižico ter v svitu polnočnega solnca opravil jutranjice v čast in slavo Onemu, ki je ustvaril toliko naravnih čudesov in ki je meni dal priliko, da sem na lastne oči zrl to krasoto.

Ko je zjutraj ob štirih po krovu pihala tako mrzla sapa, da mi je šla skozi mozeg in kosti, so prikorakali hlapci s cevmi, metlami in cunjami, so polili ves krov z vodo ter ga pričeli snažiti, kakor so to delali vsako jutro, preden so vstali potniki. Ker so me gledali postrani in ker je bil res že čas, iti k počitku, sem se jim umeknil; zato sem pa prilezel izpod gorke odeje, ko je trobentač prvi-krat trobil h kosilu.



Apostolu Jugoslovanov.

(Visokočastitemu gospodu dr. Antonu Mahniču, krškemu škofu, v 60. letu apostolskega življenja.)

Zložil I. Mohorov.

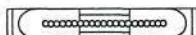
... uz'rev' mnogi m't'vi beštin'ni v' žitih
sem' preloži zem'nija t'mi volju
na nebes'nija misli

Vita S. Metodii.

Naš drugi Metod, odvetnik svetih pravic,
voditelj in oče mladih, Kristovih vrst,
ki tisoč razgnevil za delo krščansko desnic
in zbudil zanos za dedov rešilni Si Krst!

Zastonj ne šumi klevete sovražni vihar,
zastonj se ne peni zmija peklenške Laži:
„krščanstvo slovanstvu od vekov je kvar!“
in one proganja, ki duh v njih Metodov živi.

Boji se, ker ve, da nasproti drhti
hvaležnih Ti mladih src tisoč:
Naš drugi Metod, Tvoje pozne dni
Vsevečni čuvaj, potroji apostolu moč!



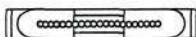
Sodba.

Zložil Ksaver.

Kdaj sem sanjal, kdaj,
da mladosti raj,
da se pomlad in moj kras
v resnih mislih prebudi?
V vroči dan zori že klas,
— a sejalec sad skrbi.

Jasne prve dni,
ko srce vzkipi,
kdo mu vstavi drzen hod?
Slastno seje seme nad
si mladenič v svojo pot,
— v solzah mož pobira sad.

In za vso bolest
na koga gorest
naj trpin zdaj izkupi?
Kar sejala je mladost,
naj življenje pokori,
in poplača naj bridkost.



V deželi polnočnega solnca.

Potopisni spomini. — Napisal dr. Ivan Knific.

(Konec.)

XXXI.

Na povratku.

Vpračali smo se s Špicbergov. Da so vprašali nas potnike, če hočemo še dalje proti severu, do večnega ledu, bi bili takemu načrtu zelo radi pritrdili; žal, da nas nihče ni vprašal. Do severnega tečaja bi seveda ne bili prodirali. Ladja vozi samo do neprodorne ledene skorje; da bi pa odtod peš korakali še 1000 km, bi bil to sicer krasen izlet, toda pota še niso zaznamovali in tudi restavracij ter hotelov je tam gori še premalo; zemeljsko os sta pa menda Cook in Peary že tako namazala, da se bo zemlja pravilno vrtela vsaj še par desetletij.

Od Špicbergov do Hamburga smo se vozili deset dni. Potrošili smo toliko časa, ker smo se ustavili štirikrat: na Lofotih, v dveh fjordih in v Bergenu, največjem mestu južne Norvegie.

Do Lofotov, svoje prve postaje, smo brodarili dva dni. Tak odmor nam je mnogo koristil. Še enkrat sem premislil, kaj sem doživel na Špicbergih, izlekel sem beležnico ter si zapisal vse važnejše podatke; saj kdor si zadobljenih vtiskov ne uredi, se mu h koncu klopčič tako zamota, da ga več ne razvozlja. Oba dneva smo porabili tudi v to, da smo se pošteno prespali in pa da smo napisali nebroj razglednic, jih opremili s špicberškimi znamkami in zmetali v parnikov nabiralnik; uradnik je pritisnil nanje pečat „Spitsbergen“ ter jih oddal na prvi pošti, v Digermulnu na Lofotih. Gorje mi, ko bi kak prijatelj izvedel, da sem bil na Špicbergih, njemu pa nisem odtod poslal nikake razglednice! Tako so mislili najbrž tudi sopotniki, kajti peresa so škripala in svinčniki so drsali neprenehoma po nedolžnem papirju.

Na Severnem Lednem morju dostikrat razsaja vihar; valovom se pridruži še nevihta, dež in sneg; namesto kitov brizga morje samo mrzle polive čez krov. Nam so bili morski bogovi naklonjeni; nikdar nas niso vznemirjali. Verjamem, da je veličasten prizor, ko Pozejdon na vozu, v katerega je vpregel neukrotljive vrance, vihra po širnem oceanu; ljubša pa je meni — in najbrž vsakomur — morska gladina, ki odseva v solnčnem svitu. „Ledene gora“ na povratku nismo srečali, ravnotako tudi kitov ne; le nekaj delfinov je plavalo poleg ladje, semtertja je kak porednež tudi poskočil iznad vode.

Po večerji sem se naslonil na ograjo ter zrl v brezkončno daljavo. Sama voda se je širila pred menoj, kakor daleč je segal pogled. Zdelo se mi je, da stojim na koncu sveta, — saj je Skandinavija še daleč na jugu, — da se tod poljubljata nebo in zemlja, čas in večnost; grobna tišina je vladala kroginkrog; solnce se je plaho skrivalo za rožastimi oblaki. Polastilo se me je nekako domotožje, prvokrat, odkar sem bival v deželi polnočnega solnca. Toda le za trenutek; kajti za seboj sem začul znani glas zvestega Manninga: „Le obupati nikar!“ Drazil me je toliko časa, da me je spravil v dobro voljo. Malo kesneje zasniva še ladjina godba; prične se pravi salonski ples, ples sredi Ledene morja. Imej še toliko svetožalja, lice se ti razjasni, ko zreš krog sebe same vesele obraze. Kdo bi se cmeril, ko vidi družbo, ki raja od radosti?

Kako prešerni so bili ta dan Blücherjevi politiki in pisatelji, nam dokazuje prva in edina številka „Špicberškega Vestnika“, ki so ga delili stewardi, ko se je vrtela mladina. Da so presojali tedanji politični položaj povsem nepristranski, nam izpričujejo med drugimi „duhovitimi“ novicami tale brzobjavna poročila:

„Kristjanija: Norveška je prodala Špancev šest topov, ki jih je hranila v trondjemski trdnjavi iz leta 1666.; nadomestiti bo treba samo cevi pa lafete. — Adventski zaliv: Maroški sultan je poslal svoje brodovje proti Centi; brodovje pa je zgorelo pravo smer in je zašlo v Severno Ledeno morje; zavozilo je v Adventski zaliv, da obnovi v amerškem premogovniku zalogo premoga. — Hammerfest: Republika San Marino je 7. t. m. zasedla Medvedji otok; kneževina Liechtenstein je protestirala, mobilizirala 18. armadni voj in ga s polovico brodovja poslala na sever; ravnokar plovejo liechtensteinske ladje mimo Hammerfesta. — Teheran: Naš mladi šah se je naučil že predzadnjo črko perzijske abecede. — Barcelona: Tukajšnje prebivalstvo je kralju Alfonzu v znak neomajne zvestobe poslalo tri peklenske stroje.“

Prav zanimive so bile tudi „domače novice“; čitali smo tamkaj: „Nenavadno prikazen občuduje Blücherjevo moštvo. Ko smo odpluli iz Hamburga, se je parnik hudo zibal, ker je naložil premalo blaga; sedaj pa vozi popolnoma mirno; zavoljo dobre in obilne hrane so se potniki toliko zredili, da se je

Blücher vsled večje teže od 8 m pogreznil v morje na 9 m. — Izreden načrt sta skovala dva potnika-inženirja, ki pa želita, da se njiju ime zamoči. Ker se nahaja na Špicbergih neizmerna množina premoga, ki se razteza najbrž pod celim Ledenim morjem, nameravata imenovana gospoda električnim načinom užgati premogovnik. Vodo, ki bo nastala, ko se stale špicberški ledniki pa snežniki, bosta po ceveh napejlala v Afriko, da izpremenita ondotne puščave v jezera. Na ta način se stali tudi večni polarni led, pot do severnega tečaja bo prosta in HAPAG odslej ne bo pošiljala svojih turistov na Špicberge, ki tem potom izginejo, ampak naravnost na severni tečaj. Ko premine polarni led, prenehajo tudi nadležni, mrzli severni vetrovi. Svojo iznajdbo sta s pomočjo zračnega brzojava že patentirala na Kitajskem. — Cook je naprosil miss 'divjo mačko', ki se je v Adventskem zalivu odlikovala kot izvrstna krmarica, da namesto njega maže zemeljsko os ta čas, ko bo sam po svetu predaval, kako se najkrajšim putem dospel na severni tečaj."

Med "oglasil" smo brali: "Cenjenim potnikom se vljudno naznanja, da ima Blücher v zalogi še mnogo šampanjca; zato naj nihče ne zmanjšuje svojih pivskih potreb! — Najboljše zdravilo zoper morsko bolezen: Ostani doma za pečjo! — Zaroke se razglasijo v prihodnji številki!"

Morebiti se taki in podobni brezžični brzojavi niso popolnoma strinjali s prvotnim besedilom, doslegli so pa vendarle svoj namen; spravili so nas v prav dobro voljo in marsikdo je šel tudi ta dan kesno počivat, ker se je predolgo zamudil v kadilnici...

XXXII.

Digermulen na Lofotih.

Drugi dan (21. julija) po kosilu zagledamo v daljavi prvi norveški otok, predstražo severnih Lofotov ali Vesteraalov. Ne vem, če so Grki pod slavnim Ksenofantom tako navdušeno pozdravljali morje, kakor smo se mi razveselili kopnega; saj smo se takorekoč iz pregnanstva, iz ledene puščave, vračali v obljudene kraje. Ko smo se vozili na sever, so se nam zdeli Lofoti sicer romantični, toda zelo pusti otoki; sedaj pa smo se radovali, ko smo ugledali obrežje, obraslo z zeleno travo. Prva ribiška naselbina nas je navdušila tako, da smo z robci in čepicami ter z glasnim krikom opozarjali ribiče nase. Nad vse ljubka se nam je pa zdela prva večja vas s preprosto cerkvijo. Kakor nalašč je tudi solnce pretrgalo megleno nebo in ves popoldan obsevalo snežne vrhove, zelena pobočja in bela poslopja; šele pozno na večer se nam je iznova skrilo za oblake. Na

krovu je vladalo živahno, celo razposajeno veselje. Otok za otokom nas je pozdravljaj in zopet izginjal v daljavi.

Prihodnje jutro (22. julija) se zbudimo v majhnem zalivu. Komaj se je ladja usidrala, že spuste v morje motorski čoln, ki takoj odide na suho po pošto. Odkar smo se odpeljali iz Hammerfesta, — in tega je že osem dni, — nismo prejeli s celine nobenega pisma, nobenega brzojava. Če se doma pismo ali pa dnevni časopis zakesni samo za eno uro, marsikdo nemirno stopica po sobi ter nestrpno čaka rešitve; v Ledenem morju pa smo pozabili na vse sorodnike in na ves svet; seveda je v nado mestilo za tako samozatajevanje motorski čoln iz Digermulna pripeljal cele kupe pisem in debele sklade časopisov. To je bilo govorjenja in čebljanja ono jutro, ko smo zopet zašli v človeško družbo! Najvažnejše novice so nam uradniki nabili tudi na oglasni deski vrh glavnega stopnišča.

Z motorskim čolnom se je vrnil na ladjo tudi neki potnik, ki se je pred devetimi dnevi toliko zamotil v Tromsoe, da je pozabil na odhod in zamudil parnik. Revez se je z malimi norveškimi ladjami vozil semintja, dokler ni, dan prej ko mi, došel v Digermulen, kjer smo ga rešili. Tovariši so ga sprejeli z glasnim vpitjem in so ga odslej dražili brez konca in kraja.

Digermulen je prav majhen kraj, da ga ne najdeš na zemljevidu. Vsega skupaj so zgradili od 10 do 15 hiš, izmed katerih je za turiste najvažnejši poštni ter brzojavni urad, ki smo ga oblegali ves dan. Če pride v vas tak velikan, kakor je Blücher, je to seveda nekaj posebnega. Nihče se ni čudil, da je z vseh večjih poslopij vihrala mogočna norveška zastava: moder, belo obrobljen križ na rdečem polju. Presenetilo nas je pa, da je nad neko malo hišico plapolala švicarska zastava. Radovedneži so vprašali poštarja in ta jim je stvar pojasnil tako - le: Pred desetimi leti je v tisti hišici nevarno zbolel gospodar; prišla pa je ravno velika ladja in neki potnik, švicarski zdravnik, je možu pomagal na noge; v zahvalo vedno izobesi švicarsko zastavo, kadar dospe semkaj večji turistovski parnik.

Poleg sela se dviguje 350 m visoki Digermulkollen, hrib, ki je razmeroma nizek, njegov razgled pa slovi daleč po svetu. To je nekak norveški Rigi. Dobro uro smo lezli navkreber; nihče ne bi mislil, da je grič, obrastel s travo, grmovjem in brezami, tako strm. Preden sem prišel do vrha, začujem odtod lovski rog in glasno ukanje. Pod vrhom stoji koč, kjer prodajajo cvetice, razglednice, limonado in druge tekočine. Razgled je krasen. Vidi se na brezštevilne morske prelive, na sosednje hribovite otoke, preprežene z malimi, ponajveč brezovimi

gozdiči, onkraj otokov pa odseva v dopoldanskem solncu gladko morsko površje; v znožju griča se širi nekaj travnikov; žal, da so preveč močvirnati. Ne daleč od vrha stojita, malo vsaksebi, dve granitni piramidi, ki nas spominjata, da je cesar Viljem II., velik ljubitelj naravnih krasot, že trikrat splezal na Digermulkollen, kar dokazujejo v kamen vsekane letnice 1889, 1892, 1903.

Da parnik obišče neznatni Digermulen, je deloma vzrok opisani razgled, o katerem pravijo, da je najlepši v vsej Norveški, deloma pa morski preliv Raftsund in zaliv Trolldfjord, ki smo si jih ogledali po kosilu. Raftsund je prav ozek preliv med dvema lofotskima otokoma. Ker je tamkaj morje preplitvo, smo zasedli manjše parnike.

Čim dalje smo se vozili, tem bolj so se stiskali bregovi. Slednjič smo skozi ozek predor zašli v stranski zaliv, ki ga od obeh strani oklepajo strme skalnate stene in ki ga ljudstvo nazivlje Trolldfjord (= Čarovniški zaliv). Zdel se mi je prav podoben glasovitemu Kraljevemu jezeru (Königssee) na bavarsko-solnograški meji. Turisti so vriskali, godba je svirala koračnice, ko smo se vozili po njem; čudovito je odmevalo po soteski. Visoko v steni se začuje tenki: cin, cin; zagledamo šest mladih kozic, ki so obirale redko grmičevje; drzno so preskakovale s pečine na pečino; še više pa je nevidljiv pastir trobil na piščal. V dnu zaliva je visok slap bučno šumel proti morju.

Trolldfjord je menda najromantnejši kraj na Lofotih.

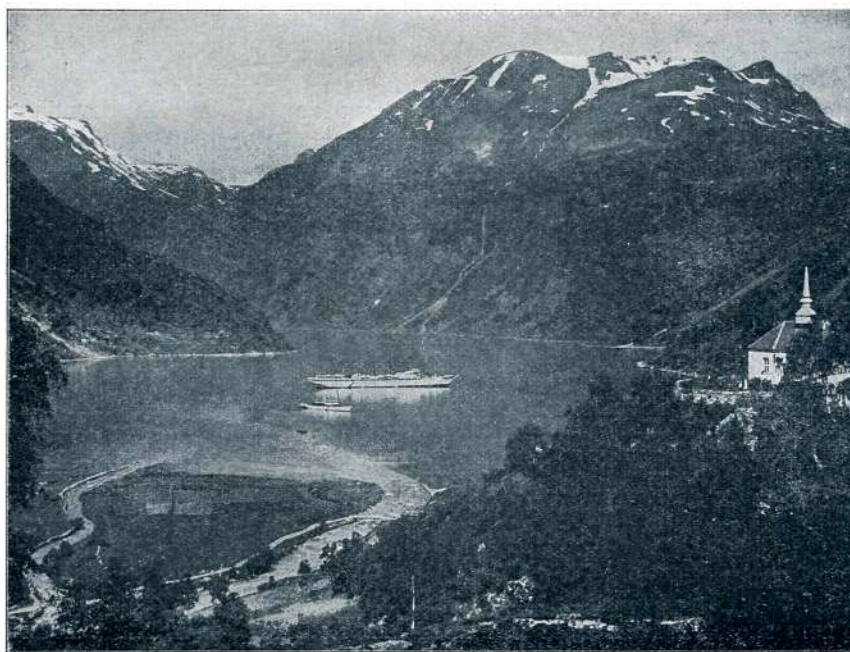
Ob šestih je parna piščal klicala turiste na krov. Neradi smo se ločili od lepega otoka, pa tudi od prijaznih ljudi, ki so nam klicali: „Lykkelig reise!“ (Srečno pot!) Stewardi so ta dan še posebno pazili, da nihče ni zaostal. Ob sedmih zvečer je krmar zavrtel krmilo in odjadrati smo na jug.

Ta večer smo se poslavljali od polnočnega solnca. Jasno nebo se je razpenjalo nad nami, ko smo veslali po zelo širokem Vestfjordu. Solnce je stalo še dokaj visoko nad obzorom na severozahodni strani. Oddaljeni otoki so kazali prav ostre obrise; rdečerumena žareča krogla jih je obsevala. Ob desetih, ko se je solnce nagibalo k zobčastemu gorskemu grebenu, se Blücher nenadoma ustavi. Dali so nam priliko, da smo gledali, kako solnce na Lofotih za-

haja. Niže in niže se je spuščalo; njegova svetloba je bila mila, da smo od časa do časa pogledovali v njegovo jasno lice; ob poluenajstih je poljubilo ostro gorsko teme, par minut kasneje se je skrilo za hribom, v morje pa je zatonilo morebiti šele ob enajsti uri; svetlo je ostalo še vso noč.

Tako smo se poslovili od polnočnega solnca. Drugi dan so namreč megle in oblaki zastirali pogled. Molče smo prekoračili tečajnik. Ves dan smo pluli daleč od obrežja; samo temne lise na vzhodu so nam naznanjale, kje da leži Skandinavija. 37 ur smo se vozili do prihodnje postaje.

Ta dan sem imel malo prasko s tovariši pri mizi. Pričeli so, kakor že večkrat, zabavljati čez vero.



MEROK V GEJRANGERFJORDU

Pritoževali so se nad verskim davkom, ki ga plačujejo Prusi, da vzdržujejo svoje cerkve in svojo duhovščino. Schönfeld plačuje za židovsko bogoslužje na leto 300 mark, tovarnarja Lindner in Roehming pa tudi približno toliko za protestantsko. Tedaj se oglasim prav ponižno: „Gospodje, čemu pa plačujete verski davek? Če nimate nikakršne vere, kakor trdite, bodite toliko možati, da še uradno izstopite iz verske občine.“ „Res je tako,“ mi je živahno pritrdjeval Manning, ki je vselej branil vero svojih očetov. Da sem tedaj nosil kolar, bi me bili zapodili iz dvorane. Prav nič jih ni bilo sram; dr. Schönfeld me je zavrnil: „Tovariš, Vi ste še mlad. Če ljudje izvedo, da sem brezverec, izgubim klientelo.“ Tovarnarja sta pa odgovorila s smehom na licu: „Pred svetom morava hliniti vero, sicer zapuste odje-

malci najino firmo.“ Zbodla jih je pa vendarle moja opazka; v odsotnosti so me odslej nazivali — ultramontanca.

XXXIII.

Merok v Gejrangerfjordu. — Gudvangen in Stalheim.

V prospektu so nam napovedali, da obiščemo dva prav zanimiva fjorda v južni Norvegiji. Bali smo se, da se bomo dolgočasili v njih, ker smo se fjordov že skoraj naveličali. Saj sestoje vsi ti morski rokavi iz iste „tvarine“; skalnate stene, temna morska gladina, malo trave, mnogo mahovja, nekoliko nizkega drevja, par slapov, vrhu gora pa mnogo snega, to je vse, kar se vidi v vsakem izmed njih. In vendar ima vsak fjord nekaj posebnega, nekaj originalnega, tako da se nikakor nismo dolgočasili, marveč da smo bili z izleti prav zadovoljni. Človek, ki se izogne resničnim skrbem, kjer se le more, si dela skrbi, ko mu jih prav nič ni treba.

V pozni noči, ali bolje, rano v jutro (24. julija) je Blücher mimo Aalesunda in mimo neštevilnih otokov — bral sem, da je ob zahodni norveški obali do 150.000 otokov in otočičev! — zavozil v dolg, kljukast zaliv. Zaspal bi bil vso naravno krasoto, da ni sobni steward potrkal na vrata in zaklical: „Vozimo se po krasnem fjordu!“ V par minutah sem bil na krovu. In res, ravnokar smo iz glavnega, širšega zaliva krenili v stranskega, ožjega. Uro kesneje se je parnik okrenil še enkrat; vstopili smo v veličastni Gejrangerfjord. Oklepajo ga zelo strme, 1000—1700 m visoke gore; stene ob morju so malone navpične; morski rokav je tako ozek, da se nam skoraj zdi, da to ni več fjord, ampak reka. Ko se vozimo po tem naravnem skalnem svetišču, nakrat izprožijo ladjin top; odmevalo je, kakor odmeva po gorskih dolinah ob hudi nevihti. Po stenah curljajo visoki, toda ozki slapovi. Na neki posebno strmi steni jih sedem zagledamo vstric; ljudstvo jih nazivlje „Syv søstre“ (Sedem sestra). Pravijo, da spomladi, ko se taja sneg, vse hobotni po fjordu. Slapovi narastejo v hudournike, plazovi se vsipljejo po stenah, trgajo kamenje in grmovje ter z velikim hruščem padajo v vodo.

Še večkrat so izprožili top, ko smo se vozili po divji soteski. Slednjič se zaliv razširi in pred seboj ugledamo vasico Merok, ki jo v polukrogu obdajajo visoke gore. Merok pa ni selo, zidano tako, da bi stale hiše druga poleg druge na vsako stran ceste, marveč lesene kočice so raztresene po bregovih in še okrogla cerkvena stoji na malo vzvišenem kraju. Edina večja zgradba je hotel „Union“, kjer poleti prebiva mnogo letoviščarjev.

Merokova posebnost je umetno izpeljana cesta, ki je, kakor pravijo, najznamenitejša cesta Norvegije sploh. Široka je 7 do 9 m in vodi v dolgih, toda zložnih serpentinah nad 1000 m visoko do sedla, ki tvori razvodje med Atlantiškim oceanom in Skagerrakom. Po izpeljavi in po razgledu je prav podobna glasoviti cesti, ki vodi iz dalmatinskega Kotora v Črno goro. Ta dan nismo priredili skupnega izleta, ampak udarili smo jo vsak na svojo pest. Najkomodnejši potniki so iztikali po vasici, dokler jih ni potegnil nase hotel Union. „Srednji“ turisti so korakali uro daleč po cesti, do hotela Belvedere, odkoder je najlepši razgled na Merok in na Gejrangerski fjord. Najčvrstejši korenjaki pa smo vzeli v roke potno palico ter smo se povzpeli do gorskega sedla. Vsled dolgotrajne vožnje po morju so nas srbeli podplati, da smo bili prav potrebni daljšega izleta.

Ob devetih dopoldne smo se izkrcali. Vsi smo komaj čakali, da stopimo na suho. Vozniki so se nam ponujali za drag denar in nekaj gospode se je res vsedlo v kočije. Dospeli so pa do cilja ob istem času kot mi, ki smo hodili peš; saj Norvežan za nikakršno ceno ne požene konja navkreber, in da ne bi kak turist priganjal živali, stoje v klancih koli z napisom: „Vaer god mod hesten!“ (Bodi dober s konjem!)

Pot smo imeli kaj lepo; ni bilo prevroče, ker je bilo nebo napol oblačno: cesta pa tudi ni bila blatna, ker tod že nekaj časa ni deževalo. Kraj ceste je drevilo v dolino par mogočnih slapov, da so pene razjarjenega elementa pršile na pot. Pred vsakim slapom smo zagledali tablico, ki nam je naznanjala, kako se zove dotični vodopad. Ko sva s starim Manningom ogledavala te slapove, je neprestano mrmral: „Glejte, koliko vodne moči imajo Norvežani! Zakaj je ne izrabljajo? Da imamo pri nas samo majhen del te energije, bi postavili imenitne tovarne. Res je pa tudi: Ko bodo stroji ropotali po teh krajih, bo izginila vsa romantičnost.“ Razen kilometrskih kamnov so stali kraj ceste še drugi kamni z napisi: 100 m, 200 m itd. „over havet“ (nad morjem), dokaz, da so Norvežani zelo napredni. Vzpenjali smo se više in više, pogled nam je pa uhaľal tjadol, kjer je počival Blücher. Nismo bili še daleč, ko izza vogla prisopiha nova, bela ladja in se ustavi poleg črnega Blücherja; bila je „Thalia“, last Avstrijskega Lloydja, ona ladja, ki je pred nami dospela na Špicberge ter nam je odtod brzojavila; žal, da je že odšla, preden smo se vrnili.

Kmalu potem, ko smo brali na kamnu: „1000 m over havet“, smo stali vrh sedla. Sosednje gore so pokrite še s snegom, ki sega prav do ceste; na senčnatih krajih ga je ob poti kar nadebelo.

Onstran prelaza, nekaj metrov niže, zablešči gladka površina gorskega jezera; na njegovem bregu tik ceste so zgradili čedno leseno restavracijo Djupvashytte, pribežališče vseh turistov. Na velikem travniku pred hišo se je utaborilo krog 30, večinoma dvovprežnih kočij. Štiri ure smo korakali dotod, saj je pot dolga svojih 16 km. Ker je poldan že minilo, sva z Manningom udrli v krčmo; sprejeli so naju pa neprijazno, češ: „Najprej postrežemo onim, ki so se pripeljali v kočijah; drugi morate počakati.“ Nekaj časa robantimo krog hiše, — nabralo se nas je lepo število pešcev, — ko pa vendarle ne dobim jedi, se zadovoljim s kruhom in citronovim odcedkom. Ker aristokratskega kosila nikakor ni hotelo biti konec, sva se z Manningom vrnila domov. V preprosti obcestni krčmi sva si utolažila glad s prekajenim mesom, „olje“ nama pa ni šlo kar nič v slast.

Zvečer so Blücherjevci priredili zadnji ples, toda ne več na ladji, ampak v Unionu. Ko so se odpravljali na suho, sem zapazil starikavega gospoda v črni salonski obleki; pogovarjal se je zelo prijazno na vse strani; obraz se mi je zdel prav znan, poznal ga pa le nisem. Vprašam soseda; ta me pa začudeno pogleda: „Ne poznate kapitana?“ Saj res; kako bi ga spoznal, ko je pa vedno hodil v uniformi! Zabavali so se menda izvrstno, do dveh čez polnoč; tako vsaj mi je pravil sobni tovariš Kühne, ko je drugi dan malo čez poldan lezel iz postelje.

Dva dni pozneje (26. julija) so nam zjutraj zgodaj trobentali staro melodijo: „Zbudite se, spavači vi!“ „Ali ne bo še konec fjordov?“ se je na krovu jezil turist, ki se mu je nazunaj poznalo, da mu je več za eno uro kosila, oziroma spanja, nego za vso naravno lepoto. Tekom noči — v teh krajih solnce že zopet vzhaja in zahaja — smo zašli v Sognefjord, najdaljši norveški zaliv, odkoder nas je parnik zanesel v stranski odrastek, v Nārøfjord, prav ozek morski rokav, ki je zelo podoben Gejrangerskemu zalivu. Še preden smo prišli do konca fjorda, se je Blücher usidral na mestu, kjer je bila soteska široka komaj 200 m. Krog sebe smo videli samo skalne bregove, nad sabo pa sivo nebo, ki se je držalo na jok. „Kam ste nas zavlekli?“ so se jezili nepočakljivci nad mornarji. „Tako pride manjši parnik, da vas popelje na suho,“ so nas tolažili častniki; trajalo je pa kljub temu še pol večnosti, da so se izpolnile njih obljube. Kakor slanike so nas naložili na dva majhna parnika.

Četrť ure kesneje smo dospeli do preproste vasice Gudvangen, med visokimi hribi zgrajenega sela, čigar hišice so se posedle krog zaliva, kakor otroci krog matere; pravijo, da pozimi več mesecev solnce ne posije v ta kotel. Tu se je šele pričela prava gneča. Deževalo je curkoma, ko smo na cesti

obtičali v blatu, krog nas so vpili vozniki, rezgetali konji, škripala kolesa, preklinjal pa potni maršal. Ni majhna stvar, 300 ljudi paroma spraviti na vozove. Oddrčali smo skoz vas, ki nima nikakih posebnosti, med goravje.

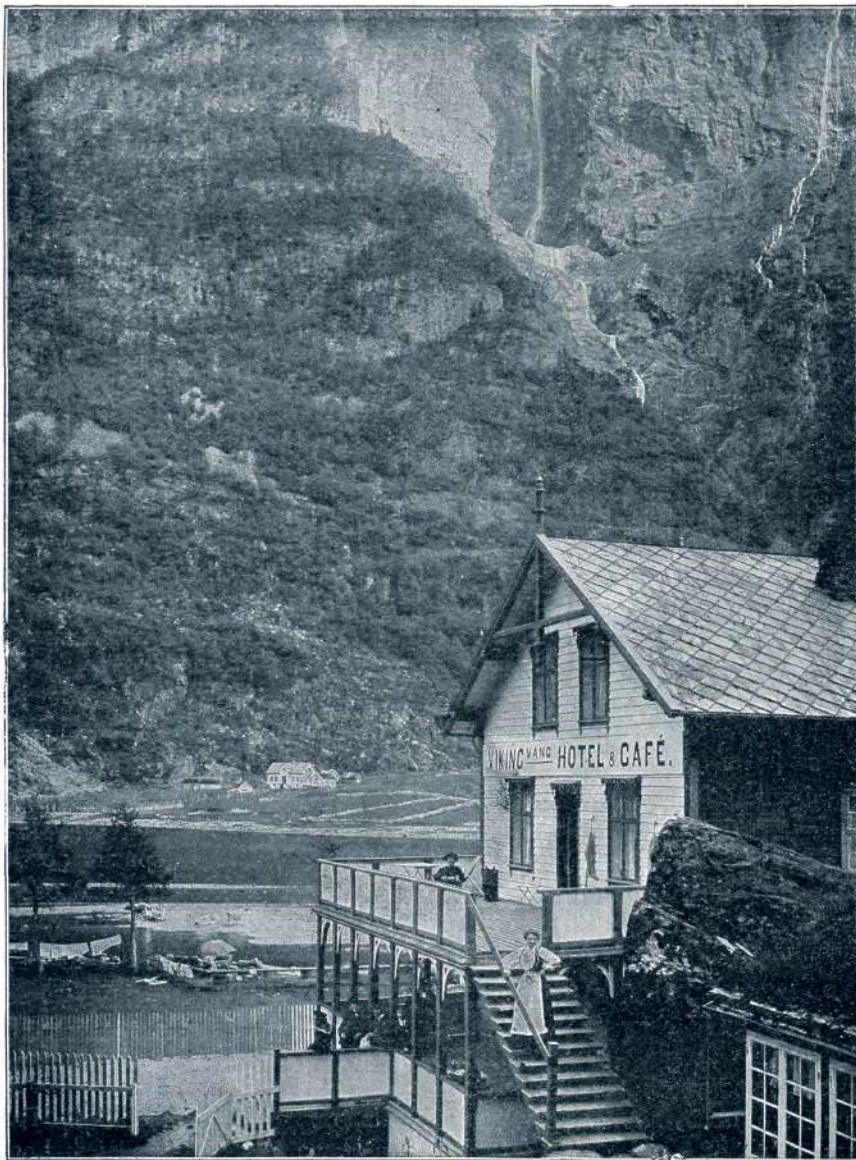
Pišejo, da je Nārødal (= Ozka dolina) zelo slikovita; bo menda že res, ko Bädeker sam pred besedo postavi dve zvezdici, kar znači, da je dotična stvar občudovanja vredna. Jaz vem samo to: Lilo je prav pošteno, ko smo se po ozki dolini tik deročega potoka po lepo zgrajeni cesti v procesiji pomikali v deželo. Zato je bil pa moj tovariš, Amerikanec iz New-Yorka, tem zgovornejši; razložil mi je vse znamenitosti novega sveta, in ko sem mu razodel svoj načrt, da v nekaj letih sam pridem čez morje na obisk, mi je sestavil natančen program, da si bom v najkrajšem času ogledal najlepše stvari. Poldrugo uro smo se vozili, ko se najina kočija ustavi pod strmim klancem. „Tukaj-le vaju počakam,“ reče voznik sicer norveški, toda razumela sva ga, ker je svoj govor razložil še z roko in s prsti.

Kjer se končava Nārødal, bobnita v dolino dva huda slapova, vsak z ene strani. Mi reveži pa sopihamo po bregu, koder nas cesta v 16 daljših serpentinah vodi do cilja, do hotela Stalheim vrh griča.

Zopet smo pol večnosti čakali na kosilo. Tačas sem si ogledal hotel in njegovo okolico. Zelo velika lesena stavba je še čisto nova. V dvajsetih letih je poslopje dvakrat pogorelo. Od zadnjega požara leži zarjavelo železje v velikih kupih po tleh. Za slučaj, da izbruhne ogenj, so pritrjene ob oknih dolge, debele vrvi, po katerih bi se spustili gostje, da se rešijo. V jedilnici je prostora za 400 oseb; sobic za tujce je 75. Ob sezoni je v hotelu toliko ljudstva, da se vse tare. Dvorane v hotelu so krasne. V sprejemni sobi vise podobe onih vladarjev, ki so že obiskali to gostišče, z njih lastnoročnimi podpisi, na sredi norveški kralj Hakon VII. in kraljica Maud (= Matilda), na desni † angleški kralj Edvard VII., na levi cesar Viljem II., zgoraj danski kralj Friderik VII., oče norveškega Hakona, spodaj † Leopold II., „roi de Belges“. Najbolj so ti kraji pri srcu nemškemu cesarju. Stalheim je obiskal že večkrat in za cesto v Nārødal je podaril 100.000 mark. Je pa tudi zares lep ta kraj. S prostorne ploščadi pred hotelom zremo navpično navzdol v prepad, v dolino, po kateri se vije kot srebrna nit deroč potok, ter na visoke gore, s katerih dreve številni hudourniki.

Polovica turistov se je s Stalheima odpeljala po cesti še dalje do Vossevangena, dokoder so se vozili pet ur. Tamkaj so prenočili ter se drugi dan

z železnico za nami pripeljali v Bergen. Ondotni kraji so menda prav lepi, gorska železnica prav zanimiva, samo dež je izletnike premočil do kože. Drugi smo se vrnili v Gudvangen, kjer smo taval po blatu in posedali po restavracijah, dokler nas niso prepeljali na parnik.



GUDVANGEN

XXXIV.

Bergen.

Najvažnejši kraj v južni Norvegiji je brez dvoma Bergen. S svojimi 75.000 prebivalci je za Kristjanijo največje norveško mesto. Kot imenitno pristanišče, trgovsko, ribiško in turistovsko središče prekosi celo stolno mesto. Luka je prav varna, ker

leži med Bergenom in Atlantiškim morjem toliko otokov in polotokov, skal in zalivov in prelivov, da mora krmar posnemati starodavnega junaka Tezeja, ki mu je Ariadna dala klopčič vrvice, da ne zgreši pota v labirintu. To je nekak norveški Hamburg (če smemo male reči primerjati z velikimi), kar se tiče

parnikov in trgovine z ribami, zlasti še s polenovko in slanikom. S hriba se mi je zdel podoben našemu Trstu, če ga gledamo z Opčine. Mesto je pa tudi nekak norveški Solnograd, z ozirom na veliko množino dežja. Bergen je namreč najdeževnejše norveško mesto; izmed 365 dni v letu dežuje 300 dni. Zato je prišlo v pregovor, da bergenski otroci, ko pridejo na svet, dežnik prinese s seboj. Čital sem tole anekdoto: Srečala sta se norveški pa inozemski ribič. „Ali še dežuje v Bergenu?“ vpraša Nizozemec. „Poberi se mi!“ se razjezi Norvežan. „Ali še burja divja krog Texela (holandskega otoka)?“ – Druga zgodba pripoveduje, da je holandski trgovec sedem let povrsti obiskal Bergen, seveda ob dežju; ko pa pride osmo leto in zagleda kraj v solnčnem svitu, mesta ni spoznal; v divji jezi kruto pretepe krmarja, češ da ga je zapeljal v napačen kraj.

Obilna moča je Bergenu v lepo korist; v mestu samem so zasadili krasne parke, v okolici pa poganja bujno rastlinstvo, kakor malokje v Norvegiji; tod rasto vse vrste našega žita, vsa naša sadna in gozdna drevesa. Tudi podnebje ima Bergen prav prijetno; zime so milejše kot v srednji Evropi.

Mesto leži pod griči, z drevjem obraslimi; odtod tudi njegovo ime (Bjoergvin = pašnik pod gorami). Širi se po manjšem polotoku in krog dveh zalivov; deloma so hiše raztresene tudi po gričih. Pogled z morja na lepa poslopja in visoke zvonike je prav zanimiv. Na skalnatem hribu kraljuje trdnjava Berghus, ki pa dandanašnji nima prav posebnega pomena.

Ko smo se v jutro (27. julija) bližali mestu, je bilo zavito v meglo, iz katere je rosilo počasi, toda vztrajno, „po vrvi“. Blücherjev top je naš prihod naznanjal Bergencem, godci pa so stopili pod streho in zagodli norveško narodno himno, ki se končuje z besedami:

Ja, vi elsker dette la det
Som det stiger frem,
Furet veirbidt over vandet
Med de tusind hjem!
Elsker, elsker det og tänker
Paa vor far og mor,
Og den saganat, som sänker
Drömme paa vor jor!

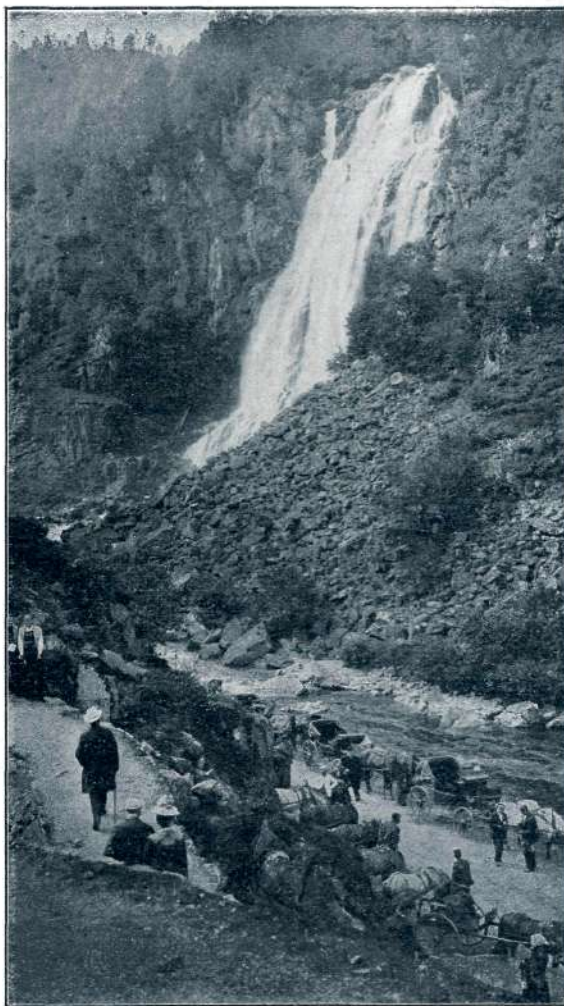
Prosto prestavljeno: „Da, mi ljubimo to deželo, s skalnimi pečinami vred, ki se dviga iznad morja s tisoč domovi! Ljubimo, ljubimo jo in mislimo na svojega očeta in svojo mater; bajna noč naj pa polaga naše sanje v našo zemljo!“ (t. j. nikdar ne nehamo misliti na svoj rod in na svojo domovino).

Ko smo izstopili na kamnitem nasipu, nas je že pričakovala bergenska mladina in mnogo radovednežev. Kakor so v starih časih hudodelce razstavljali na sramotnem odru, da so jih mimoidoči ogledovali ter se norčevali iz njih, tako so tudi nas domačini natanko premotrili, da so se posmehovali, če so zapazili kaj nenavadnega. Ne daleč odtod so nas čakali vozovi. Potni maršal nam je naročil, naj si dopoldan zunaj mesta ogledamo staro leseno cerkev. Toda samo petnajst izletnikov nas je šlo gledat to znamenitost. Vozil sem se s poljskim časnikarjem Najmskim iz Varšave in njegovo gospo, ki sta lomila slabo nemščino. Kot Slovani smo se takoj prijaznili; povedala sta mi mnogo koristnega iz Rusije, zanimala sta se pa tudi za nas Slovence. Ker je dvojica najbrž vse spravila v liste, — stari je marsikaj zapisal v beležnico, — sem naše kulturne razmere hvalil na vse pretege.

Vozili smo se dobro uro. Onkraj mesta ropočejo velike tovarne; malo dalje so sezidali lepo število vil in gradičev; drdrali smo ob ribnikih in čednih vrtovih, po dolgih drevoredih, med njivami, ob gozdičih in travnikih. Slednjič se ustavi kočija pred vrtno ograjo. Mimo lepih nasadov zavijemo v smrekov gozdič, stopimo vrh malega griča in stojimo pred starodavno leseno cerkvijo posebne vrste. Zgradili so jo v XIII. stoletju, zato je les že ves začrnel. Cerkev je podobna kitajski pagodi, ima tri odstavke in tri strehe, visok stolpič, ob tleh pa kroginkrog široko stebrovje. Največja posebnost je ta, da nima nikakega železja razen ključavnice. Odznotraj je prav temna, ker nima oken. Razsvetljevali so jo s svečami, ki so gorele na oltarju med službo božjo. Ohranile so se tudi še stare, zelo preproste lesene po-

dobe in kipi. Take cerkve se imenujejo stavekirke; nekdam jih je bilo na Norveškem 700, zdaj jih je samo še krog 20.

Pri kosilu je vrelo kot v ulnjaku. Oni turisti, ki so nas zapustili v Stalheimu, so se opoldan vrnili z železnico ter so nam pripovedovali svoje dogodke. Iz mesta so nam poslali vso pošto: nebroj pisem in najnovejše časopise. Potniki so si pripovedovali domače novice, politizirali, kritikovali ter zabavljali čez vse.



NA POTI V STALHEIM

Popoldan sem si ogledoval mesto, seveda z dežnikom v roki. Ima sicer še nekaj starih mestnih delov z ozkimi ulicami, slabim tlakom in lesenimi hišami; novi mestni deli so pa jako čedni, ulice široke, poslopja zidana; po postavi je prepovedano, graditi nove lesene hiše. Med drugimi stavbami se odlikujejo: narodno gledališče („den nationale scene“), pošta, borza, banka, tehnika, zvezdarna in več muzejev. Tudi cerkva je nekaj prav lepih. Po mestu vozi električni tramvaj. Izmed spomenikov si vsakdo najbolj

zapomni Ole Bulla, umetnika na gosli, Bergenca, ki je po vsej Evropi in Ameriki razširjal slavo norveške glasbe. Stoji v mestnem parku, ki ga oklepajo najlepše kavarne in hoteli. Ko sem v sosednji kavarni nalašč vprašal natakara, kaj da pomeni stari goslar na umetni skali, je ponosno odgovoril, da bodo prej počile hlače bronastega goslarja, — Bull namreč nosi prav ozke hlače, — kakor pa bo minila slava Ole Bullova.

Bral sem trgovske in poulične napise; uganil sem marsikaj. Ko sem pa poslušal ljudi, ki so govorili norveški, nisem razumel ničesar. Sicer pa v Bergenu vsak izobraženec razume nemški; v srednjih in meščanskih šolah se poučujeta tudi nemščina in angleščina, ker sta meščanom za trgovino neobhodno potrebni. Tudi nemških imen sem čital mnogo na trgovinah. Drugače so najnavadnejša dansko-norveška imena: Andersen, Michelsen, Rasmussen, Jørgensen, Ibsen itd. (Andrejevič, Mihalovič, Erazmovič, Jurjevič, Jakobovič). Danci pa Norvežani imajo namreč skupen pisani jezik, dasi se ljudski dialekti hudo ločijo med seboj. Bergenci se razlikujejo od drugih rojakov po svojem značaju; Norvežani so splošno resni, redkobesedni, počasni, Bergenci pa so zelo živahni, družabni, veseli.

Drugi in zadnji dan svojega bivanja v Bergenu sem najprej obiskal katoliško cerkev sv. Pavla. V mestu prebiva nad 300 katolikov, ki so sezidali prav čedno, prostorno cerkev. Župnik, konvertit, govori mnogo jezikov, saj semkaj zahajajo trgovci in delavci vseh narodnosti. Usmiljene sestre oskrbujejo poleg cerkve precejšnjo bolnišnico. Nato sem se podal na ribji trg, ki ga zelo hvalijo, četudi se meni ni zdel kaj posebnega; res da so rib nanесли zelo veliko, toda kaj, ko se pa na ribe ne umem in zanje ne zanimam. Dopoldne sem si ogledoval muzeje, ki so za norveško kulturo zelo poučni, popoldne sem se pa šel izprehajati po lepih nasadih na hribu nad Bergonom, odkoder je slikovit razgled na mesto, na morje in na otoke. V prodajalni sem nakupil mnogo spomenikov na Norvegijo. Ko sem korakal po kamnitem nabrežju, je Blücher turistom že piskal na odhod.

XXXV.

„Kapitanov obed.“ — Odhod iz Bergena. — Cesar Viljem II.

Prišel je čas slovesa. Tretjina potnikov se je drugi dan svojega bivanja v Bergenu odpeljala po gorski železnici v Kristjanijo in dalje v Stockholm, odkoder jih je desetorica hitela še v Rusijo, ostali pa so se vrnili čez Dansko v domovino. Železnico iz Bergena v Kristjanijo so izročili prometu šele

1. 1909.; je pravo čudo inženirske spretnosti. Izstrelili so 249 predorov in zgradili krog 200 mostov. Vozi čez visoke gorske planote, nad 1000 m visoko, po krajih, kjer leto in dan ležita sneg in led. Najbolj so se bali hudih zametov; zato so ponekod postavili umetno leseno streho, ki je vsega skupaj dolga 47 km. Poleti je vožnja po tako zanimivi pokrajini ob lepem vremenu gotovo zelo prijetna. Zvestejši Blücherjevi podaniki smo — iz obupa — še isti večer zapustili Bergen.

Preden se ločijo prijatelji, je stara navada (menda že iz Noetovih časov), da ga izpijejo „kozarček al pa dva“; kapitani, gentlemani skozinsko, pa imajo na izletniških ladjah tako zlato srce, da napravijo svojim gostom pred odhodom veliko pojedino, takozvani „kapitanov obed“. To gostijo smo praznovali tisti večer, ko smo počivali pred Bergonom.

Tisto popoldne ni smel nihče stopiti v obednico; stewardi so jo prirejali za slavnost. Ob šestih so se dame in gospodje poskrili po kabinah, da se opravijo kar najlepše za pojedino. Ko je trobentač odtrobil, smo hiteli v dvorano. Nežna srca so vzdihovala: „Aj, to je lepo!“ Stebre so ovili s pisanimi trakovi, izpod stropa so viseli papirnati venci, na stene so pribili zastave in grbe raznih držav, dežel in mest, na mize so postavili sveže cvetice, na manjših in večjih stojalih pa platnene in papirnat zastavice. Jedilni list so nam tiskali še lepše kot ponavadi, jestvin nanosili več in še okusnejših kot sicer. Vsem je sijalo veselje z obraza, vsi smo bili prav zadovoljni, da se je tritedenski izlet izvršil tako lepo, brez vsake nezgode na suhem in na morju; vsi so se hvalili s prejetimi vtisi. Marsikdo je zatrjeval, da bo še ponovil takšen izlet. Sklepali smo prijateljstva, obljubovali smo si, da se še srečamo kje, na Severnem rtiču, pod piramidami, ob Volgi, onstran Pirenej, ali pa ob niagarskih slapovih.

Prično se govori. Star gospod, vladni svetnik iz Draždan, potrka na kozarec: „Silentium!“ Vse umolkne. V šaljivih besedah je pričel govoriti o družbenem znamenju HAPAG, ki ga je bral: „Haben alle Passagiere auch genug?“ (Imate vsi potniki dosti?) Tolmačil nam je, koliko lepega smo videli, koliko so si prizadeli kapitan in moštvo, da so nas zadovoljili, hvalil je parobrodno družbo ter je končno napil kapitanu in Hamburško-ameriški družbi. Ker je kapitan obedoval pri aristokratih, se je v njegovem imenu zahvalil prvi častnik, nam želel srečno pot in nas povabil, da se še večkrat udeležimo izletov, ki jih prireja njih družba. Damam je treba seveda tudi napivati; vstal je zal gospodič, mlad uradnik, in je dvoril v izbranih besedah nežnejšemu spolu. Moč Združene Nemčije pa je brez vse potrebe proslavljal — policijski nadzornik.

Neprisiljena radost je zavladovala po dvorani, kolarci so se polnili s kipečim šampanjcem, ravno smo ugrabili, kaj neki pomeni prihodnja jed: „razsvetljen sladoled“, ko naenkrat ugasnejo vse luči v obednici. Govoreči obmolknejo sredi stavka in sredi besede, za trenutek vse utihne po dvorani. Tedaj se prikažejo stewardi, belo oblečeni, s fantastičnim pokri-valom, odičeni s pisanimi trakovi, v eni roki držijo prižgan lampijon, v drugi pa na velikem krožniku lepo razsvetljeno hišico z barvastimi okni, sredi kate-re gori — z arakom politi sladoled. Pred njimi koraka nadsteward z maršalsko palico, za njim par godcev, za temi pa dolga vrsta obedniških stewardov, drug za drugim. Dvakrat prehodijo vso obednico, nato pa zasvetijo luči, obed se nadaljuje.

Prineso nam krasne, v elegantno usnje vezane albume, ki nam jih je podarila parobrodna družba kot spomin na lepi izlet; v albumu smo našli nasli-kane vse kraje in znamenitosti, ki smo jih videli na potu. Roka roko umiva: Zložili smo večjo vsoto — v naši „meščanski“ obednici so nabrali 500 mark, — in smo jo podarili onim ladjinim uslužbencem, ki od turistov ne dobe posebne napitnine: godcem, mašinistom in nižjemu moštvu. Dva dni poprej so zbirali za kapitana; za nabranih 600 mark so mu kupili v Bergenu drag spominek, ki so mu ga ta večer poklonili v „aristokratski“ obednici. Tam so se razvijali menda prav uradno; v imenu vseh izletni-kov se je kapitanu zahvaljeval najstarejši princ Liechtenstein.

Po končani pojedini se je razvila v obednici prosta zabava. Ker je zunaj deževalo, so nam glas-beniki muzicirali, turisti-pevci so pa prepevali dijaške in narodne pesmi. Odtod smo se preselili v ka-dilnice, kjer se je igralo, pelo in pilo pozno v noč. Ob vsej veselosti pa nas je navdajala neljuba zavest, da se medeni dnevi bližajo svojemu koncu.

Z večjimi ali manjšimi povezki smo se drugi dan (28. julija) vračali na ladjo. Naznanili so nam, da ob sedmih popoldne odrinemo. Parnik se je opravil v galo: razvili so zastave in potegnili kvišku vrvi z zastavicami; taka je navada, kadar izletniki zapuščajo zadnjo norveško postajo. Ta dan pa so imeli mornarji še drug vzrok. „Cesar Viljem pride v naj-krajšem času v Bergen,“ se je glasilo od ust do ust. Zato nismo odhajali točno; kapitan je pol ure za-držal ladjo, da srečamo cesarja, ki je prihajal od severa. To leto Viljem ni prodiral daleč na sever; ustavil se je že enkrat v Bergenu, kjer se je sešel s kraljem Hakonom, sicer je pa obiskal samo tri, štiri kraje v južni Norveški. S seboj je vozil večje število učenjakov, pesnikov, umetnikov in — nekaj najpridnejših dijakov. Nemški cesar je pač originalen mož. Vsak dan so mu morali gostje predavati o zna-

nosti in umetnosti, potem je pa sam razpravljajal z njimi o važnejših vprašanjih. Čital sem v časopisih, da je v nedeljo sam „opravił službo božjo“ na ladji. Vprašal sem Pruse, kaj to pomeni, pa so mi odgo-vorili, da Viljem večkrat sam pridiguje svojemu spremstvu in da je izdal že dve knjigi lastnih pridig!

Ko smo sedeli pri večerji, se prične Blücher po-mikati iz pristanišča. Komaj smo se nasitili, že se raznese novica: „Cesar prihaja!“ Hiteli smo na krov; v daljavi smo zagledali veliko ladjo, ki se nam je bližala prav hitro. Malokdo se je zmenil za izginja-joči Bergen in za lepo okolico, vse je zrló na pri-hajajočo belo cesarjevo jahto „Hohenzollern“. Po-nosno je plapolala na njej z zlatom vezena cesarska zastava. Na poveljniškem mostu je stala belo oble-čena postava — cesar Viljem, za njim še par nje-govih najozjijih prijateljev. Ko nas je zagledal, nam



RIBJI TRG V BERGENU

je z robcem mahal v pozdrav, beli mornarji pa so stali v dolgih ravnih vrstah. Blücherjeva godba je zasvirala cesarsko pesem, nemški potniki so pa navdušeno klicali: Hura! Jahta je vozila kakih 200 m od nas. Za njo je hitela istotako bela bojna ladja in pa črna torpedovka. Četrť ure pozneje se začuje iz Bergena hudo streljanje s topovi in še dobro uro kesneje so nam čez otoke žareli kresovi, ki so jih Bergenci žgali na svojih hribih.

Norvežani so zelo vneti za nemškega cesarja, ki jim je storil že marsikaj dobrega, n. pr. ob stra-hovitem požaru v Aalesundu, dasi so sami največji demokrati. Že l. 1821. so sprejeli postavo, da kralj ne sme več imenovati novih plemenitašev; stare plemenite rodovine — bilo jih je takrat še 15 — naj obdrže svoje plemstvo, dokler ne izumrjejo. V Norvegiji vladajo kmetje in delavci; po najnovejši postavi imajo tudi ženske volivno pravico. Vse tri nordske države so zelo demokratične, predvsem pa Danci. V Kodanju sedi v mestnem svetu tudi pet

občinskih odbornic, ki so pa vse — socialistinje. Sploh se je socialna demokracija v teh treh državah zelo razširila.

Danski pa norveški kralj ne nastopata v uniformi, kakor smo vajeni pri drugih evropskih vladarjih, marveč v črni salonski obleki z visokim cilindrom. Bilo je ravno teden dni po tem dogodku, ko sem se z večjo družbo peljal iz Kodanja v mestno okolico. Za nami pridrdra preprosta kočija, v njej pa sedita črno opravljen gospod in njegov adjutant. Komaj nas je vodnik pravočasno opozoril, da je črni gospod — danski kralj Friderik, ko nas je dohitela kočija in nam je kralj prijazno odzdravljala. Za kočijo pa se je podila mestna deca, kakor se pri nas podevaški otroci za gosposkim vozom.

XXXVI.

Slovo od Norveške. — Na razstanku.

Naprej, proti domu! Bergen nam je izginil izpred oči, vozimo se po ozkih prelivih med otoki. Na zahodni strani, malo proti severu, nam še žari zlato solnce, ki nas je to popoldne ogrevalo, da nam je olajšalo slovo od Norveške. Kmalu pa so ga začeli napadati temni oblaki; dolgo se je branilo, je trgalo megle v kosme in kosmiče, ki so se zasvetili kot mala solnca; toda njegove moči so pojemale, sovražniki so se združili tesneje, niže in niže je spuščala noč svoja krila; še enkrat se je solnce ojunačilo, je izkušalo predreti črni oklep, s katerim so ga hoteli zagrniti sovragi, iskre so švigale izza oklepa in odsevale na morski gladini; toda bliže in bliže sta si prihajala nebo in voda, slednjič sta se poljubila in — solnce je zatonilo. Ura je kazala četrtna na deset. Z druge strani pa se je prikazala blede luna; škodoželjno je gledala potaplajoče se solnce; po treh tednih — toliko časa je že nismo videli — nas je zopet spoznala ter nam svetila na mokri cesti.

Na otokih zablešče bele, rdeče in zelene luči: varnostni svetilniki. Srečavamo redke hišice in še redkejša vasi. Nastopila je gluha noč, ko se Blücher nenadoma ustavi. Vse izprašuje: „Kaj se je zgodilo?“ Od sosednje vasi je priveslala čoln, norveška pilota sta splezala po lestvi, sedla v ladjico, se poslovila in odveslala. Zavozili smo na širno morje. Počasi smo se poizgubili po kabinah in poiskali priljubljeno ležišče. Ko smo zjutraj vstali, Norveške nismo videli več; izginila je na severu.

Žal nam je bilo zanjo; tri tedne smo se naslajali ob njeni lepoti. Razorana je dežela, globoko se zajedajo vanjo doline in fjordi; neizrekljivo dolga je njena obala, na ledenem severu se končava, tam kjer samo galebi še krožijo krog skalnih pečin. In

vendar kako lepa je ta dežela! Samo pokukal sem vanjo, povsem zadovoljen se vračam k domačim penatom. Far vel, Norvegija! Z veseljem se te bom spominjal, ko sem ti za trenutek pogledal v obraz.

Zibali smo se na zelenih valovih Nemškega morja. To morje pa je večinoma nemirno, da plešejo po njem tudi veliki parniki, turistom pa nagaja toliko časa, dokler mu ne darujejo — iz dna svojega drobovja. V Rimu se najlepši studenec imenuje Fontana Trevi; vsak romar pri odhodu obljubi, da bo še enkrat obiskal večno mesto; v znamenje obljube vrže novce v imenovani studenec. Tudi izletniki, ki se vračajo iz Norvegije, obljublajo, da jo posetijo še enkrat; vidno znamenje obljube so pa njih daritve na Nemškem morju. Nas je sicer tudi zibalo, vrglo pa ni nikogar.

Je nekaj posebnega vožnja na takem morskem velikanu, kakor je Blücher, vse kaj drugega kot vožnja po železnici, kjer vedno vstopaš in izstopaš; preden dospeš do hotela, preden si izbereš sobo, prikolneš prtljago, izložiš obleko, pri tem se pa domišljaš, da nastopiš prihodnji dan isti križevi pot, te že mine veselje do potovanja. Na morju pa je ladja hotel, in kjer ta hotel obstane, vzameš palico in klobuk in vstopiš v popolnoma tuje mesto, kakor bi šel k sosedu krog vogla na obisk.

Ta dan smo opravljali jako prozaične posle: obleko smo spravljali v kovčge, pisali drug drugemu svoje adrese, poravnavali račun za pijačo, dajali napitnino dvema strežnikoma v obednici, sobnemu, kopališčnemu, telovadnemu, pivniškemu, krovnemu stewardu in slednjič še gospodu nadstewardu. Morja nismo več ogledovali, ker smo se takega dela prenaveličali; tudi jadrenice in parniki, kakršnih se na tem morju vedno vidi veliko, nas niso več zanimali; rajši smo gledali oblake, ki so se kopičili na nebu in nam niso prerokovali nič dobrega, in pa svetilnike, ki so se nam zvečer prikazali na vzhodu. Vsem se je poznalo, da so s srcem že doma pri svojcih. Kakor je slavní maršal Blücher, Napoleonov premagalec, vedno kričal: „Naprej!“, da se ga je slednjič prijel priimek „maršal Naprej“, tako je tudi naš parnik neprestano hitel proti Labi.

30. julija zjutraj so nas sredi Labe budili že ob petih, ob šestih smo zajtrkovali, potem smo se pa prekladali z Blücherja na majhen parnik „Willkommen“ (= Dobro došel). To prekladanje se pa ni vršilo po pregovoru: „Time is money“ (čas je zlato), marveč tako, da so služabniki najprej velike grmade kovčegov znosili na krov, tamkaj smo jih posamič odpirali došlim carinarjem, nato so jih spuščali na mali brod, in ko je bilo to delo ob osmih dovršeno, smo se preselili še mi. Prisrčno smo se poslovili od kapitana. Častniki, stewardi in pomorščaki so zopet

stali v vrsti, kakor pri našem dohodu, godba je še enkrat zaigrala, brod se je pričel pomikati po Labi navzgor, mahali smo z robci, na Blücherju so še parkrat izprožili top, četrť ure kasneje pa je parnik izginil v megli in v dežju; ko smo prihajali k Blücherju in ko smo odhajali od njega, nas je močilo. Ob enajstih se brod ustavi pod mogočnim Bismarckom, urno si sežemo v roke, potem pa se še hitreje razkropimo.

Obljubil mi je, da bo najel pevko, ki bo v narodopisnem klubu v Barceloni pela najlepše izmed njih; če je obljubo izpolnil, ne vem, ker je tudi on že umolknil.

* * *

Napisal sem te črtice predvsem zato, da sam sebi osvežim one vtise, ki sem jih prejel na zelo zanimivem potovanju ob zahodni norveški obali, na



GLAVNI TRG V ST. VIDU NA KOROŠKEM

Z Manningom sva štiri dni počivala v Hamburgu, da sva si ga dobro ogledala. Nekega popoldne sva se ločila; odhajal sem v Kiel, odkoder sem se prepeljal v Kodanj, Kristijanijo in Stockholm, vračal pa skoz Berlin, Draždane in Prago. Manning mi je zatrjeval, da odpotuje čez Ameriko v Novo Zelandijo domov. Pisal mi je parkrat edini Rosendo Serra, profesor iz Barcelone; poslal mi je katalanske narodne pesmi, jaz pa njemu v zameno slovenske.

potovanju, ki me je okrepilo telesno, ob katerem sem pa razentega izdatno razširil svoje duševno obzorje. Želel sem pa tudi cenjenim čitateljem podati par slik iz krajev, ki so nam bili dosedaj še malo znani. Če je kdo iz podane tvarine povzel kako zrno, še bolj pa, če sem komu osladil minuto z zabavnim berilom, sem popolnoma dosegel, kar sem nameraval; saj sta prva namena vsega pisarjenja vendarle — pouk in zabava.

